

**TÜRKİYE'DE HANEHALKI BÜYÜKLÜĞÜNDEKİ
DEĞİŞİMİN İLLER DÜZEYİNDE ANALİZİ VE
GELECEĞE DÖNÜK BİR PROJEKSİYON**

**2021
YÜKSEK LİSANS TEZİ
İŞLETME**

Emel PEKUZUN

**Danışman
Prof. Dr. Süleyman DÜNDAR**

**TÜRKİYE’DE HANEHALKI BÜYÜKLÜĞÜNDEKİ DEĞİŞİMİN İLLER
DÜZEYİNDE ANALİZİ VE GELECEĞE DÖNÜK BİR PROJEKSİYON**

Emel PEKUZUN

Prof. Dr. Süleyman DÜNDAR

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Nisan 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	6
DOĞRULUK BEYANI.....	7
ÖNSÖZ.....	8
ÖZ.....	9
ABSTRACT.....	10
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	11
ARCHIVE RECORD INFORMATION.....	12
KISALTMALAR	13
ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	14
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	15
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	16
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	17
1. BİRİNCİ BÖLÜM	18
HANEHALKI.....	18
1.1. Hane ve Hanehalkı Kavramı.....	18
1.1.1. Hanelerde Bireyler	20
1.1.2. Hanehalkı Tipleri	21
1.2. Hanehalkı Sayısı	23
1.2.1. Dünyada Hanehalkı Sayısındaki Değişim.....	24
1.2.2. Türkiye’de Hanehalkı Sayısındaki Değişim	28
1.3. Ortalama Hanehalkı Büyüklükleri.....	29
2. İKİNCİ BÖLÜM.....	35
LİTERATÜR.....	35

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	39
HANEHALKI BÜYÜKLÜĞÜ İLE İLİŞKİLİ FAKTÖRLER	39
3.1. Hane (Aile) Yapısı	39
3.2. Nüfus Yapısındaki Değişim	41
3.3. Çocuk Nüfusu	45
3.4. Gelir Dağılımındaki Değişim	46
3.5. Evlenme ve Boşanma	48
3.5.1. Evlenme	48
3.5.2. İlk Evlenme Yaşı	50
3.5.3. Boşanma	51
3.6. Doğum	55
3.7. Yerleşim Biçimi Değişimi	56
4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	64
YÖNTEM	64
4.1.1. Korelasyon Analizi	64
4.1.1.1. Spearman Rank Korelasyon	65
4.1.2. Regresyon Analizi	65
4.1.2.1. Çoklu Regresyon Analizi	66
4.1.3. Tahminleme	67
4.1.3.1. Regresyon Modelleri	67
4.1.3.2. Üstel Fonksiyon	69
5. BEŞİNCİ BÖLÜM	70
5.1. Çalışmada Kullanılan Veri Seti	70
5.1.1. Verilere İlişkin Bilgiler	71
5.1.2. Hipotezler	73
5.2. TÜRKİYE GENELİ İLE İLGİLİ ANALİZLER	74
5.2.1. Korelasyon Analizi	74

5.2.2.	Regresyon Analizi	75
5.2.3.	Türkiye Geneli İleriye Dönük Projeksiyon.....	77
5.3.	İSTANBUL İLİ ANALİZLERİ	78
5.3.1.	Korelasyon Analizi.....	78
5.3.2.	Regresyon Analizi	79
5.3.3.	İleriye Dönük Projeksiyon.....	80
5.4.	ANKARA İLİ ANALİZLERİ	81
5.4.1.	Korelasyon Analizi.....	81
5.4.2.	Regresyon Analizi	82
5.4.3.	İleriye Dönük Projeksiyon.....	83
5.5.	İZMİR İLİ ANALİZLERİ	84
5.5.1.	Korelasyon Analizi.....	84
5.5.2.	Regresyon Analizi	85
5.5.3.	İleriye Dönük Projeksiyon.....	86
5.6.	DÜZCE İLİ ANALİZLERİ.....	87
5.6.1.	Korelasyon Analizi.....	87
5.6.2.	Regresyon Analizi	87
5.6.3.	İleriye Dönük Projeksiyon.....	89
5.7.	ŞIRNAK İLİ ANALİZLERİ	90
5.7.1.	Korelasyon Analizi.....	90
5.7.2.	Regresyon Analizi	91
5.7.3.	İleriye Dönük Projeksiyon.....	92
5.8.	HAKKARİ İLİ ANALİZLERİ	93
5.8.1.	Korelasyon Analizi.....	93
5.8.2.	Regresyon Analizi	93
5.8.3.	İleriye Dönük Projeksiyon.....	95
5.9.	ŞANLIURFA İLİ ANALİZLERİ	96

5.9.1. Korelasyon Analizi.....	96
5.9.2. Regresyon Analizi	96
5.9.3. İleriye Dönük Projeksiyon.....	98
5.10. ÇANAKKALE İLİ ANALİZLERİ	99
5.10.1. Korelasyon Analizi.....	99
5.10.2. Regresyon Analizi	99
5.10.3. İleriye Dönük Projeksiyon.....	101
5.11. ESKİŞEHİR İLİ ANALİZLERİ	102
5.11.1. Korelasyon Analizi.....	102
5.11.2. Regresyon Analizi	102
5.11.3. İleriye Dönük Projeksiyon.....	104
5.12. BALIKESİR İLİ ANALİZLERİ.....	105
5.12.1. Korelasyon Analizi.....	105
5.12.2. Regresyon Analizi	105
5.12.3. İleriye Dönük Projeksiyon.....	107
SONUÇ.....	108
KAYNAKÇA	114
TABLolar LİSTESİ.....	125
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	127
EKLER.....	129
Ek 1: Türkiye geneli için yapılan analizde kullanılan değişkenlere ait veriler	129
Ek 2: Değişkenlerin İstanbul iline ait verileri	130
Ek 3: Değişkenlerin Ankara iline ait verileri.....	131
Ek 4: Değişkenlerin İzmir iline ait verileri	132
Ek 5: Değişkenlerin Düzce iline ait verileri	133
Ek 6: Değişkenlerin Şırnak iline ait verileri	134

Ek 7: Değişkenlerin Hakkari iline ait verileri	135
Ek 8: Değişkenlerin Şanlıurfa iline ait verileri.....	136
Ek 9: Değişkenlerin Çanakkale iline ait verileri	137
Ek 10: Değişkenlerin Eskişehir iline ait verileri.....	138
Ek 11: Değişkenlerin Balıkesir iline ait verileri	139
Ek 12: İller düzeyindeki modeller için tanımlayıcı istatistikler.....	140
ÖZGEÇMİŞ.....	143

TEZ ONAY SAYFASI

Emel PEKUZUN tarafından hazırlanan “TÜRKİYE’DE HANEHALKI BÜYÜKLÜĞÜNDEKİ DEĞİŞİMİN İLLER DÜZEYİNDE ANALİZİ VE GELECEĞE DÖNÜK BİR PROJEKSİYON” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Süleyman DÜNDAR

.....

Tez Danışmanı, Sağlık Yönetiminde Sayısal Yöntemler Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile İşletme Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 26/04/2021

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Doç. Dr. İlyas HAŞİMOĞLU (KBÜ)

.....

Üye : Prof. Dr. Süleyman DÜNDAR (İBÜ)

.....

Üye : Doç. Dr. Hakan Murat ARSLAN (DÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Emel PEKUZUN

İmza :

ÖNSÖZ

“Türkiye’de Hanehalkı Büyüklüğündeki Değişimin İller Düzeyinde Analizi ve Geleceğe Dönük Bir Projeksiyon” isimli bu tez çalışması Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kurallarına göre hazırlanmıştır.

Çalışmamın tamamlanmasında bilgi ve tecrübesi ile katkıda bulunan, görüşleri ile çalışmama ışık tutan değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Süleyman DÜNDAR’a, bu süreçte bilgi ve desteklerini esirgemeyerek yol gösteren değerli hocalarım Dr. Erkan AĞASLAN ve Dr. Mehmet ÖZCAN’a, yine desteklerinden dolayı Niyazi KISA’ya, yaşamımın her bölümünde yanımda olan her daim destekçim kıymetli dostum Kübra Nur SEZGİN’e, ve bu zorlu süreçteki her türlü yardım ve varlıkları için annem, babam, ablam ve eniştem olmak üzere sevgili aileme en içten duygularıyla teşekkürlerimi sunuyorum.

Emel PEKUZUN

ÖZ

Hane (aile) yapısında değişime bağlı olarak hanehalkı sayısında değişim ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye genelinde 2000-2019 yılları ve iller düzeyinde 2009-2019 yılları arasındaki ortalama hanehalkı büyüklükleri ve hanehalkı büyüklüğündeki değişimi etkileyen değişkenlerin değerlerindeki değişim analiz edilmiştir. Ortalama hanehalkı büyüklüğünü etkileyen açıklayıcı değişkenlerin yer aldığı regresyon modelleri ile geleceğe dönük ortalama hanehalkı büyüklüğü ile ilgili projeksiyon yapılmıştır.

Ortalama hanehalkı değerini etkileyeceği öngörülen açıklayıcı değişkenler arasında ilişki korelasyon analizi ile incelenmiştir. Türkiye geneli ve bazı iller için geleceğe dönük ortalama hanehalkı değerini açıklamada belirleyici olacağı öngörülen açıklayıcı değişkenlerden oluşturulan, çoklu regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır. Türkiye geneli ve bazı iller için ortalama hanehalkı büyüklüğünün tahminini gerçekleştirmek amacıyla oluşturulan çoklu regresyon analizi modelleri kullanılarak gelecekteki ortalama hanehalkı değerlerinin tahminlemesi yapılmıştır.

Türkiye genelinde 2008 yılında ortalama hanehalkı büyüklüğü 4,00 kişi iken 2019 yılı için 3,35 kişi olarak gerçekleşmiştir. Projeksiyon sonuçlarına göre hanehalkı büyüklüğünün hem Türkiye genelinde hem de iller düzeyinde 2030 yılına kadarki süreçte de azalma eğiliminde olacağı öngörülmüştür. Türkiye genelinde 2019 yılında 3,35 kişi olan ortalama hanehalkı büyüklüğünün 2030 yılında 2,56 kişi olacağı tahmin edilmiştir. İller düzeyinde bakıldığında, tüm iller için ortalama hanehalkı büyüklüğünün azalma eğiliminde olduğu ve projeksiyon sonuçlarına göre 2030 yılına gelindiğinde önemli ölçüde bir azalmanın olacağı öngörülmüştür. Korelasyon analizi sonuçlarına göre ise gelir, kentleşme oranı, boşanma hızı ve ilk evlenme yaşı ile arasında beklendiği gibi negatif korelasyon olduğu yani bu değişkenlerde gerçekleşen artışın hanehalkı büyüklüğünü düşüreceği; evlenme hızı, doğum hızı ve çocuk sayısı ile hanehalkı büyüklüğü arasında beklendiği gibi pozitif korelasyon olduğu yani bu değişkenlerde gerçekleşen değişimin aynı yönlü olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hanehalkı, Hanehalkı büyüklüğü, Aile, Nüfus, Kentleşme, Evlenme, Boşanma, Korelasyon Analizi, Regresyon Analizi, Projeksiyon.

ABSTRACT

A change in the number of households occurs due to a change in the structure of the household (family). In this study, the average household size between 2000-2019 and 2009-2019 at the provincial level in Turkey and the change in the values of variables affecting the change in household size were analyzed. Regression models with explanatory variables affecting average household size were used to estimate the average household size for the future.

The relationship between explanatory variables that are predicted to affect the average household value was studied by correlation analysis. A method of multiple regression analysis was used, created from explanatory variables that are supposed to be decisive in explaining the average household value for the future for Turkey and some provinces. Estimates of future average household values were made using multiple regression analysis models created to estimate the average household size for Turkey and some provinces.

The average household size in Turkey in 2008 was 4.00 people, while in 2019 it was 3.35 people. According to the projection results, household size is projected to decrease both throughout Turkey and at the provincial level until 2030. It is estimated that the average household size in Turkey will be 3.35 people in 2019 and 2.56 people in 2030. Looking at the provincial level, it is predicted that the average household size for all provinces tends to decrease, and that by 2030, according to the projection results, there will be a significant decrease. According to the results of the correlation analysis, there is a negative correlation between income, urbanization rate, divorce rate and age at first marriage as expected, in other words, the increase in these variables will decrease the household size; It was concluded that there is a positive correlation between the marriage rate, birth rate and the number of children and household size as expected, that is, the change in these variables may be in the same direction.

Keywords: Household, Household size, Family, Population, Marriage, Divorce, Urbanization, Correlation Analysis, Regression Analysis, Projection.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Türkiye’de Hanehalkı Büyüklüğündeki Değişimin İller Düzeyinde Analizi ve Geleceğe Dönük Bir Projeksiyon
Tezin Yazarı	Emel PEKUZUN
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Süleyman DÜNDAR
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	Nisan 2021
Tezin Alanı	İşletme
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	143
Anahtar Kelimeler	Hanehalkı, Hanehalkı büyüklüğü, Aile, Nüfus, Evlenme, Boşanma, Kentleşme, Korelasyon Analizi, Regresyon Analizi, Projeksiyon.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Provincial Level Analysis of Household Size Change in Turkey and a Projection for the Future
Author of the Thesis	Emel PEKUZUN
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Süleyman DÜNDAR
Status of the Thesis	Master of Science
Date of the Thesis	April 2021
Field of the Thesis	Business Administration
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	143
Keywords	Household, Household size, Family, Population, Marriage, Divorce, Urbanization, Correlation Analysis, Regression Analysis, Projection.

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	: Aktaran
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BASAGM	: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
COCUK	: Çocuk Nüfus Oranı
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
EU	: European Union (Avrupa Birliği)
KBDMG	: Kişi Başına Düşen Milli Gelir
GSYH	: Gayri Safi Yurt içi Hasıla
KBH	: Kaba Boşanma Hızı
KDH	: Kaba Doğum Hızı
KEH	: Kaba Evlenme Hızı
KENT	: Şehir Nüfus Oranı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
OHB	: Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü
OIEY	: Ortalama İlk Evlenme Yaşı
TAYA	: Türkiye Aile Yapısı Araştırması
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YNAH	: Yıllık Nüfus Artış Hızı

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Türk geleneklerinde aileye verilen önem sebebiyle geçmişten günümüze hanehalklarının yüksek bir oranını aile içeren hanehalkı tipi oluşturmaktadır. Bu oran azalan yönde değişim göstermesine rağmen toplam hanehalkı içinde halen en büyük paya sahiptir. Türkiye’de toplumun sosyal yapısında zamanın getirdiği değişimlere bağlı olarak hane (aile) yapısında değişim ortaya çıkmaktadır. Bu değişimlerden birisi de hanehalkı sayısında ortaya çıkan değişimdir. Bu değişimin, hayata dair birçok olayı etkileyebilen bir özelliği vardır. Dünya’da ve Türkiye’de ortalama hanehalkı büyüklüğündeki değişim dikkat çekmiştir. Hanehalkı sayısındaki değişimin tanımlanması ve anlaşılmasına ihtiyaç olduğu görülmüştür. Bu amaçla, Türkiye geneli için ve iller düzeyinde hanehalkı büyüklüğünde değişimin incelemesi ve analizi ile yapılan literatür incelemesi sonucunda bu alanda kapsamlı ve detaylı çalışmalara rastlanamamıştır. Literatüre, bu alanda bir katkı sağlamak amacıyla tez konusu çalışması olarak hanehalkı büyüklüğü durumu analizi ve geleceğe dönük projeksiyon yapma konusunda çalışmaya karar verilmiştir. Çalışmada, hanehalkı büyüklüğündeki değişimi etkileyebilecek faktörler araştırılmış, aralarındaki ilişkinin bulunması ve bu faktörler aracılığıyla ortalama hanehalkı büyüklüğünün gelecek yıllardaki değerleri ile ilgili bir öngörünün yapılması amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı kapsamında literatürde yer verilen yerleşim yeri, bireylerin gelir düzeyleri, nüfustaki değişim, çocuk sahibi olma eğilimleri, doğumlar, evlilik ve boşanmalar, bireylerin ilk evlenme yaşı değişkenleri seçilmiş ve aralarındaki ilişki Türkiye genelinde 2000-2019 yılları için, belirlenen 10 ilde 2009-2019 yılları için korelasyon analizi ve regresyon analizi ile incelenmiştir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Toplumun en küçük sosyal topluluğu ailedir. Hane (Aile) yapısı ve hane yapısındaki değişimler toplumu şekillendirmektedir. Hane yapısındaki değişim, toplumun her alandaki değişimin başlangıcı olabilmektedir. Çalışmada, bu değişimin analiz edilerek nedenlerinin ortaya çıkarılması ve ilgili alanlardaki karar vericilere ve bilimsel çalışma yapanlara katkı sunması amaçlanmıştır. Hanehalkı büyüklüğündeki değişimi etkileyebilecek faktörler araştırılmış, aralarındaki ilişkinin bulunması ve bu faktörler aracılığıyla ortalama hanehalkı büyüklüğünün gelecek yıllardaki değerleri ile ilgili bir öngörünün yapılması amaçlanmıştır.

Hanehalkı sayısındaki değişim birçok alandaki çalışmalara konu olmuştur. Araştırmada ulaşılan sonuçların, Türkiye’de ortalama hanehalkı değerindeki değişimin ve bu değişimin ortaya çıkmasındaki ilişkili değişkenlerdeki değişimlerin tanımlanması ve analizi ile toplumsal, sosyal, ekonomik, vb., alanlarda geleceğe dönük düzenlemelerin yapılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Türkiye'nin toplumsal yapısında sürekli bir değişim ortaya çıkmaktadır. Hanenin (ailenin) yapısı; sosyoloji, psikoloji, ekonomi, tüketim, vb., birçok bilim alanının ilgilendiren bir durumdur. Bu değişimin tanımlanabilmesi ve açıklanabilmesi için bu konularda veriye ihtiyaç duyulmaktadır. Bilimsel araştırmalar veriye dayalı yapılan araştırmalardır. Hanehalkı sayısındaki değişim durumu, Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) verileri kullanılarak yapılmıştır. Bu veriler, ancak 2008 yılından itibaren düzenli olarak oluşturulmaya başlanmıştır. Türkiye'de hanehalkı büyüklüğündeki değişimin ve buna neden olan etkenlerin incelendiği, bu etkilerden yola çıkarak hanehalkı büyüklüğünün geleceğe dönük projeksiyonunun yapıldığı bu çalışmada, korelasyon ve çoklu regresyon analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Ortalama hanehalkı büyüklüğü verilerinin ve ilgili diğer değişkenlerin değerlerindeki değişimlerin analizinde korelasyon analizi yöntemi kullanılmıştır. Korelasyon analizi; değişkenler arasındaki ilişki, bu ilişkinin yönü ve gücü hakkında bilgiler sağlayan istatistiksel bir yöntemdir. Değişkenlerin normal dağılıma uygunluk göstermesi yani parametrik olduğu durumlarda Pearson korelasyon analizi, non-parametrik olduğu veya örneklem büyüklüğünün 7 ile 30 arasında olduğu durumlarda ise Spearman sıra korelasyon analizi kullanılmaktadır. Dağılımdan bağımsız olduğu ve gözlem sayısı küçük olduğunda uygulanabildiği için, değişkenler arasındaki ilişki Spearman korelasyon analizi ile incelenmiştir. İki ya da daha fazla değişken arasında ilişki olup olmadığını, ilişki varsa yönünü ve gücünü inceleyen yöntem "korelasyon analizi", değişkenlerden birisinde meydana gelen belirli bir değişimin diğerini nasıl etkilediğini inceleyen yöntem ise "regresyon analizi" dir.

Ortalama hanehalkı büyüklüğü projeksiyonunun yapılmasında Regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır. Regresyon analizi; bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi tanımlayan modeli oluşturmak, bu modeli tahmin etmek ve model ile tahmin yapabilmek için kullanılan bir yöntemdir. Bağımsız değişken olarak bir değişkenin yer aldığı model basit regresyon, iki veya daha fazla değişkenin yer aldığı model çoklu regresyon modeli olarak tanımlanmaktadır. Ortalama hanehalkı değerindeki değişimin açıklanmasında birden fazla bağımsız değişkenin yer aldığı bu çalışmada, çoklu regresyon modelleri ile analizler yapılmıştır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Bilimsel çalışmalarda çalışma konusu ile ilgili verilerin var olması ve ulaşılabilir olması büyük önem arz etmektedir. Hane ve hanehalkı ile ilgili konularda Türkiye İstatistik Kurumu araştırmalar yapmaktadır. Bu araştırmalardan elde edilen veriler kullanılarak bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmada, ortalama hanehalkı büyüklüğünün ve ilişkili olduğu düşünülen diğer değişkenlerin 2000-2019 yılları için Türkiye geneli, 2009-2019 yılları içi iller düzeyi verileri kullanılmıştır. Değişkenlere ilişkin veriler geçmiş yıllarda yıllık olarak düzenli bir şekilde yayınlanmadığı için ve toplam dokuz değişkenin her birinin yayınlanan verilerinin ortak yıl aralığında olması gerektiğinden daha uzun süreli yıllara ait verilerle çalışılmamıştır. Ayrıca bazı değişkenlere ait gerekli verilerin yayınlanmamış değerlerinin ilgili yöntemlerle tahminleme yapılarak tamamlanması gerekmiştir. Uzun süreli yıllara ait verilerle çalışılmaması kullanılan yöntem ve tekniklere etki etmiştir. Analizde kullanılan değişkenlere ilişkin uzun süreli yıllara ait verilerin olmamasından dolayı regresyon modelleri öngörülerinin hata paylarının yüksek olması durumu söz konusudur. Dolayısıyla regresyon analizi sonucunda tahmin edilen modellerin katsayılarına ve değerlerin açıklama gücüne olan güvenin, modeldeki değişkenlere ait verilerin zamansal süresindeki uzunluk ile doğru orantılı olacağı söylenebilir. Yine bağımsız değişken sayısının fazla olması sebebiyle oluşturulan modellerde tüm değişkenler istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde bir araya getirilememiş ve uygun metotlarla en iyi modellere ulaşarak çoklu regresyon analizlerine devam edilmiştir.

Bağımsız değişken olarak kullanılan bazı değişkenlerin verilerindeki yıllara göre gerçekleşen ani değişimler veya diğer kanunsal ve toplumsal etkiler sebebi ile eksik verilerin tamamlanması için tahmin yöntemlerine başvurulması gerekmiştir. Büyükşehir belediyeliklerinin arttırılması ile ilgili kanun sebebiyle kentsel nüfusun normalden fazla çıkması veya yeni düzenleme ile büyükşehir olan illerin verilerine bakıldığında nüfusunun tamamının kentlerde yaşıyormuş gibi görünmesinden dolayı 2013 yılından itibaren olan Türkiye geneli ve bazı illerin verileri yeniden hesaplanmıştır.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

HANEHALKI

1.1. Hane ve Hanehalkı Kavramı

Hane, barınma, beslenme, bakım, sosyalleşme gibi ihtiyaçlarını aynı mekânda birlik içinde yaşam sürerek karşılayan bireylerin konum ve ilişkilerini içerir. Başka bir tanıma göre, toplumsal yapının bireyden sonra gelen ve daha büyük birimdir. İki ya da daha fazla bireyin oluşturduğu, ortaklaşa emek üzerine kurulmuş bir yaşam düzenini devam ettiren bireyler topluluğunu ifade eder. Bir başka deyişle, hane veya hanehalkı, bireyin toplumsal refahını sürdürdüğü temel birimdir. Bu deyişe göre hane her şeyden önce hayata dair her şeyin yaşandığı ve paylaşıldığı bireylerin birlikteliğini ifade eden temel toplumsal refah birimdir. Hane, hanehalklarının güçleri oranında katkı sağladıkları ihtiyaçları oranında tükettikleri bir toplumsal düzenlemedir (Aydın ve Emiroğlu, 2003). Hanehalkı ise aynı evde yaşayan bireylerin, aralarında kan bağı olup olmamasına bakılmaksızın aynı çatı altında yaşayan, temel ihtiyaçlarını birlikte karşılayan ve hanehalkı sorumluluklarını paylaşan en az bir kişiden oluşan topluluktur (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018).

Hanehalkı ve aile kavramları yakın ilişkili olduğundan çoğu zaman birbiri yerine kullanılması ile anlam karmaşasına neden olabilmektedir. Oysa her iki kavram arasında bazı ayırıcı özellikler bulunmaktadır. Aile, evlilik yolu ve kan bağıyla, eş, çocuk ve kardeşlik ilişkilerinin sürdüğü toplum içindeki en küçük birim iken; hanehalkı, aralarında kan bağı bulunma şartı olmaksızın birlikte ikamet eden bireylerin oluşturduğu sosyo-ekonomik bir birimdir. Yani her zaman bir ev içinde yaşayan ve ortak bir yaşamı paylaşanlar aile olarak sınıflandırılmaz. Aile bireyleri arasında akrabalık bağı bulunurken, hanehalkı fertleri arasında kan bağı bulunması beklenmemektedir (Koç, Adalı, Polat ve Türk, 2013; Yavuz ve Yüceşahin, 2012). Toplum bilicinin varlığını sürdürebilmesi için önemli olan ve kültürel değerlerin varlığını sürdürüp davranışlara etki eden, kişilerin yaşamlarının temelini oluşturan aile kavramı, birçok araştırmanın odak noktası olmuştur. Aile, insanın var olmasından beri en kalıcı ve en temel kurumdur (Canatan & Yıldırım, 2013). Türk aile yapısı geçmişten bugüne, asırlar öncesinden günümüze hem kültürel hem yapısal anlamda sürekli bir değişim süreci yaşamıştır. Aile

yapısındaki bu değişim, toplumun gelenek ve görüşlerindeki değişimleri de beraberinde getirmiş, hane yapısını ve hanehalkı sayısını da etkilemiştir.

Aile, toplumun en küçük topluluk birimidir. Aile kavramı hanehalkı kavramına göre daha dar kapsamlı bir toplumsal birimi ifade etmektedir. Yani aile, en az iki üyeden oluşmak zorundayken, hanehalkı bir kişiden de oluşabilmektedir. Dolayısıyla, birden fazla kişinin oluşturduğu hanehalklarında bireyler arasında bir akrabalık bağının zorunluluğu söz konusu değilken, ailede bu bağın mutlaka olması gerekmektedir (Koç, 1997; Akt. Yavuz ve Yüceşahin, 2012). Toplumda meydana gelen modern yaşama geçiş ve demografik dönüşüm, aile kavramına yeni türler kazandırarak aile yapılarını değişime uğratmaktadır. Bu süreçle birlikte popüler kültür yaygınlaşarak bireylerin yaşam tarzlarına etki etmekte, bireysel hak ve özgürlük temelli yeni yaşam tarzlarına doğru bir dönüşüm gerçekleşmekte, dolayısıyla da geleneksel aile değer ve yaşantısının önemi azalmaktadır. Ancak yine de modernleşme süreci öncesindeki aile türleri ve yaşam biçimlerinin tamamen yok olması söz konusu değildir (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü [BASAGM], 2010). Geçmiş yıllardan günümüze aile yapısındaki ortaya çıkan değişim Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Türkiye’de Aile Yapısı İstatistikleri

	1978	1988	1998	TAYA (2006)	2008	TAYA (2011)	2017	2019
Çekirdek	58,0	63,4	68,4	73,0	69,9	70,0	66,1	65,1
Çocuksuz çekirdek	8,3	9,9	13,5	15,7	14,3	17,1	14,2	13,9
Geniş	33,9	25,5	19,5	14,5	15,9	12,3	16,0	15,0
Dağılmış	8,1	11,1	12,2	12,5	14,3	17,7	-	-
Tek kişilik	3,0	4,3	5,2	6,2	6,3	9,2	15,4	16,9
Tek ebeveynli	4,8	5,4	5,0	4,0	5,2	4,6	8,5	9,2
Tek ebeveynli (erkek)	0,5	0,7	0,6	0,4	0,6	0,5	1,8	2,0
Tek ebeveynli (kadın)	4,3	4,7	4,4	3,6	4,6	4,1	6,7	7,2

Kaynak: Coşan, 2018; TÜİK, İstatistiklerle Aile, 2019.

Türkiye’de geniş aile oranlarında azalma görülmektedir. 1978 yılında geniş aile %33,9 iken 2019 yılında %15 olmuştur. Çekirdek aile 1978 yılında %58 iken 2018 yılında %65,1 olmuştur. Tek kişilik hanelerin oranı 1978 yılında %3 iken 2019 yılında %16,9’a yükselmiştir. Dağılmış aile oranlarının artmasıyla birlikte artan tek ebeveynli

hane oluşumlarında, çocukların çoğunlukla anneleriyle yaşadıkları dikkat çekmektedir. 1978 yılında %4,8 olan tek ebeveynli aile oranı 2019 yılında %9,2 olmuştur.

Bütün toplumların en küçük sosyal birimi ailedir ve sosyal yapının özünü oluşturmaktadır. Aile, hanedeki birey sayısına göre, bazen genişleme eğilimi gösterse de zamanla küçülme eğilimine girmiştir ve geniş aileden çekirdek aileye doğru bir değişim ortaya çıkmıştır. Bu sosyal değişimler ile birlikte ailenin yapısının da değişebileceği görülmektedir (Erkal, 2011; Akt. Aksu, 1998).

1.1.1. Hanelerde Bireyler

Hanehalkı oluşumu 'aile olan' veya 'aile olmayan' şeklinde iki ayrı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Yalnızca aileden oluşan hanehalklarına 'aile hanehalkı', ailenin bulunmadığı hanehalklarına 'aile olmayan hanehalkı' denilmektedir (Koç, 1997; Yavuz, 2002; Akt. Yavuz ve Yüceşahin, 2012). TÜİK (2019) araştırmalarında hanelerde yaşayan bireylerden hanehalkı ferdi olarak söz etmektedir ve şu şekilde tanımlanmaktadır;

Hanehalkı ferdi: Hanehalkını meydana getiren topluluğun bir üyesidir. Bununla birlikte kurumsal nüfus kapsamında yer alanlar (askerde ve hapiste olanlar, huzurevlerinde kalan yaşlılar, yurtda kalan öğrenciler, çocuk yuvasında kalanlar, 12 ayı aşkın bir süredir hastanede kalanlar), hanede kalış süresi 12 aydan az olan misafirler, hanehalkından evlenme, askere gitme, çalışmaya gitme, eğitime gitme, torununa bakmaya gitme vb. sebeplerle kesin olarak veya uzun süreli olarak ayrılanlar (12 ay ve daha fazla süre için) hanehalkı ferdi olarak kapsanmamaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2019).

Günümüzde, bireylerin artan çalışma saatleri, yurtdışında çalışma durumu, geçici ve sürekli görevlendirmelerden dolayı kısa süreli hanehalkı oluşturan aileler ortaya çıkmaktadır. Erkeğin askerlik görevini yaptığı, ebeveynlerin birinin yurtiçi veya yurtdışına seyahat yapmasından dolayı aile bireylerinin birlikte geçirdikleri süre azalmakta ve sınırlı zaman içerisinde birlikte yaşayabilme sonucu ortaya çıkmaktadır. Ebeveynlerin iş yerinin uzakta olması durumuyla ikinci bir ev kiraladığı veya otel ve misafirhanelerde kaldığı, ancak hafta sonları ve resmî tatillerde evlerine dönebildiği durumların yaşandığı aileler bulunmaktadır. Ayrıca iyi bir eğitim veya başka sebeplerden dolayı aynı il sınırlarında olmasına rağmen başka hanelerde yaşayan çocuklar, ancak yılın belirli zaman dilimlerinde aileleriyle birlikte olabilmektedir (Pehlivan, 2017). Böyle durumlar hanelerde yaşayan bireyleri çeşitlendirmektedir.

1.1.2. Hanehalkı Tipleri

TAYA (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014) tarafından yapılan araştırmalarda sekiz farklı hanehalkı tipi tanımlanmıştır. Hanehalkı sınıflaması; çocuksuz çekirdek aile, çocuklu çekirdek aile, ataerkil geniş aile, tek kişilik aile, tek ebeveynli aile, diğerk dağılmış aile, akraba olmayan aile olarak tanımlanmıştır. Hanehalkı tiplerine göre hanelerin oransal dağılım istatistikleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Hanehalkı Tiplerine Göre Oransal Dağılım

Hanehalkı tipleri	Toplam hanehalkı içindeki oranı (%)					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Tek kişilik hanehalkı	13,9	14,4	14,9	15,4	16,1	16,9
Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı	67,4	66,9	66,4	66,1	65,3	65,1
Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	14,1	14,3	14,2	14,2	14,1	13,9
Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	45,7	44,8	44,0	43,5	42,3	42,0
Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	7,6	7,8	8,2	8,5	8,9	9,2
Baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	1,5	1,6	1,7	1,8	1,9	2,0
Anne ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	6,1	6,2	6,5	6,7	7,0	7,2
En az bir çekirdek aile ve diğerk kişilerden oluşan hanehalkı	16,7	16,5	16,3	16,0	15,8	15,0
Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	2,1	2,2	2,4	2,5	2,8	3,0

Kaynak: TÜİK, İstatistiklerle Aile, 2019

Tablo 2’de, Türkiye’de hane ve aile yapısı dağılımı incelendiğinde, 2014 yılında %67,4 olan çekirdek aile oranı, 2019 yılında %65 olmuştur. Türkiye geneli için ortalama hanehalkı değerindeki azalmada aile yapısında eşler ve çocuklardan oluşan geniş aile ve çekirdek ailedeki azalışın gözlemlendiği Tablo 2’de tek kişilik hanehalkı oranındaki yükselişe de dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu yükselişte eğitim, gurbetteki iş imkanları, çocuksuz çekirdek ailelerdeki boşanmalar, tek ve ayrı yaşamayı tercih eden yaşlılar gibi yaşamsal tercihler akla gelmektedir. Çocuklu çekirdek ailelerdeki boşanmalar veya evlilik dışı çocuk sahibi olunması gibi modernlik etkileriyle birlikte meydana gelen tek ebeveynli ailelerdeki artış yine Tablo 2’de görülmektedir. Türkiye’de çekirdek aile bulunmayan hanelerin sayısında da artış meydana gelmektedir ve günümüzde hanelerin %3’ünde aile bulunmamaktadır.

Konu ile ilgili diğer Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2019) tanımları şöyledir:

En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı, birden fazla çekirdek aile veya en az bir çekirdek aile ile çekirdek aile üyesi olmayan en az bir kişiden oluşan ailelerdir. Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı, aralarında eş, anne-çocuk veya baba-çocuk ilişkisi olmayan fertlerden oluşan hanehalklarıdır. Tek kişilik hanehalkı ise yalnız yaşayan fertten oluşan hanehalkıdır (TÜİK, 2019).

Geçmiş yıllara bakıldığında Türkiye’de geleneksel aileden çekirdek aileye doğru bir dönüşümün olduğuna ilişkin bulgular gözlenmesine rağmen bunun sadece bir söylence olduğunu savunanlarda bulunmaktadır. Çekirdek ailenin yaygınlaşması ortalama hanehalkı büyüklüğünde azalışa sebep olmuştur. Yetmişli yılların başında Türkiye’de ortalama hanehalkı büyüklüğü 5 kişi iken bu rakam doksanlı yılların başında 4’e düşmüştür. Yetmişli yılların başında çekirdek aile oranının en yüksek olduğu bölge %67 oranla Akdeniz, en düşük olduğu bölge %46 oranla Karadeniz olmuştur. Türkiye’deki kentlere bakıldığında, üç büyük kent için, çekirdek aile oranı kentlerde %68 iken köylerde %55 olmuştur ve bu oranın diğer kent ve kasabalarda düştüğü görülmüştür (Yıldırım, 1998; Akt. Bayer, 2013).

Geniş aile, genellikle geleneksel toplum yapısına sahip toplumdaki aile modeli iken çekirdek aile ise modernleşmeyle birlikte yaygınlaşan aile modelidir. Türk ailesi bu dönüşümünü tamamlamamış ve bütünüyle çekirdek aile modeline geçmiş sayılmamaktadır. Geleneksel ile modern arasında bir geçiş sürecinde olan Türk ailesinde her iki aile tipine de rastlanmaktadır. Özellikle geleneksel yaşamın etkin olduğu kırsal bölgelerde geniş ailenin varlığını sürdürdüğü, buna karşın olarak da kentsel alanlarda yaygın olan aile tipinin ise çekirdek aile olduğu rahatlıkla söylenebilir (Kongar, 1990; Akt. Bayer, 2013).

Çekirdek aile, hanehalkı kompozisyonları arasında en yaygını olup, eşler ve varsa onların evlenmemiş çocuklarından oluşan aile tipidir. Hanehalkı kompozisyonlarının büyük çoğunluğu 2019 yılında %65,1 ile çekirdek ailelerden oluşmaktadır. TÜİK (2019)’a göre, tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı, sadece eşlerden, çocuklu eşlerden veya en az bir çocuklu yalnız ebeveynlerden oluşan ailelerin bulunduğu hanehalkı türüdür. Burada çocuk teriminde uluslararası tanım gereği bir kriter aranmamakta, anne veya babası ile yaşayan ileri yaşta bir evladın oluşturduğu hanehalkı da "yalnız ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile" tanımını sağlamaktadır.

Çekirdek aile tipleri; yalnızca eşlerden oluşan çekirdek aile, eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile, tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile yani baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile veya anne ve çocuklardan oluşan çekirdek aile şeklinde üç ana başlıkta gruplandırılmıştır. Tek ebeveynli aileler anne veya babanın, ebeveyn olarak tek başına ve çocuk bakımından sorumlu olduğu aile tipleridir. Boşanma, ayrı evlerde yaşama veya ölüm sonucunda oluşabilmektedir. Bunların dışında zorunlu göç, savaş, açlık, kıtlık gibi sebeplere de literatürde yer verilmektedir. Günümüzde ortalama ömrün geçmişe göre uzaması bu aile tipi için iyileştirici bir etki olmasına karşın boşanmalardaki artış tam tersi bir etki için kuvvetli bir neden olmaktadır (Boylu & Öztop, 2013).

Yine TÜİK (2019) verilerine göre, Türkiye’de en az bir yaşlı bulunan hanelerin oranı %23,5’tir. Toplam hanehalkı içindeki tek başına yaşayan yaşlı hanehalkı oranı %5,7’dir. Bunların %75,7’sini yaşlı kadınlar, %24,3’ünü ise yaşlı erkekler oluşturmaktadır. Tek kişilik hanelerin ise %33,8’i tek başına yaşayan yaşlı hanehalklarından oluşmaktadır. Dolayısıyla yaşlıların yaşam tercihleri hanehalkı oluşumlarını etkilemektedir.

1.2. Hanehalkı Sayısı

Ironmonger ve Lloyd-Smith (1992)’ya göre “hanehalkı büyüklüğünün olağan ölçüsü, hane başına düşen kişi sayısıdır”. Modern döneme geçişle birlikte değişmekte olan aile yapısı kavramsal olarak da boyut kazanmış, geleneksel aileden modern aileye geçiş, geniş aileden çekirdek aileye geçiş olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Bu geçişe kentleşme ile birlikte modern kültürün yayılması gibi etkiler sebep olmuştur. Ayrıca modern dönemle birlikte aile yapısına dahil olan, eş seçimlerinin özgürleşmesi, akraba evliliklerindeki azalma, kadın ve çocuklara tanınan hakların genişletilmesi gibi değişimler ortaya çıkmıştır. Modernleşme ile ailenin temelini oluşturan kararlardan, bireyler arasındaki ilişkilerin şekillenmesine, aile üyelerinin rol ve sorumluluklarından, aile içi kararların belirlenmesine kadar pek çok konuda değişim meydana gelmiştir. Modern öncesi toplumlarda örf ve âdet kurallarına göre oluşturulan aile yapısında, modernleşme sürecindeki kültürel değişimin ve anlayış farklılaşması ile bireycilik ve rasyonalizmin etkisi görülmeye başlanmıştır. Geleneksel roller yerini eşitliğe bırakmış, erkeğin ev işleri ve çocuklarıyla meşgul olduğu bir süreci başlatmıştır (Çelik, 2010).

Daha önce yapılan araştırmalarda, doğum oranlarının gerilemesinin nedeni olarak gelişmiş sanayi toplumları, tıp dñnyasındaki gelişmeler, yaşam standardı kaygıları gibi etmenlerden söz edilmektedir. Boşanma oranının artışındaki neden olarak modern hayatın getirdiği stres ve kaygılar, yoğun iş temposu gibi nedenler gñsterilmektedir. Tek çocuklu ailelerin sayısındaki artış erkek çocuklar için rol model belirlemede zorluklar yaşaması, bu durumun suç oranında artış ve eğitimde başarısızlık gibi sorunlara yol atığından bahsedilmektedir. Bir başka gñrüş ise ailenin tek çocuk sahibi olmasının aile yaşamında bir çeşitliliğin olması ve modern aile yaşantıları keşfetmek için bir fırsat olarak gñr÷lmektedir (Bulut, 2019).

1.2.1. Dñnyada Hanehalkı Sayısındaki Değişim

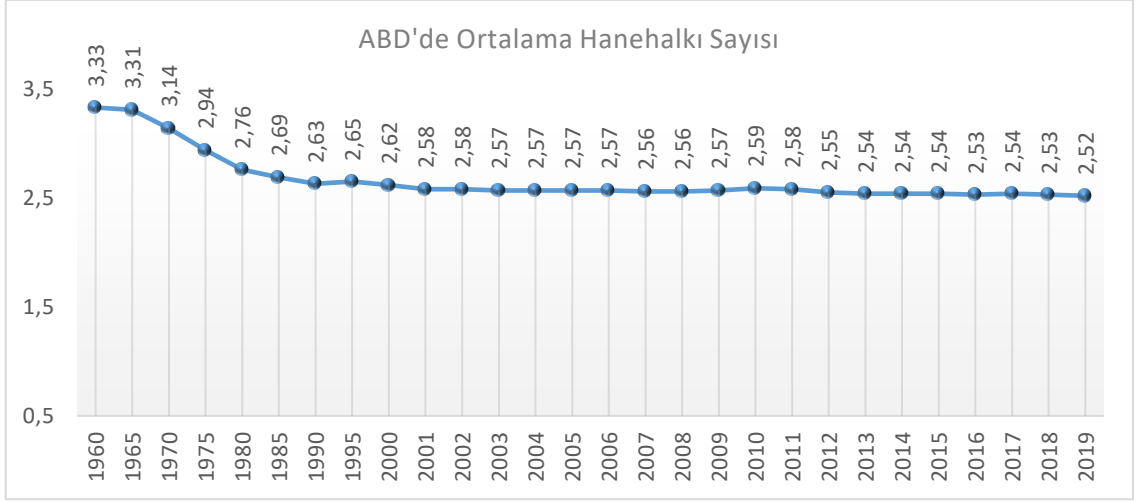
Aile ve hane kavramlarının anlamı ÷lke ve bñlgelere gñre zaman içinde değişiklik gñstermeye başlamıştır. Nñfusun kırsal kesimde yoğunluk gñsterdięi dñnemlerde aile, her ferdinin ekonomik fonksiyonu olan bir ÷retim birimiyken, kentleşme ile bu olgu yıkılmaya başlamış ve aile daha çok tñketim birimi olmaya başlamıştır (Yararcan, 1991).

Dñnyada kñlt÷rel bağlamlardaki çeşitlilik, toplumsal ve ekonomik gelişmeler ve bu tñr gelişmelerin zamanlamasındaki farklılıklar, hanehalkı oluşum ÷r÷ntülerinde farklılıklara sebep olmaktadır. Bu bağlamda evlilik sñrecine giren çiftlerin hanehalkı oluşturma davranışları farklılık gñsterebilir. Batı ÷lkelerinde evlilik yolundaki çiftlerin yeni bir hanehalkı başlatma olasılığı daha yñksektir, daha fakir ve daha geleneksel toplumlarda ise çiftlerden birinin ebeveynlerinin evine taşınılması beklenebilmektedir (Spijker & Esteve, 2011).

Her modern ÷lkede ortalama hanehalkı bñy÷klñęü hızla dñřmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde hanehalkı bñy÷klñęündeki uzun vadeli dñřüş, doğurganlık ve ÷l÷m oranlarındaki dñřüşün etkileriyle artmaya devam eden nñfusun yaşlanması çerçevesinde tartışılmaktadır. Doğurganlıktaki dñřüş, geniş ailelerin sayısını azaltırken; ÷l÷m oranındaki dñřüş, çocukların bñy÷dükten sonra hayatta kalma sñrelerini artırarak eşleri ile hane oluşturmaları neticesinde kñ÷k hanelerin oranını artırmaktadır. Bu demografik değişiklikler, ileri yaşlarda evli olmayan yetişkin bireylerin oranını artırmakta ve nñfus yapısında bir değişikliğe de katkıda bulunmaktadır. Ayrıca artan ayrılık ve boşanmalarla birlikte, hiç evlenmemiş gençlerin de oranlardaki artış, çok

küçük hanelerin sayısında artışa yol açmaktadır. O halde, son dönemde hanehalkı büyüklüğünde devam eden düşüş, öncelikle tek kişilik hanehalkı oranındaki artışın sonucu olabilmektedir. ABD'de hanehalkı büyüklüğü 1790'dan bu yana neredeyse yarı yarıya azalarak hane başına 5,8 kişiden 1973'te 3.0 kişiye düşmüştür. (Kobrin, 1976).

Şekil 1: Amerika Birleşik Devletleri'nde Hane Başına Düşen Ortalama Kişi Sayısı, 1960-2019

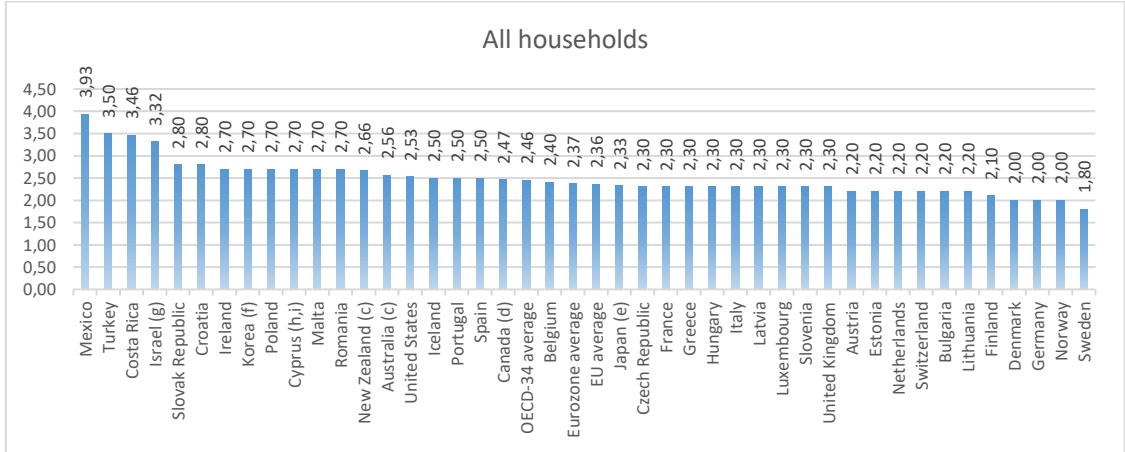
Kaynak: U.S. Census Bureau, Current Population Survey, March and Annual Social and Economic Supplements (ABD Sayım Bürosu, Mevcut Nüfus Araştırması, Mart ve Yıllık Sosyal ve Ekonomik Takviyeler)

Amerika Birleşik Devletleri'nde ortalama hanehalkı büyüklüğü, 1960'lı yıllardan 1990'lı yıllara kadar hızlı küçülme gösterirken, 2000'li yıllardan itibaren bu hız düşse de azalma eğilimi devam etmektedir. 2019 yılında ortalama hanehalkı büyüklüğü 2,52 kişidir. ABD'de 1960 yılında ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,33 kişi ve 2000 yılında 2,62 kişi iken 2019 yılında 2,52 kişi olmuştur. ABD'nin Türkiye ile kıyaslandığında daha küçük hanehalkı sayısına sahip olması ve daha hızlı azalma eğiliminde olduğu dikkat çekmektedir.

Batı'da tek ebeveynli aile yapısının oluşumundaki etkiler incelendiğinde boşanmak, dul kalmak, evlilik dışı çocuk sahibi olmak, evlilik dışı hamilelik, evlat edinme, evden kaçmak gibi sebepler ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Batı ülkelerinde evlilik oranlarında düşüş ve boşanma oranlarında artış görülmektedir. Dünyada 320 milyon çocuğun tek ebeveynli ailesiyle yaşadığı tahmin edilmektedir. Yaşları 0-17 yaş aralığında değişme gösteren bu çocukların çoğu anneleriyle yaşamaktadır (Coşan, 2018).

İngiltere’de doğurganlığın 1880 yılında Büyük Bunalım ile ani düşüşü sonucunda aile büyüklüğünde ani bir küçülme olmuştur. Tek bir aile türünden söz edilememektedir. Geleneksel çekirdek aile formunda değişimler olmuş, toplum hem aile biçimleri hem gelenekleri bakımından değişime uğramıştır. Boşanma kanunundaki yapılan değişiklik sebebiyle tek ebeveynli ve yeniden kurulmuş aile türlerinde büyük ölçüde artış olmuştur. Nikâhsız yaşam hoş görülmeye başlanmıştır. Buna paralel olarak da 1980’li yıllarda evlilik dışı çocukların oranında artış olmuştur. Ayrıca seksenli yılların başı ile sonu kıyaslandığında çocuksuz evli çiftlerin bulunduğu haneler ile bağımsız çocuğa sahip ailelerden oluşan hane sayısından büyüme varken, bağımlı çocuk bulunan ailelerden oluşan hane sayısında küçülme olmuştur. Burada gençlerin evlilik yaşının yükselmesi ve yaşam tercihlerinin değişmesi etkili olmuştur. Hanelerdeki değişimden söz edecek olursak, bağımlı çocuklar ve eşlerden oluşan çekirdek ailelerin bulunduğu hanelerin oranında azalma olurken, tek ebeveynli çekirdek aile oranları artmıştır. Yaşlı kişilerin yalnız yaşama isteği tek kişilik hane sayısında artışa sebep olmuştur. Tek kişilik hanehalklarının üçte ikisi emeklilerden oluşmaktadır. Boşanan çiftlerin kendi evlerini kurma isteği de hanehalkı sayısını düşürmüştü ve özellikle tek kişilik hanelerin sayısında artışa sebep olmuştur (Gülfidan, 1991).

Şekil 2: Dünyada Hane Başına Düşen Ortalama Kişi Sayısı, 2015

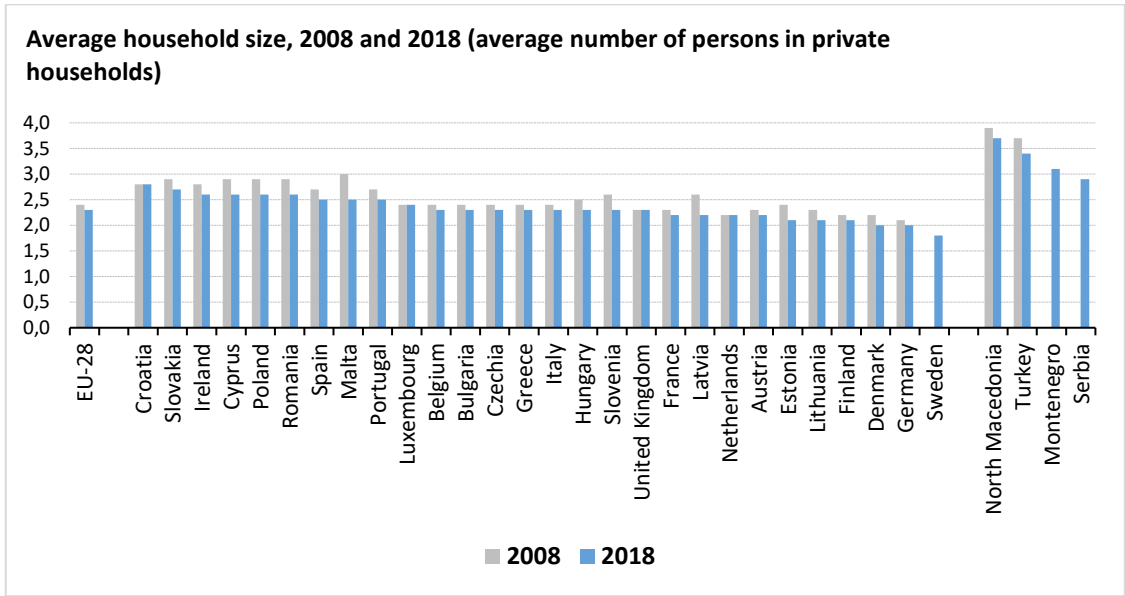

Kaynak: (Eurostat Statistics Explained, 2019)

Ülkelerin ve önemli toplulukların (OECD, Eurozone ve EU) ortalamalarının tüm hanelerde hane başına düşen ortalama kişi sayısı, azalan sırada sıralanarak Şekil 2’de gösterilmiştir. Bu ülkeler arasında Türkiye, 2015 yılı verilerine göre 3,50 kişilik ortalama hanehalkı büyüklüğü ile ikinci sırada yer almıştır.

Sanayileşmeyle birlikte hane yapısındaki değişim doğurganlıktaki düşüş ile kendini göstermiştir. Doğurganlığın azalması hane başına düşen çocuk sayısını azaltmış ve çocuk ölümlerinde yaşanan olumlu gelişmelere rağmen Avrupa ve Kuzey Amerika'daki hanehalkı büyüklüğünde düşüşe sebep olmuştur (Bongaarts, 2001). Doğum-ölüm ve evlilik-boşanma oranlarındaki değişimler, hane kavramı üzerinde önemli etkiler sağlamıştır. Çekirdek aileden oluşan hanehalkının yoğunluğuna karşın oldukça çeşitli hanehalkı modelleri oluşmaya başlamıştır. Boşanmalar neticesinde çocuklu bireylerin başka bir partner ile yaptıkları evlilikle oluşan hanehalkı, tek ebeveynli ailelerden oluşan hanehalkı veya tek kişilik hanehalkı oluşumlarındaki artış aile kavramındaki değişikliğe sebep olmuş ve hanehalkı sayısındaki ortalamayı küçültmüştür. Tek kişilik hanelerin oranı kuzey ve güneyinde değişiklik göstermekle beraber bütün Avrupa Birliği ülkelerinde artmaktadır (Yararcan, 1991).

Şekil 3: Ortalama hanehalkı büyüklüğü, 2008 ve 2018

Kaynak: (Eurostat Statistics Explained, 2019)

Avrupa Birliği ülkelerinin ve üyelerin genel ortalamasının ortalama hanehalkı büyüklüğünün gösterildiği Şekil 3'te, 2008 ve 2018 yıllarına ait değerlere yer verilmiştir. Türkiye'de ortalama hanehalkı büyüklüğü, azalma eğiliminde olmasına rağmen, Avrupa Birliği ülkelerine kıyasla ortalamanın üstünde değere sahiptir.

1.2.2. Türkiye’de Hanehalkı Sayısındaki Değişim

Türkiye İstatistik Kurumunun tanımına göre, hanehalkı büyüklüğü, bir hanehalkını oluşturan kişilerin sayısıdır (TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2018). Coşan (2018)’a göre 1990’lı yıllardaki kentleşme ve modernleşmenin artmasıyla birlikte aile kavramı değişime uğramıştır. Ailede şiddetin artması, cinsel tercihlerdeki değişiklik, nikahsız birliktelikler gibi etkilerle birlikte aile temeli sarsılmış ve tek ebeveynli aileler artışlar gözlenmiştir. Tek ebeveynli aileler incelendiğinde ise çoğunluğu anne ile çocuk oluşturmasıyla birlikte baba ile yaşayan çocuklar da bulunmaktadır.

Türkiye’de kırsal-kentsel değişimle birlikte tarımsal-sanayi toplumuna doğru gerçekleşen dönüşüm, ailenin ekonomik bir birim olması özelliğini yitirmesine sebep olmuştur. Kırsal yaşamda; üretime katkı sağlayan, birlikte üreten ve tüketen hane üyelerinden oluşan geniş aile yapısı kentte; çeşitli iş bölümleri etrafında ayrılmış çalışma, üretme ve tüketme yoluna girmiş hane üyelerinden oluşan aileye dönüşmeye başlamıştır. Aile bireyleri hane içindeki iş bölümünden kopup, hane dışında çalışmaya ve ilişkiler kurmaya başlamıştır. Bu kentleşme süreci ile geniş aileden çekirdek aileye doğru hızlı bir dönüşüm gerçekleşmiş ve dolayısıyla hane büyüklükleri azalmaya başlamıştır (Sunar, 2015).

Tablo 3: Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Hanehalkı Sayısı

	Hanehalkı Büyüklüğü										Toplam Hanehalkı Sayısı	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+		
Türkiye	1985	453.060	990.107	1.234.863	1.793.175	1.574.157	1.176.381	825.516	565.835	418.384	698.541	9.730.019
	1990	503.830	1.258.359	1.592.701	2.297.500	1.809.112	1.265.910	936.375	502.791	334.263	687.795	11.188.636
	2000	803.120	2.097.823	2.578.281	3.534.911	2.302.818	1.387.646	1.023.323	420.934	272.365	648.872	15.070.093
İl ve İlçe Merkezleri	1985	269.970	618.874	854.609	1.242.961	979.609	622.282	366.128	214.253	142.749	187.836	5.499.271
	1990	322.624	834.471	1.178.159	1.699.812	1.207.051	727.854	459.006	216.164	127.146	222.792	6.995.079
	2000	560.885	1.464.740	2.000.296	2.711.497	1.606.968	843.803	541.119	206.880	122.144	256.080	10.314.412

Kaynak: TÜİK (1985); TÜİK (1990); TÜİK (2000)

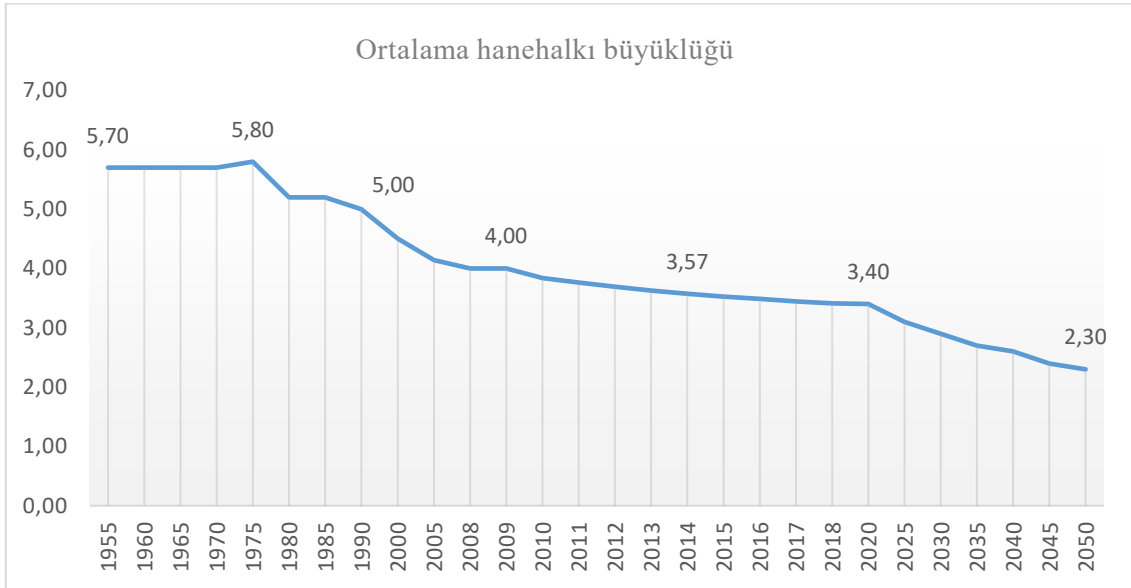
Tablo 3’te görüldüğü gibi hanehalkı sayısı 1985 yılında 9.730.018 iken 2000 yılında 15.070.093’e çıkmıştır. Türkiye’de ortalama hanehalkı büyüklüğü 1975’den bu yana belli bir azalma eğilimi göstermektedir. Kentleşme süreciyle birlikte, kırdan kente

doğru bir nüfus akımı olmuştur. Kırsal kesimde tarımda meydana gelen değişmeler, geçim sorunlarının ortaya çıkması, kent-kır arasındaki erişimin kolaylaşması kente gi hızlandırmıştır. Gelişen bu kentleşme, toplumda çözülmelere ve değişikliklere sebep olmuştur. Dolayısıyla geniş aileden çekirdek aileye doğru bir geçiş meydana gelmiştir. Hanehalkı sayısı daralmış ancak batı ülkelerinin aksine, yaşlı anne ve babalar, bakıma muhtaç veya 18 yaşını doldurmuş geç evlatlar ailenin dışına itilmemiştir (Erkal, 2011; Akt. Aksu, 1998).

1.3. Ortalama Hanehalkı Büyüklükleri

Ortalama hanehalkı büyüklüğü: Bir hanehalkını oluşturan kişilerin ortalama sayıdır ve toplam hanehalkı nüfusunun toplam hanehalkı sayısına bölünmesiyle hesaplanmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu [TİİK], 2018).

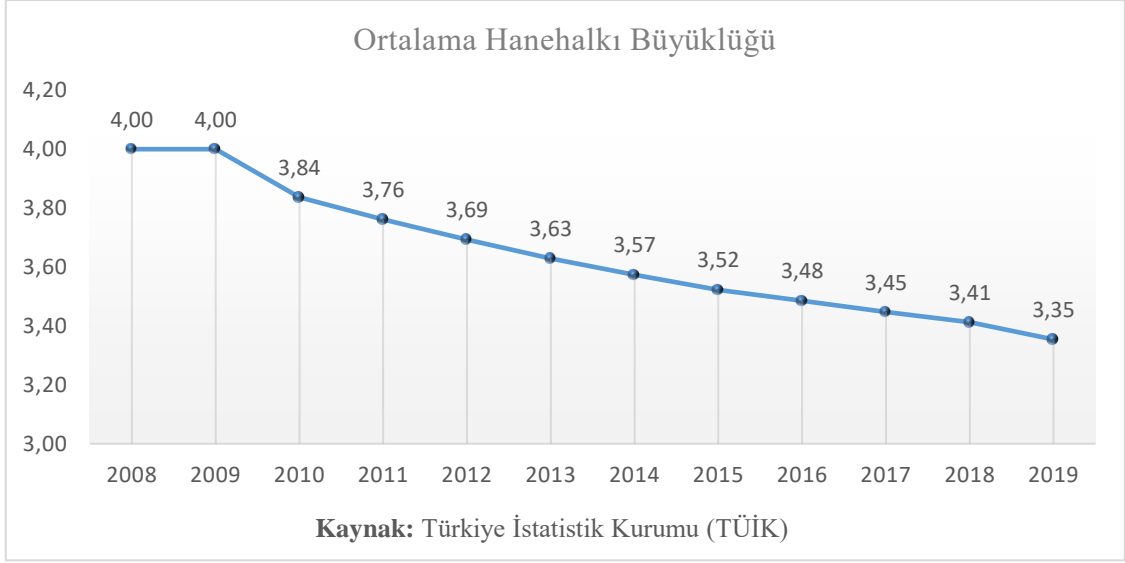
şekil 4: Türkiye Hanehalkı Projeksiyonu, 2016-2050

Kaynak: Canpolat, 2018

Türkiye’de toplam nüfusa göre elde edilen ortalama hanehalkı büyüklüğü 1975 yılında 5,8 iken 1990 yılında 5,05’ten 4,97’ye doğru azalmaya devam etmiştir. Hanehalkı projeksiyonlarına (şekil 4) göre bu azalmanın devam edeceği öngörülmektedir. Çekirdek aile yapısının artışıyla, ortalama hanehalkı büyüklüğünün azalmaya başladığı gözlenmektedir. Türkiye’de hem hanehalkı hem de kişi sayısındaki sürekli artışlara rağmen, ortalama hanehalkı büyüklüğünün 1955 yılında 5,7 kişiden, günümüzden 2050 yılına kadar da düşmeye devam ederek 2,3 kişi olacağı görülmektedir.

Şekil 5: Türkiye’de Hanehalkı Büyüklüğü, 2008-2019

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre; Türkiye’de 2009 yılında 4,0 kişi olan ortalama hanehalkı büyüklüğü azalma eğilimi göstererek 2019 yılında 3,3 kişiye düşmüştür (Şekil 5). Türkiye genelinde hanelerin yaklaşık olarak %16,9’unda 1 kişi, %21,3’ünde 2 kişi, %20’sinde 3 ve 4 kişi, %10,8’inde 5 kişi, %5,2’sinde 6 kişi, %6’sında 7 ve daha fazla kişi yaşamaktadır.

Türkiye’de özellikle Doğu Anadolu’da hanehalkı üyeleri aile bağları ile tutunmuştur. Gelenek ve göreneklere bağlı olarak hanehalkındaki aile büyüklüklerinin sayısı değişebilir. Kırsal kesimlerde geleneklere olan bağlılık, evlenen erkek evlatların baba ocağında yaşamına devam etmesini sağlamaktadır. Ülkemizde ortalama hanehalkı sayısı azalma eğiliminde olmakta ve yerleşim yerlerine göre farklılık göstermektedir (Başbüyük, 2005).

Türkiye’de hanehalkı büyüklüğü bölgelere göre incelendiğinde, koyu renkli kısımlarına yoğunlaştığı güneydoğuda ortalama hanehalkı büyüklüğünün yüksek olduğu görülmektedir. Geniş ailelerin yaygınlığı buna etkindir. 2000 yılından 2019 yılına kadar ortalama hanehalkı büyüklüğünün en yüksek olduğu iller 8,25 kişiden 6,1 kişiye düşerek Şırnak, 7,91 kişiden 5,4 kişiye düşerek Hakkari, 7,60 kişiden 5,2 kişiye düşerek Batman, 7,48 kişiden 5,0 kişiye düşerek Siirt olmuştur (Şekil 6-7).

Şekil 6: Ortalama Hanehalkı Büyüklüğünün Türkiye Haritası Üzerinde Gösterimi, 2000

Ortalama hanehalkı büyüklüğü, 2000

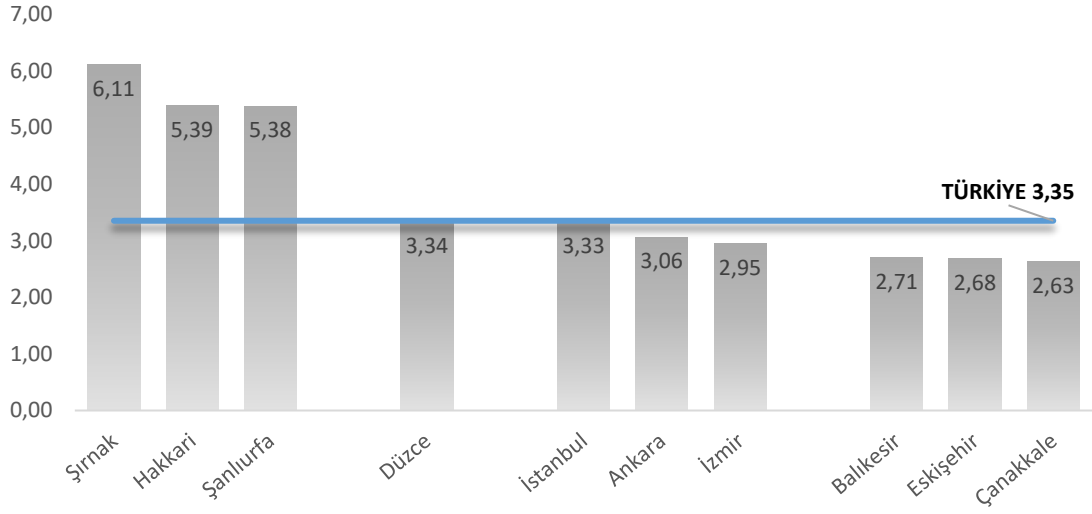

Şekil 7: Ortalama Hanehalkı Büyüklüğünün Türkiye Haritası Üzerinde Gösterimi, 2019

Ortalama hanehalkı büyüklüğü, 2019

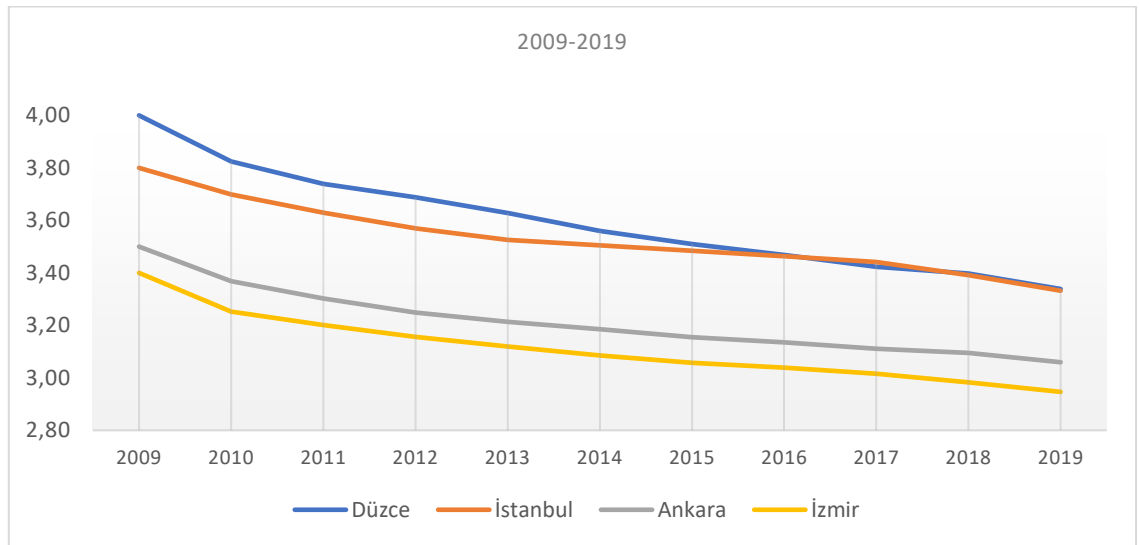
Şekil 8: İller Düzeyinde Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, 2019

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2019

İllere göre incelendiğinde; 2019 yılında hanehalkı büyüklüğünde 6,11 kişi ile Şırnak, 5,39 kişi ile Hakkari, 5,38 kişi ile Şanlıurfa illeri en yüksek ortalamaya ve 2,63 kişi ile Çanakkale, 2,68 kişi ile Eskişehir, 2,71 kişi ile Balıkesir illeri ise en düşük ortalamaya sahip iller olmuştur. Düzce ili 3,34 kişi ile Türkiye ortalamasına en yakın değer alan il olmuştur. Ayrıca 3 büyük il incelendiğinde; 3,33 kişi ile İstanbul ili Türkiye ortalamasına yakın bir değerdeyken, 3,06 kişi ile Ankara ve 2,95 kişi ile İzmir ortalamasının altında bir değer almıştır (TÜİK, 2019).

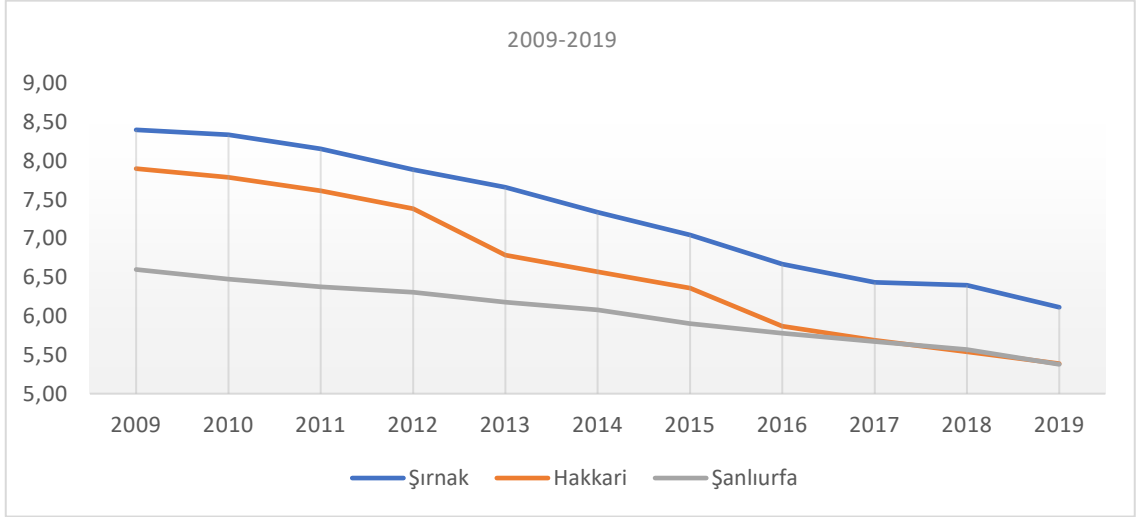
Şekil 9: Düzce ve 3 Büyük İilde Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Tablo 9’da Türkiye ortalamasına en yakın il ve diğer 3 büyük ildeki ortalama hanehalkı büyüklüklerine bakıldığında, 2009-2019 yıllarında ortalama hanehalkı büyüklüğü Düzce ilinde 4,00 kişi iken 3,34 kişi; İstanbul ilinde 3,80 kişi iken 3,33 kişi; Ankara ilinde 3,50 kişi iken 3,06 kişi; İzmir ilinde 3,40 kişi iken 2,95 kişi olmuştur.

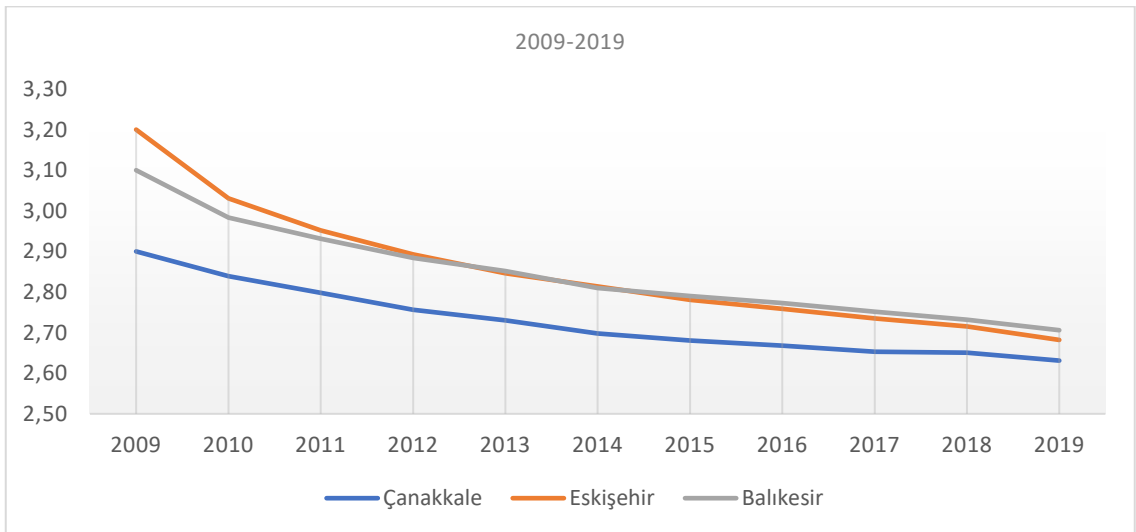
Şekil 10: En Yüksek 3 İlde Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

2009-2019 yıllarında Türkiye ortalamasına göre değerlendirildiğinde ortalama hanehalkı büyüklüğü, en yüksek değerdeki iller incelendiğinde, Şırnak ilinde 8,4 kişi iken 6,11 kişi; Hakkari ilinde 7,9 kişi iken 5,29 kişi; Şanlıurfa ilinde 6,6 kişi iken 5,28 kişi olmuştur.

Şekil 11: En Düşük 3 İlde Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Şekil 11'e göre, Türkiye ortalamasına göre bakıldığında en düşük ortalama hanehalkı büyüklüğüne sahip illerde, 2009-2019 yıllarında ortalama hanehalkı büyüklüğü Çanakkale ilinde 2,9 kişi iken 2,63 kişi; Eskişehir ilinde 3,2 kişi iken 2,68 kişi; Balıkesir ilinde 3,1 kişi iken 2,71 kişi olmuştur.

2. İKİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR

Bongaarts (2001), gelişmekte olan ÷lkelerdeki hanehalkı büyüklüğü ve bileşiminin temel boyutlarını tanımlamak için 43 gelişmekte olan ÷lkede yapılan son hanehalkı araştırmalarından elde edilen veriler kullanmıştır. Bu ÷lkelerde ortalama hanehalkı büyüklüğü yaklaşık 5 üyedir. Ortalama hanehalkı büyüklüğünün, demografik koşullarda yani doğurganlık ve ölüm oranında, sosyoekonomik kalkınma düzeylerinde ve kültürel adetlerde önemli farklılıklara rağmen, bölgeler arasında sadece az miktarda değişiklik gösterdiğine ulaşılmıştır. Hanehalkı büyüklüğündeki eğilimlerin ve farklılıkların analizinde, daha küçük ve çoğunlukta çekirdek aileden oluşan hanehalkına doğru gerçekleşen eğilimin çağdaş, gelişmekte olan ÷lkelerde yavaş ilerlediği gör÷lmüştür. Bir ÷lkenin ortalama hanehalkı büyüklüğü ne kadar büyük olursa, çocukların yetişkinlere oranı da o kadar yüksek olur ve çekirdek aile içermeyen hanehalkı oranının da o kadar artacağı söylenmektedir. Ayrıca çalışmaya göre, hanehalkı büyüklüğü, doğurganlık düzeyi ve ortalama evlilik yaşı arasında pozitif korelasyon, boşanma düzeyi ile negatif korelasyon vardır.

Başbüyük (2005) yapmış olduğu çalışmada, Devlet İstatistik Enstitüsünün 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarından yararlanarak Doğu Anadolu Bölgesindeki ortalama hanehalkı büyüklüklerini yerleşmeler düzeyinde yani kent-kır veya gecekondu mahallesi olarak incelemiştir. Hanehalkı büyüklüğü ile hanehalkı üyelerinin refah düzeyi arasında pozitif korelasyon olduğu, hanehalkı büyüklüğünün artması ile hane bireyelerinin sağlık koşullarının olumsuz etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Değerlendirmelerde hanehalkı büyüklüğünün şekillenmesinde doğumlar, ekonomik faaliyet ve gelenekler olmak üzere üç unsurun öne çıktığı belirtilmiştir. Çalışmaya göre, yüksek doğurganlık, gelir düzeyindeki düşüklük, bölgede geleneklere bağlı olarak erkeklerin çok eşli olması sebebiyle eşlerin nikahsız olması ve ailenin kalabalıklaşması gibi sonuçlar doğurması, bölgede hanehalkı sayısını arttırmaktadır. Türkiye’de şehirleşmeye bağlı olarak ortalama hanehalkı değeri azalmaktadır.

Beşınar vd. (2017)’nin çalışmalarında bahsettiği üzere hane yapısı incelemelerinde dört kritere dayanarak haneleri; hane içi grup oluşum yöntemi, doğurganlık ve demografiye ilişkin kriterler, hane içi akraba kompozisyonu, çalışma

yapısı ve refah üzerinden değerlendirmişlerdir. Yalçiner (2010)'in çalışmasında 2007 yılına ait Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verileri ve TÜİK tarafından açıklanan nüfus projeksiyonları kullanılarak 2008- 2025 yılları arası yaş ve cinsiyete göre hanehalkı sayıları ile hanehalkı büyüklüğü tahmin edilmiştir. Çalışmada tek kişilik hanelerin çoğunluğunun 70 yaş üzeri kişilerden oluştuğuna ulaşılmıştır. Burada dikkatleri çeken yalnız kalmış yaşlı bireylerin yaşam tercihleridir. Bu hanede yaşayan yaşlıların çoğunun kadın olduğu da tespit edilmiştir. Erkeklerin yaşam sürelerinin kadınlara göre daha kısa olması ve yalnız kalan ileri yaşlardaki kadınların tekrar evlilik yapma eğilimlerinin az olması buna neden olarak gösterilebilmektedir. Çalışmaya göre 2025 yılına gelindiğinde çekirdek aileye doğru dönüşüm devam etmekte ve hanehalkı büyüklüğü düşmektedir. Dört kişilik hanelerin sayısının üç kişilik hanelerin sayısına yaklaşacağı ve ailelerdeki çocuk sayısının düşeceği sonucuna da ulaşılmıştır.

Spijker ve Esteve (2011), yapmış oldukları araştırmada, orta ve düşük gelir ülkelerini inceleyerek, seçtikleri ülkelerde çekirdek aileye geçişi en çok hızlandıran etmenlerin ekonomik kalkınma ve ortalama evlilik yaşı olduğuna değinmişlerdir. Çalışmaya göre, ekonomik güç ve modern yaşama geçiş düşük-orta gelirli ülkelerde hanehalkı kalıplarını da değiştirmektedir. Aile oluşumu örneklerinin bireysel kararların otomatik ürünü olmadığını, aksine bölgelere veya ülkelere göre değişkenlik gösteren sosyo-kültürel ve ekonomik etkenlerin, genç çiftlerin evlilik kararını ve hanehalkı oluşumunu etkileyebildiğinden söz edilmiştir. Batı toplumlarındaki genç çiftler genellikle yeni bir hanehalkı oluştururken, düşük gelirli toplumlarda yeni evli çiftler genellikle mevcut hanehalklarına dahil edilmektedir. Bununla birlikte, kuşaklar arası uyum, kırsal-kentsel göç için teşvik sağlayan artan ücretli işgücü fırsatlarıyla zayıflatıldığından ve küçük çekirdek ailelerin kentsel toplumlara daha iyi uyum sağlaması nedeniyle, çekirdek aileden oluşan hanehalklarındaki eğilimin artmasına sebep olmaktadır. Tüm bunlar ülkeler arasındaki farklılıkların hanehalkı yapısındaki farkın çoğunu açıklamadığını göstermektedir.

Kuznets (1978) çalışmasında, hanehalkı büyüklüğünü kentsel ve kırsal yerleşimin etkileri doğrultusunda karşılaştırmalı olarak ele almış ve yerleşim yerinin de hane yapısı ile ilişkili olduğundan bahsetmiştir. Dolayısıyla hanehalkı büyüklüğündeki düşüşün kentleşme ile yakından ilgisi vardır. Özlük (2014)'e göre kentleşme oranı arttıkça hanehalkı büyüklüğü düşüş göstermektedir. Türkiye'de kentleşme oranı düşük

olan kentlerde hanehalkı büyüklüğü, kentleşme oranı yüksek olan kentlerden daha büyüktür. Yavuz ve Yüceşahin (2012) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye’de hanehalkı kompozisyonlarının dağılımında meydana gelen değişimler, yerleşim yerine göre ve bölgesel olarak incelenmiştir. Geniş aileden oluşan hanehalklarından çekirdek aileye ve aile içermeyen hanehalkına doğru bir dönüşümün halen yaşandığına değinilmiştir. Çalışmada, çocuksuz evli çiftten oluşan çekirdek aile tipi ile tek başına yaşayanların oranında önemli artışların olduğu gözlenmiştir. Bölgeler olarak düşünüldüğünde çekirdek aile ve dağılmış aileden oluşan hanehalklarının çoğunlukla sosyo-ekonomik bakımdan gelişmiş güney ve batı bölgelerde daha yaygın olduğu, geniş aileden oluşan hanehalkları ise sosyo-ekonomik olarak daha az gelişmiş olan kuzey ve doğu bölgelerde yaygın haldedir denilmiştir.

Koç ve diğerlerinin (2013) yapmış olduğu çalışmaya göre aile yapısı belirleyicileri, nüfusun yaş yapısının değişimi, iş sektöründeki yapısal değişiklikler, eğitim seviyesindeki artış, ekonomik refah seviyesindeki artış, doğurganlık oranının düşmesi, iki çocuklu aile modelinin benimsenmesi, kadınların toplum içindeki öneminin artması, sosyal güvenliğin yaygınlaşması ve anlayış yapısının değişmesi olarak belirlenmiştir.

Coşan (2018), çalışmasında Türkiye’de ve dünyada tek ebeveynli aile problemini işlemiş, tek ebeveynli aile oluşumunun nedenlerini çok yönlü değerlendirmeye çalışmıştır. Tek ebeveynli ailelerin oluşumunda evliliklerin azalırken boşanmaların artması, çiftlerden birinin ölmesi, çiftlerin ayrı yaşama kararı veya nikahsız beraber yaşama gibi nedenlerin etkisinden bahsetmiştir. Tek ebeveynli ailedeki çocukların üzerinde meydana gelen olumsuz etkilerden söz edilmiştir. Çalışmaya göre, Batı’daki tek ebeveynli aile yapısı Türkiye’ye göre, çok boyutlu ve karmaşık bir yapıdadır. Dolayısıyla ailenin bütünlüğüne yönelik sosyal politika faaliyetlerinin artırılması ve çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Tüm bu demografik dönüşüm sürecinin baş etkileri olarak, ölüm hızlarının azalması ve ardından ilk evlilik yaşının yükselmesine bağlı olarak doğurganlık süresinin kısalmasıyla birlikte doğurganlık oranının azalması sayılabilir (Beşpınar, F. U., & Beşpınar, L. Z., 2017).

Tulunoğlu (2019) çalışmasında, kentleşme sürecindeki aile yapısındaki değişimi araştırmış ve İstanbul Maltepe ilçesi için anket yöntemi ile topladığı verilerle yaptığı

analizler sonucunda, iki kardeş sayısındaki yoğunluğa ve tek çocuk sahibi ailelerin fazlalığına göre ailede küçülmeler olduğuna, ebeveynlerin bakabilecekleri kadar çocuk sahibi olduklarına dikkat çekmiştir. Aile büyüklüğünü incelediği gecekondü bölgesinde çekirdek ailelerin çoğunlukta olmasıyla geleneksel geniş aile tipinin azlığına değinmiştir. Dolayısıyla kentleşme ile birlikte aile yapısının geniş aile tipinden çekirdek aile tipine doğru bir dönüşüm yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır.

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HANEHALKI BÜYÜKLÜĞÜ İLE İLİŞKİLİ FAKTÖRLER

3.1. Hane (Aile) Yapısı

Türk geleneklerinde aileye verilen önem sebebiyle geçmişten bu yana hanehalklarının yüksek bir oranını aile içeren hanehalkı tipi oluşturmaktadır. Bu oran azalan yönde değişim göstermesine rağmen toplam hanehalkı içinde halen en büyük paya sahiptir. Dolayısıyla hanehalkı yapısındaki (büyüklüğündeki) değişimlerin direkt olarak aile yapısındaki değişimle ilişkili olacağı düşünülmektedir.

Literatür çalışması sonuçlarında da bahsedildiği gibi birçok çalışmanın ortak görüşü olarak aile yapısının belirleyicileri;

- Nüfusun yaş dağılımının değişmesi
- Kentleşmenin artması
- İlk evlenme yaşındaki değişim
- Doğurganlık süresi ve oranı
- Doğuşta yaşam süresinin artması
- Kadının toplumsal konumu
- Gelir seviyesinin artması
- Eğitim seviyesinin yükselmesi
- Sosyal güvenliğin iyileşmesi
- Bireylerin bakış açısı ve zihniyetindeki değişim

olarak belirlenmiştir.

Koç ve diğerlerinin (2013) yapmış olduğu çalışmaya göre aile yapısı belirleyicileri, nüfusun yaş yapısının değişimi, iş sektöründeki yapısal değişiklikler, eğitim seviyesindeki artış, ekonomik refah seviyesindeki artış, doğurganlık oranının düşmesi, iki çocuklu aile modelinin benimsenmesi, kadınların toplum içindeki statüsünün değişmesi, sosyal güvenliğin yaygınlaşması ve anlayış yapısının değişmesi olarak belirlenmiştir.

Türkiye’de sosyal ve ekonomik açıdan meydana gelen dönüşümler nüfusun yapısı ve büyüklüğünde de değişimlere neden olmaktadır. Bireylerin yaşamlarını sürdürdükleri hanehalkı ve aile yapıları ile doğum, ölüm ve göç gibi demografik ölçütler

arasında önemli ilişkilere rastlanmaktadır. Günümüzde evlenme ve doğurganlık hızlarındaki önemli ölçüdeki azalışlar, boşanma oranındaki artış, ilk çocuk sahibi olma ve ilk evlilik yaşlarının gittikçe yükselmesi, işgücündeki kadın sayısının artması ve kadının ekonomik güç elde etmesi, daha az çocuk sahibi olma anlayışının benimsenmesi ile göç ve kentleşme süreçleri geleneksel hanehalkı ve aile biçimlerinin değişimindeki önemli demografik ve sosyolojik faktörler arasında yer almaktadır. Boşanmaların kolay kabul görülmesi ve artması, bireysel yaşam biçimlerinin fazlaca tercih edilmesi, evlilik dışı birlikteliklerin yaygınlaşması ve neticesinde evlilik dışı doğumların artması, tek ebeveynli ailelerin çoğalması gibi durumlar Türkiye'nin modern yaşam ve etkilerinin dışında kalmadığını göstermektedir. Ancak Türkiye, toplumsal yapısında meydana gelen hızlı değişimlere rağmen kendine özgü kültürel değer ve geleneklerden henüz vazgeçmemiş bir ülkedir. Bu durum modernleşme sürecinin her yerde aynı biçim ve hızda gerçekleşmediğine; bölgeler ve ülkeler arasında önemli farklılıkların olabildiğini göstermektedir (Yavuz ve Yücesahin, 2012).

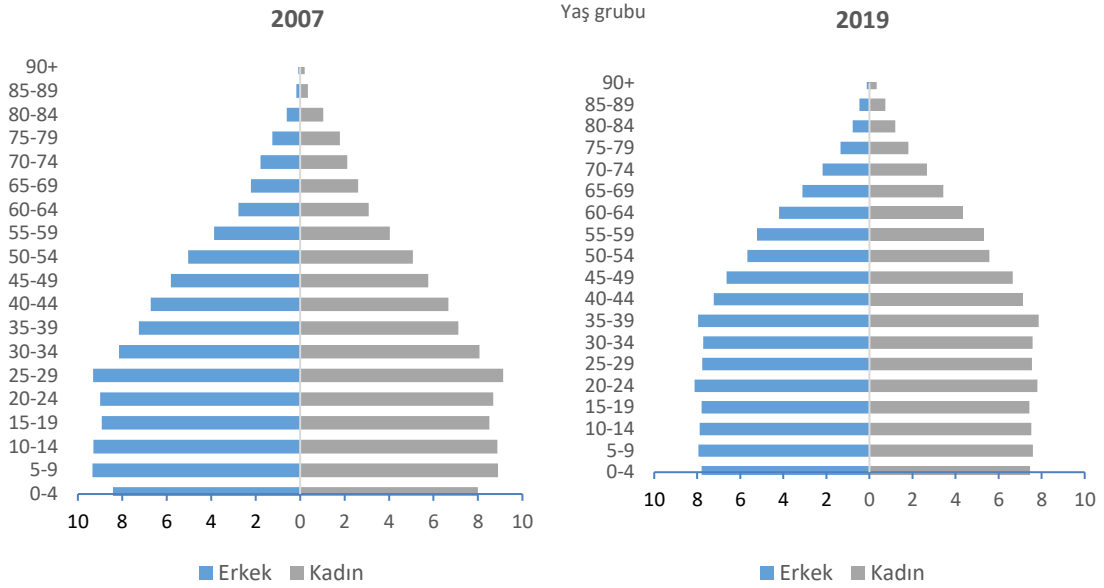
Spijker ve Esteve (2011), yapmış oldukları çalışmada seçtikleri orta ve düşük gelirli ülkeleri inceleyerek, bu ülkelerde ekonomik kalkınma ve ortalama evlilik yaşının çekirdek aileye geçiş hızına en etkili belirleyiciler olduğunu ifade etmektedir. Ekonomik imkanların artması ve kentsel yaşam eğilimi çekirdek aileye olan geçişi hızlandırmaktadır. Kuznets (1978)'e göre, az gelişmiş ülke ve bölgelerde ortalama hanehalkı, gelişmiş ülkelere kıyasla daha büyüktür. Bu farkın birincil sebebi, az gelişmiş ülkelerin toplam nüfusundaki çocuk oranının gelişmiş ülkelere göre daha yüksek olmasıdır. Aynı zamanda hanehalkı büyüklüğündeki farklılığa bağlı olarak hane başına toplam gelirden de fark ortaya çıkmaktadır. Daha küçük haneler büyük hanelere göre daha yüksek kişi başına gelir seviyeleri gösterebilmektedir. Kişi başına gelir düzeyi, genel olarak, küçük hanelerde büyük hanelerden daha yüksektir.

Türkiye'de son 20 yılı aşkın süredir, uzun dönemli etkileri önemli olabilecek düzeyde ancak henüz dikkatleri çekmeyen bir demografik dönüşüm süreci yaşanmaktadır. Nüfus artış hızındaki ve doğurganlık sayısındaki düşüş, doğuştan beklenen yaşam süresindeki ve nüfusun yaşlanma hızındaki artış gibi göstergeler bir dönüşüm sürecinin yaşanacağına işaret etmektedir (Erdönmez, 2007). Çalışmada hanehalkı büyüklüğündeki değişimin, nüfusun hareketliliği ile bağlantısından dolayı, demografik ölçümlerin bazılarıyla ilişkilendirilmiştir.

3.2. Nüfus Yapısındaki Değişim

Türkiye küresel yaşlanma süreci olarak ifade edilen "demografik dönüşüm" sürecindedir. Doğurganlık ve ölümlülük hızlarındaki azalmanın yanı sıra tıptaki gelişmelerin, yaşam standardının, ekonomik refah düzeyinin ve doğuşta beklenen yaşam süresinin artması ile nüfusun yaş yapısı şekil değiştirmiştir.

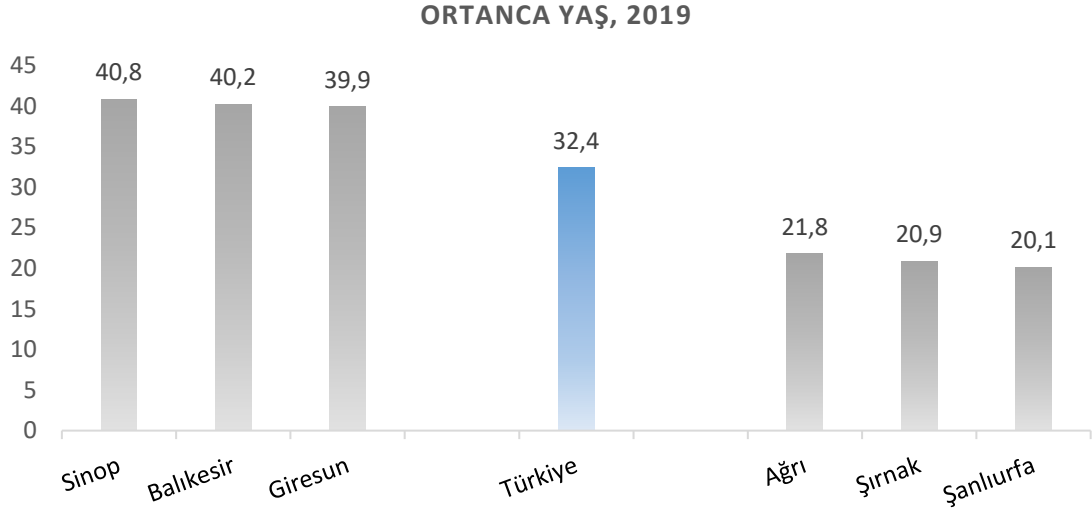
Şekil 12: Nüfus Piramidi, 2007-2019

Cinsiyete göre 2007 ve 2019 yılları nüfusun yaş dağılımı nüfus piramitleri incelendiğinde (Şekil 12) doğum oranındaki düşüşten ve doğumda beklenen yaşam süresinin artmasına bağlı olarak, 2019 yılı nüfusun yaş dağılımı pramidinde çocuk nüfus oranının azaldığı ortanca yaş nüfusun oranının arttığı görülmektedir (TÜİK, 2019). TÜİK tanımlarına göre, bir nüfusu meydana getiren bireylerin yaşları küçükten büyüğe doğru dizildiğinde ortada kalan bireyin yaşı nüfusun ortanca yaşını vermektedir. Dolayısıyla, nüfusun yarısının bu yaştan küçük olduğu söylenirken diğer yarısının da bu yaştan büyük olduğu söylenmektedir (TÜİK, İstatistik Göstergeler, 2010).

Ülkemizde 2018 yılında ortanca yaş 32,0 iken, artış göstererek 2019 yılında 32,4 olmuştur. Cinsiyete göre ayrıca bahsetmek gerekirse erkeklerde 31,7 olan ortanca yaş kadınlarda 33,1 olmuştur. İller düzeyinde ise ortanca yaşın en büyük ve en küçük olduğu iller sırasıyla Şekil 13'te gösterilmiştir.

Şekil 13: Türkiye’de Bazı İller için Ortanca Yaş, 2019

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, 2019

TÜİK (2019)’e göre en yüksek değere sahip Sinop ilinde ortanca yaş 40,8 iken en düşük değere sahip Şanlıurfa ilinde ortanca yaş 20,1’dir.

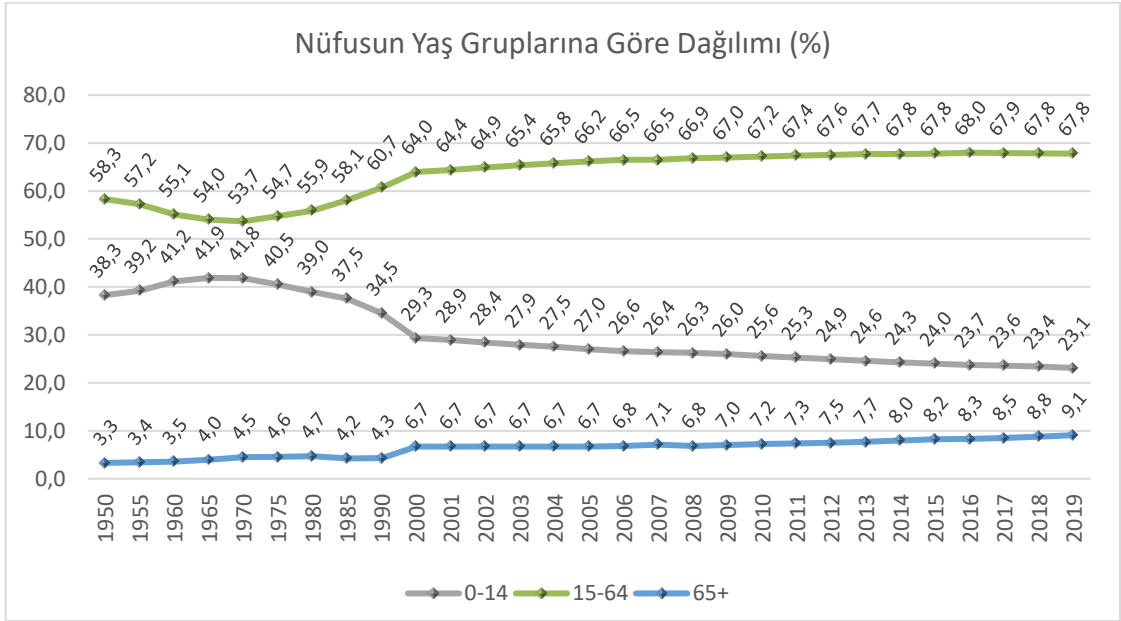
Tablo 4: Yıllara Göre Nüfusun Yaş Dağılımı (%)

Yıllara Göre Nüfusun Yaş Dağılımı %													
Yaş Grupları	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
0-4	8,2	8,4	8,5	8,4	8,3	8,2	8,1	8,1	8,1	8,1	8,0	7,9	7,6
5-9	9,1	8,8	8,5	8,3	8,1	8,1	8,2	8,1	8,0	7,9	7,8	7,8	7,8
10-14	9,1	9,0	9,0	8,9	8,8	8,6	8,3	8,0	7,8	7,7	7,7	7,7	7,7
15-19	8,7	8,6	8,6	8,5	8,5	8,5	8,4	8,4	8,4	8,3	8,1	7,8	7,6
20-24	8,8	8,7	8,7	8,5	8,3	8,2	8,1	8,1	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
25-29	9,2	9,1	9,0	8,7	8,4	8,3	8,2	8,1	8,0	7,8	7,7	7,7	7,7
30-34	8,1	8,1	8,1	8,4	8,7	8,7	8,5	8,4	8,2	7,9	7,8	7,7	7,7
35-39	7,2	7,5	7,6	7,6	7,5	7,6	7,6	7,6	7,9	8,1	8,1	8,0	7,9
40-44	6,7	6,6	6,4	6,2	6,4	6,7	6,9	7,1	7,1	7,1	7,1	7,1	7,2
45-49	5,8	6,0	6,2	6,4	6,4	6,2	6,2	6,0	5,8	5,9	6,3	6,5	6,7
50-54	5,1	5,1	5,1	5,0	5,1	5,3	5,5	5,7	5,9	6,0	5,8	5,7	5,6
55-59	4,0	4,0	4,1	4,4	4,6	4,6	4,6	4,7	4,7	4,7	4,9	5,1	5,3
60-64	2,9	3,1	3,3	3,4	3,4	3,5	3,6	3,7	3,9	4,2	4,2	4,2	4,3
65-69	2,4	2,4	2,4	2,5	2,5	2,5	2,7	2,9	3,0	3,0	3,1	3,2	3,3
70-74	1,9	1,8	1,8	1,9	1,9	2,0	2,0	2,0	2,1	2,1	2,1	2,3	2,4
75-79	1,5	1,6	1,6	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5	1,6
80-84	0,8	0,8	0,8	0,9	0,9	1,0	1,1	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
85-89	0,3	0,2	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6
90+	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2019

TÜİK (2019) verilerinden elde edilen nüfusun yaş dağılımı tablosu incelediğinde, çalışma çağı olarak adlandırılan 15-64 yaş grubuna ait nüfus 2019 yılında bir önceki yıla göre %1,3 artış olduğu görülmektedir. Dolayısıyla çalışma çağındaki nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %67,8; 0-14 yaş grubundaki çocuk nüfusun oranı %23,1; 65 yaş ve üstündeki nüfusun oranı ise %9,1 olmuştur. Yıllara göre bakıldığında nüfusun 35 yaş üstündeki oranlarında artma eğilimi varken, 35 yaş altındaki nüfusun oransal olarak azaldığı görülmektedir. Bu da Türkiye'nin ortanca yaşının arttığına bir göstergesidir. Bulut (2019)'a göre ise demografik göstergelerdeki eğilimlerin sürmesi halinde Türkiye nüfusu yaşlanmaya devam edecektir.

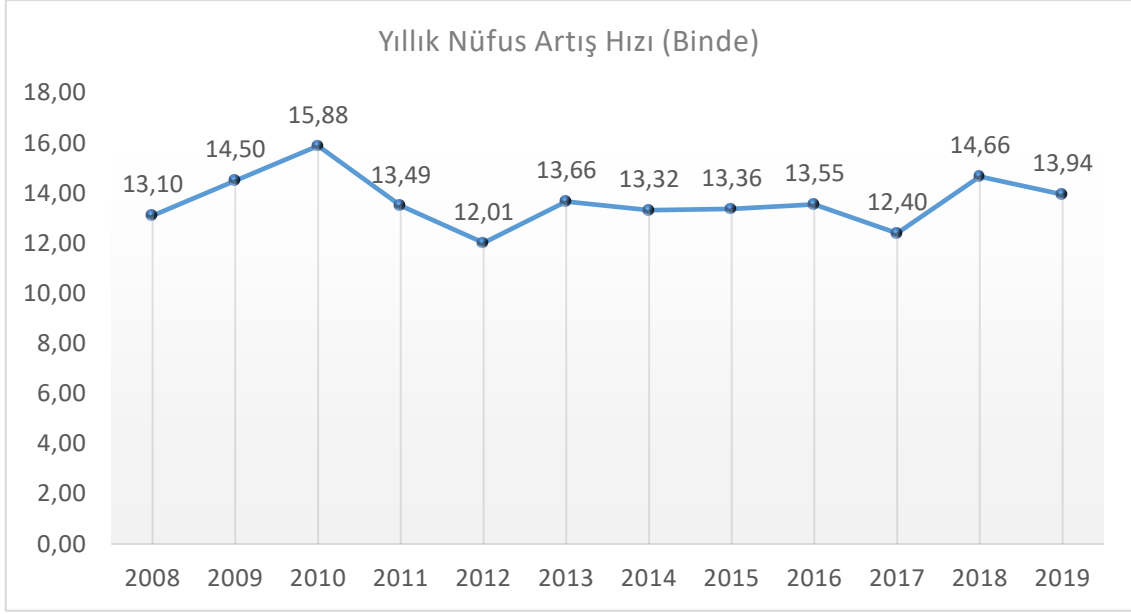
Şekil 14: Türkiye'de Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2019; T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı

Türkiye nüfusunun yaş yapısındaki değişimin grafiği Şekil 14'te verilmiştir. Toplam nüfus içindeki yaşlı nüfusun oranının %10'u bulması nüfusun yaşlandığını göstermektedir. Türkiye'de yaşlı nüfus, diğer yaş gruplarına göre daha hızlı bir artış göstermektedir (TÜİK, 2019).

Şekil 15: Türkiye’de Yıllık Nüfus Artış Hızı, 2008-2019

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Türkiye'nin yıllık nüfus artış hızı 2008 yılında %13,1 iken 2019 yılında bir önceki yıla göre düşüş göstererek %13,9 olmuştur. Toplam nüfus içindeki oranlara bakıldığında, çocuk ve gençlerin oranı azalırken yaşlıların oranı artış göstermiştir. Oranlara bakıldığında yaşlı nüfus yapısına sahip ülkelere göre hala genç bir nüfus yapısına sahip olsak da, sayısal olarak bakarsak yaşlı nüfus oldukça yüksektir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2019).

Canpolat (2018) göre, nüfus yaşlandıkça, toplumda aile, nüfus yaşlanmasının sosyal ve ekonomik etkilerini azaltmayı amaçlayan bir tampon işlevi görür. Özellikle, demografik yaşlanma hem hanehalkı yapısını hem de hanehalkı büyüklüğünü değiştirmektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre, 2016 yılında %22,5 olan yaşlı bulunan hanehalklarının yüzdesi 2050 yılında yaklaşık %41,0'a kadar sürekli artacak ve Türkiye’de 2050’de mevcut demografik koşullara göre her 10 haneden dördü “yaşlı hanehalkı” olacaktır.

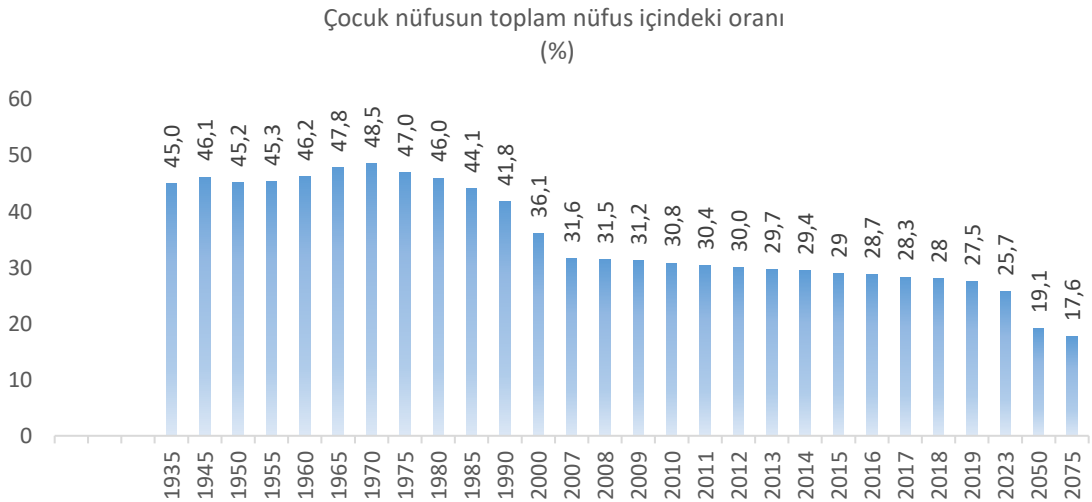
Türkiye’de nüfus artışındaki azalma, hanehalkı büyüklüğünde de görülmektedir. Hanehalkı büyüklüğü ortalaması 1955 yılında 5,68 kişi iken, 2019 yılında 3,35 kişiye gerilemiştir (DİE, 2000; TÜİK, 2019). Hatipoğlu ve Tanrıvermiş (2017)’e göre hanehalkındaki bu azalma, kentleşmeyle birlikte oluşan çekirdek aile yapısındaki değişimlerin de bir sonucu olmaktadır.

3.3. Çocuk Nüfusu

Aile çerçevesinde hem kadın hem de cinsiyet rolleri, hissedilen hazlar ve tüketim atmosferinde kurgulanan hayat tarzlarını beslemesi açısından modern dünyada bireyi önceleyen önemli etkilere sahiptir. Örneğin bireysel talepler ya da kariyer beklentileri karşısında çocuk sahibi olmak ikinci planda kalabilmektedir. Ancak yaşanan hızlı değişim ile toplumun temel taşı olan aile bir değer olarak önemini sürdürmektedir (BASAGM, 2010; Akt. Bayer, 2013).

TÜİK (2012)'ye göre, ülkemizdeki çocuk ve genç nüfus oranı hala gelişmiş ülkelere göre oldukça yüksektir. Cumhuriyet'in ilanından 1965 yılına kadar uygulanan doğumları teşvik edici ve nüfus artırıcı politikalara yönelik çalışmalar çocuk nüfusun artmasına sebep olmuştur. Gelişen sağlık ve yaşam koşullarındaki tüm bu gelişmeler 1970'li yıllara kadar çocuk nüfusun artmasını sağlamış, bebek ve çocuk ölümlerinde önemli derecede iyileşmelere neden olmuştur. Bununla beraber yaşam alanlarındaki kentleşme, kadının eğitim düzeyinin ilköğretim ya da lise düzeyinden, lisans ya da yüksek lisans eğitim düzeyine artması, çalışma hayatına aktif katılımı vb. gelişmeler doğumların ileri yaşlara ertelenmesine, doğurganlığın azalmasına, her bir kadın başına düşen ortalama çocuk sayısının düşmesine neden olmuştur. Bu değişimler aynı zamanda çocuk nüfusun toplam nüfus içindeki oranının azalmasına neden olmuştur.

Şekil 16: Çocuk nüfus oranı, 1935-2075

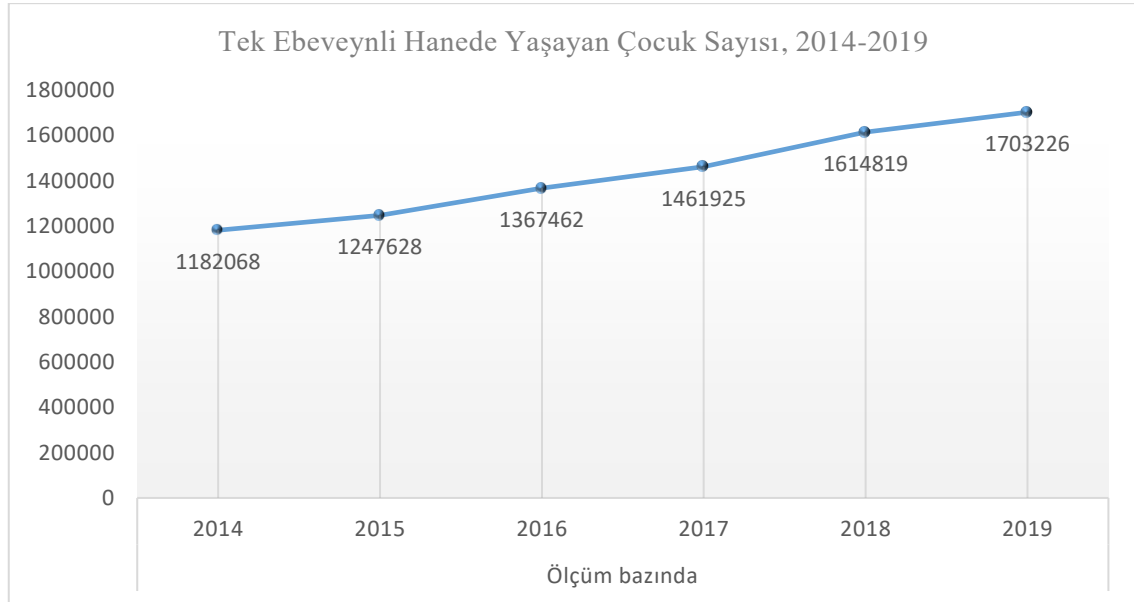

Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları, 1935-2000; Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçları, 2007-2012; Nüfus Projeksiyonları, 2013.

Başar (2010), demografiye giriş kitabında uygulanan politikaların uzun dönemde nüfusun artmasına ve doğurganlığın yükselmesine önemli bir katkısının olmadığını belirtmiştir (Akt. Kaya & Yalçınkaya, 2014).

Uyanık (2017)'a göre toplam nüfus içerisindeki çocuk ve genç nüfusun azalma eğiliminde olmasıyla, yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı artmakta ve Türkiye nüfusu giderek yaşlanmaktadır. 1970 yılında düşmeye başlayan çocuk nüfus oranı, TÜİK'in 2019 verilerine göre %27,5 olmuştur. Nüfus projeksiyonlarına göre ise bu azalışın 2075 yılına kadar halen devam edeceği beklenmektedir.

Şekil 17: Türkiye’de Tek Ebeveynli Hanede Yaşayan Çocuk Sayısı

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, Çocuk İstatistikleri, 2019

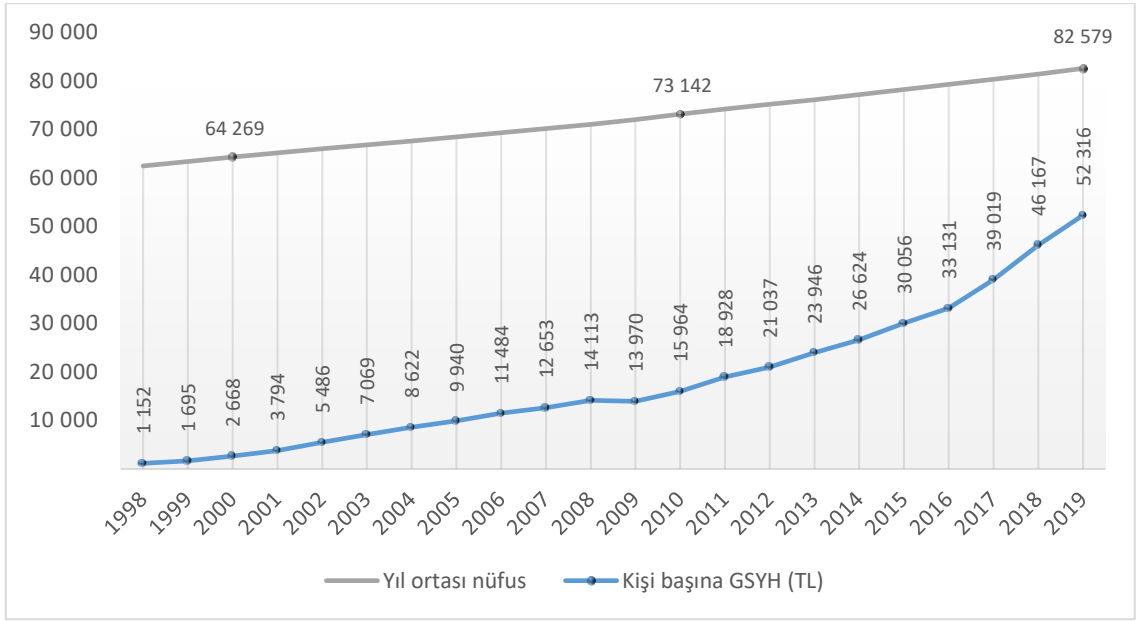
Türkiye’de tek ebeveynli hanede yaşayan çocuk sayısı artma eğiliminde olup, 2014 yılından günümüze kadar %30 artış göstermiştir.

3.4. Gelir Dağılımındaki Değişim

Milli geliri ifade eden GSYH, ülkenin üretim gücünü, ekonomisinin büyüklüğünü ve kapasitesini göstermektedir. Ancak bir ülkenin refah düzeyinin temel belirleyicisi toplam milli gelirinden ziyade, kişi başına düşen gelir ve bu gelirin nasıl dağıldığıdır (Çakmak, 2020). Kişi başına düşen milli gelirin ölçülmesinde başvurulan önemli unsurlardan birisi Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH)'dır. GSYH, bir ülkede yaşayanlar tarafından belirli bir dönemde üretilen mal ve hizmetlerin piyasa fiyatları üzerinden değeridir. Toplam gayri safi milli hasılanın nüfusa bölünmesiyle kişi başına

düşen milli gelir hesaplanır. Kişi başına düşen milli gelirin her geçen yıl artması, halkın refahını yani iyileşmeyi ifade ederken; azalması refah kaybını, kötüleşmeyi ifade etmektedir (Koç A., 2019). Bir başka çalışmaya göre de, kişi başına düşen milli gelir hesaplanırken ülkenin GSYH'sı ülke nüfusuna bölünmektedir. Yani kişi başına milli gelir artışını; çoğunlukla ülke hasıla düzeyinde meydana gelen artışla açıklamak mümkündür (Özen ve Okşak, 2020:780).

Şekil 18: Türkiye’de Kişi Başına GSYH ve Yıl Ortası Nüfus, 1998-2019

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Hanehalkı ve gelir-yaşam döngüsünün birbirleriyle ilişkisi bulunmaktadır. Ülkemizde hanehalkı gelirlerinin yaşam döngüsü süresince, diğer ülkelerle kıyaslandığında eğimsiz hareket etmekte yani benzer gelir düzeyinde olduğu söylenmektedir. Bunun sebepleri olarak emekli maaşının diğer modüllerden yüksek olması ve özellikle genç ve yaşlı aile reislerinin bulunduğu hanehalklarında birden fazla çekirdek ailenin yaşaması gösterilmektedir. Ayrıca buna ek olarak çalışan genç bireylerin geç yaşlarda hali hazırda aileleri ile yaşamaya devam etmeleri de nedenler arasında bulunmaktadır. Benzer gelir düzeyine neden olan bu tür etkenlerin gün geçtikçe daha seyrek olmasıyla eşdeğer hanehalkı gelirlerine dair gelir eşitsizliği kriterlerinin daha yüksek değerler alması beklenmektedir (Başlevent, 2020).

3.5. Evlenme ve Boşanma

Demografik kavramlara göre, kaba evlenme hızı veya kaba boşanma hızı, belli bir yıl içinde her 1000 nüfus başına düşen evlenme veya boşanma sayısı şeklinde ifade edilmektedir. Ülke genelindeki evlenmelerin veya boşanmaların oranı hakkında bilgi vermekle birlikte, kişilerin evlenmeleri veya boşanmalarının toplam nüfusa oranlanması sebebiyle kaba bir hızdan söz edilmektedir (BASAGM, 2009).

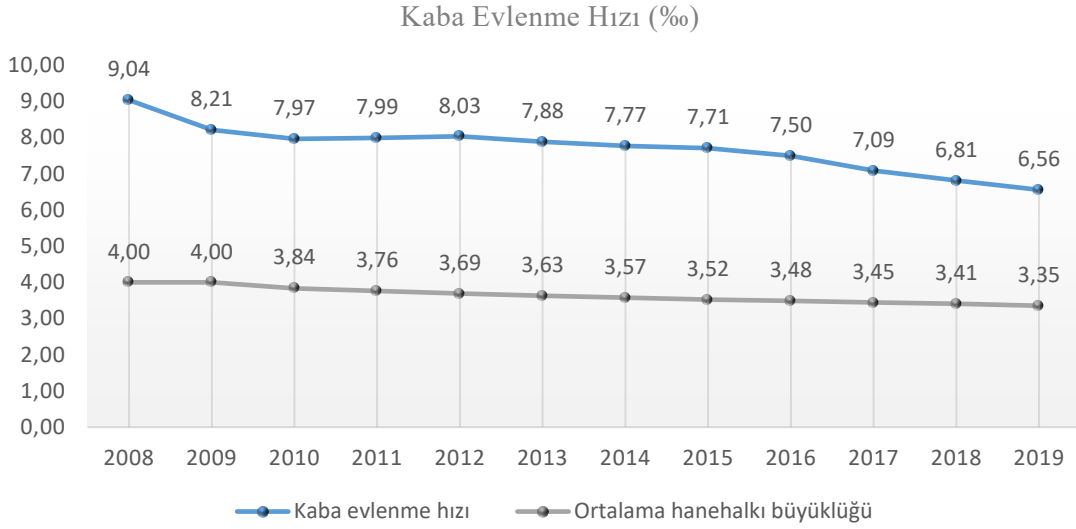
3.5.1. Evlenme

Evlenme, TÜİK tanımına göre, Türk Medeni Kanunu'na göre evlenme yaşına gelmiş erkek ve kadının, yetkili kanun makamı önünde yapmış oldukları çift taraflı bir akittir. Türkiye'de toplumsal bakış açısına göre evlilik, çocuk dünyaya getirmek için en uygun dönem olarak görülmektedir. İlk evlenme yaşı doğumlar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Kadının erken yaşlarda evlenmesi hamile kalma ihtimalinin daha uzun süreli olmasına, böylece genel anlamda hayatı süresince daha çok sayıda doğum gerçekleştirmesine zemin hazırlamaktadır (Bozkurt, 2011).

Ülkelerin kendine özgü kültürel ve ekonomik yapısı, sosyolojik zemini vb. birçok neden evlilik oranlarında değişime sebep olabilmektedir. Ayrıca bireylerin evlilik harici birlikte yaşamaları da evlilik oranlarının düşmesinde etkili olan faktörlerdendir. Evlenmeden birlikte yaşayan çiftlerdeki ayrılma ve evlilik dışı çocuk doğum oranları, tek ebeveynli aile oranlarına etki etmektedir (Coşan, 2018).

Toplumsal bakış açısına göre evlilik tercih edilen ilişki biçimi olarak kabul edilmektedir. Evlenme eğilimindeki azalma ve boşanma eğilimindeki artışın nedeni bireysel tercihlerin sonucu olarak görülmektedir. Bireysel donanım geliştikçe kişinin önemli gördüğü olgular değişmekte ve bu değişim hanehalkı temeline ve evlenme alışkanlıklarını değiştirmektedir (Beşpınar, F. U., & Beşpınar, L. Z, 2017).

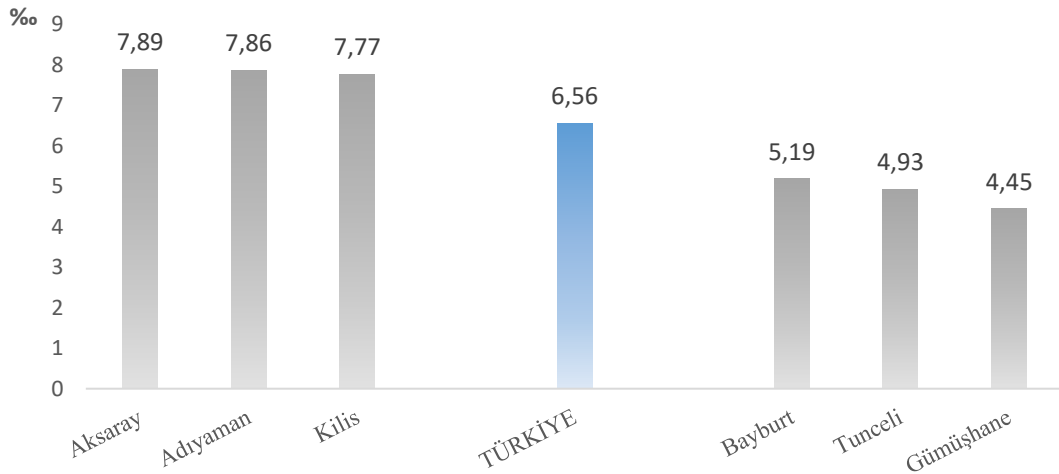
Şekil 19: Türkiye’de Kaba Evlenme Hızı ile Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Evlenme göstergelerine bakıldığında ülkemizde kaba evlenme hızı 2005 yılı itibariyle negatif yönde bir eğilim sergilemeye başlamış ve 9,37 olan bu oran günümüzde 2019 yılı hesaplamalarına göre 6,56'ya düşmüştür. Başkaya ve Ünal (2017)'a göre, kentleşme eğiliminin artış göstermesi ve kadın işgücünün artması kaba evlenme hızındaki azalışın sebeplerinden olmaktadır.

Şekil 20: Türkiye’de bazı iller için kaba evlenme hızı, 2019

Kaynak: TÜİK, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2019

Kaba evlenme hızı incelendiğinde, Türkiye ortalamasının üstünde ve en yüksek orana sahip üç il binde 7,89 ile Aksaray, binde 7,86 ile Adıyaman, binde 7,77 ile Kilis

olurken, Türkiye ortalamasının altında ve en düşük orana sahip üç il binde 5,19 ile Bayburt, binde 4,93 ile Tunceli, binde 4,45 ile Gümüşhane olmuştur.

3.5.2. İlk Evlenme Yaşı

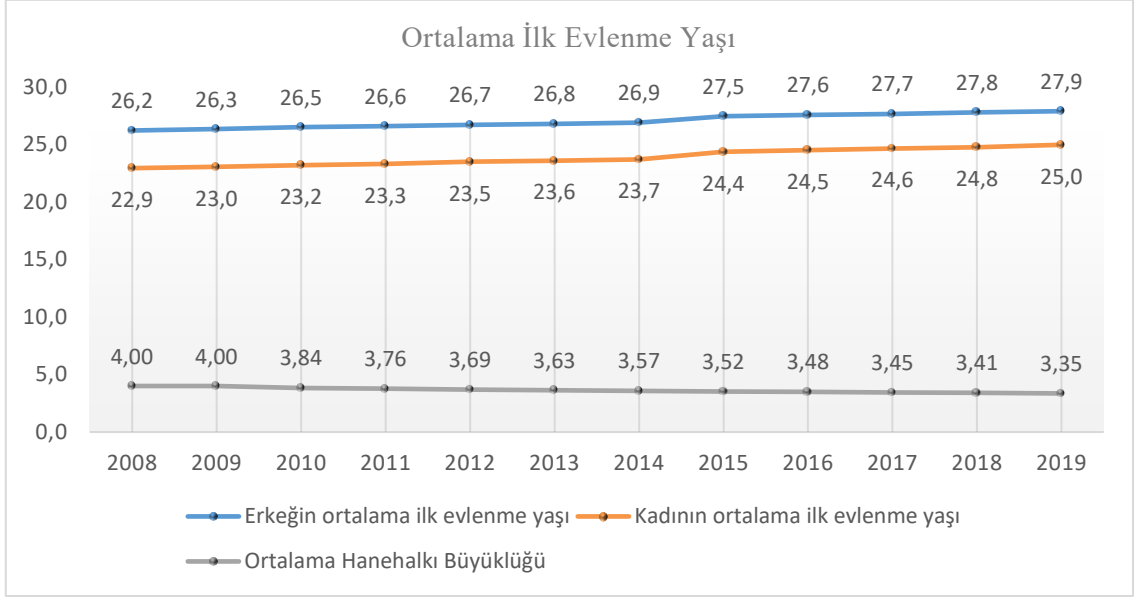
İlk evlenme yaşının sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi durumunda, doğurganlık üzerinde etkili olduğu kabul edilmektedir. Kadınlarda ilk evlenme yaşının bazı nedenlerle ertelenmesi, evlilikte geçirilen doğurganlık döneminin kısalmasına yol açmakta ve dolayısıyla da doğurganlık hızlarının düşüşüne sebep olmaktadır. Özellikle 1950 yıllarından sonra köyden kente göçün hızlanması ile kadın, toplumsal hayata katılmaya başlamış, cinsiyet rollerinde dönüşüm yaşamış, çalışma ve eğitim imkanlarından daha fazla yararlanmaya başlamıştır. İlk evlenme yaşında bölgesel farklılaşma da etkili olmuş, özellikle Doğu bölgesinde yaşayan kadınların ortalama ilk evlenme yaşları diğer bölgelere göre daha düşük olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca literatüre bakıldığında öğrenim durumunun ilk evlenme yaşı üzerinde önemli ölçüde etkili olduğu ile ilgili yaklaşımlara rastlanmıştır ve öğrenim düzeyi arttıkça ilk evlenme yaşının da arttığı gözlemlenmiştir. İlk evlenme yaşı bölge ve yaşam yeri, akraba evliliği, eğitim seviyesi ve anadile göre farklılık göstermektedir. Anadilin Türkçe olması, Batı bölgesinde ve kentsel alanda yaşanması, eğitim düzeyinin lise ve üstü olması ve akraba evliliği olmaması durumu kadınlarda ilk evlenme yaşını yükseltmektedir (Tezcan & Coşkun, 2004). Kadınların eğitim seviyesinin yükselmesiyle, toplumsal yaşamdaki ve aile içi rollerdeki durumları, eski aile yapılarına nazaran olumlu yönde değişim göstermiştir. (TÜİK, 2018). Eğitim, meslek ve gelir düzeyleri düşük olan bireylerde ilk evlenme yaşı da düşük olurken, bu faktörlerin iyileşmesi durumunda ilk evlenme yaşı da artmaktadır. Dolayısıyla, bireylerin eğitim, meslek ve gelir düzeyleri ilk evlenme yaşına etki etmektedir.

Türkiye Aile Yapısı Araştırması (2013)'na göre ülkemizde bireylerin evliliğe karşı bakış açısının değişmekte olduğu gözlenmektedir. Toplumda evlenmeme ve boşanma oranları artış gösterirken, bireylerin evlilikten beklentilerinin değişiklik göstermesi, eğitim ve ekonomik refah seviyelerinin artması sebebiyle ilk evlenme yaşı oranında artış görülmektedir.

Yılmaz (2012)'a göre, hem kadınlarda hem de erkeklerde ilk evlenme yaşının sürekli artış göstermesinin başlıca sebebi, kentleşme ve eğitim seviyesindeki

yükselmez. 1988 Türk Aile Yapısı Araştırması sonuçları da bireylerin eğitim seviyesi yükseldikçe ortalama ilk evlenme yaşının arttığını göstermektedir. İlk evlenme yaşındaki değişimin daha net gözlemlenebilmesi için Şekil 21’de son birkaç yıla ait TÜİK verileri verilmiştir.

Şekil 21: Türkiye’de Ortalama İlk Evlenme Yaşı ile Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, 2008-2019

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Şekil 21’e bakıldığında Türkiye’de ilk evlenme yaşındaki yükselme trendi net olarak görülmektedir. TÜİK verilene göre, 2002 yılından itibaren kadın ve erkek bireyler için ilk evlenme yaşının artış gösterdiği gözlemlenmektedir. TÜİK’in 2019 raporuna göre ilk evlenme yaşı erkek bireylerde 27,9 iken kadın bireyler için 25,0 olarak gerçekleşmiştir. Bireylerin evlilik planını ertelemesi, ilk ebeveyn olma yaşı ve sahip olduğu çocuk sayısı ile doğrudan ilişkilidir (TÜİK, 2019).

3.5.3. Boşanma

Boşanma, TÜİK tanımına göre, “evlenmenin yasal olarak sona erdirilmesidir. Yani, erkek ile kadının, yeni bir evlenme yapacak şekilde hukuki bir kararla evliliklerini tamamen sona erdirmeleridir”. Aile, iki bireyin evlenerek oluşturduğu toplumun en küçük yapı taşıdır. Ailenin içinde bulunduğu toplumun yapısı ve kurgusu entegre edilerek farklı anlamlar ve roller yüklenmesi beklenmektedir. Eğitim seviyeleri yüksek olan bireyler, evlilik sürecinde yeterli çabayı gösterdiklerine inanarak evliliklerinin

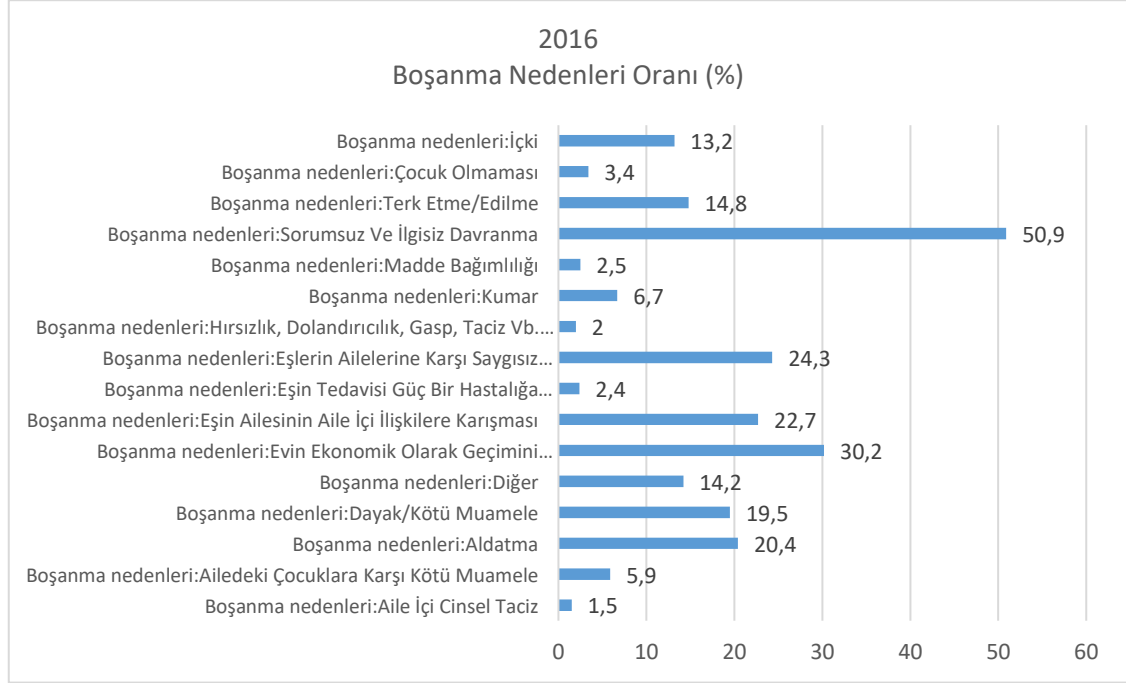
devam etmemesi gerektiğini düşünmekte ve boşanmayı bir çıkış yolu olarak görmektedirler. Bu sebeple eğitim seviyesindeki yükselmeye, boşanmaya ve boşanmış kişilere karşı bakış olumlu yönde değişmiştir. Eğitim seviyesi daha düşük olan bireyler ise boşanmaya ve boşanmış bireylere olan bakış açısı, mantıksal yaklaşımdan daha çok acıma, öfke ve tiksinti gibi duygular şeklinde daha olumsuz olmaktadır. Görücü usulü yapılan evlilikler eşlerin yeterli düzeyde birbirlerini tanıyamamasına neden olmaktadır. Eşlerin farklı karakteristik özelliklerde olması sonucu oluşan uyumsuzluk hallerinde boşanmanın daha kaçınılmaz hale geldiği düşünülmektedir. Eğitim seviyesindeki yükseklik daha çok kadınlarda evlenmeyi ertelemeye sebep olmaktadır. Yani kadınların eğitim seviyesi ile boşanma oranlarının doğru orantılı olduğu düşünülmektedir (Başkaya & Ünal, 2017).

Boşanma oranının yüksek olduğu toplumlarda eşlerin boşanması halinde eşler kadar çocuklar da olumsuz yönde etkilenmektedirler. Boşanmış eşlerin çocuklarını nasıl yetiştireceği konusunda genellikle fikir ayrılığı yaşanırken, eşler arasındaki bağların zayıflaması da çocukları olumsuz etkilemektedir. İsveç, Amerika ve İngiltere’de yapılan araştırmalara göre, boşanan eşlerde çocukların tek ebeveynle büyümesinin sonucu olarak, aynı ekonomik sınıftaki akranlarıyla eğitim alanında daha başarısız oldukları, suça eğilimlerinin daha yüksek olduğu, duygusal ve sağlık sorunlarını daha sık yaşadıkları ve gelecekte tek başlarına yaşama eğilimlerinin daha fazla olduğu gözlenmiştir (Giddens, 2009; Akt. Bulut, 2019).

TAYA’nın boşanmayla ilgili çalışma sonuçlarına göre Türkiye’de evlilik kuruluşuna ilişkin özelliklerin, geleneksel etkileri barındırmasıyla birlikte modernliğe doğru bir dönüşüm içinde olduğuna ve boşanma hızlarındaki artışın yanı sıra evlilik kuşakları boyutunda da artış gözlemlendiğine değinilmiştir. Ülkemizde boşanma hızlarındaki artış, muhtemel tüm bağımsız değişkenler kontrol altındayken bile evlilik kuşaklarına göre artış olduğunu göstermektedir. Söz konusu artışın ilk evlenme yaşı ve evlenme pratikleri gibi değişkenlerle birlikte sahip olunan çocuk sayısı, bireylerin eğitim seviyesi, evlilik süresi, sosyoekonomik durum ve sahip olunan mülk gibi değişkenlerle bağlantılı olduğu görülmektedir. Çalışmanın sonuçları genel olarak ele alındığında ülkemizde yapılan evliliklerde geleneksel faktörlerin etkisinin günümüzde de etkili olduğu fakat gelenekselleşmeden modernleşmeye doğru bir eğilim olduğundan söz edilmektedir. Boşanma hızlarında görülen artışla, kadınların eğitim seviyesinin yüksek

olması, sahip olunan çocuk sayısının azalması, ekonomik refah seviyesindeki artışın ilişkili olduğu görülmüştür (Koç & Saraç, 2018).

Şekil 22: Boşanma Nedenleri, 2016

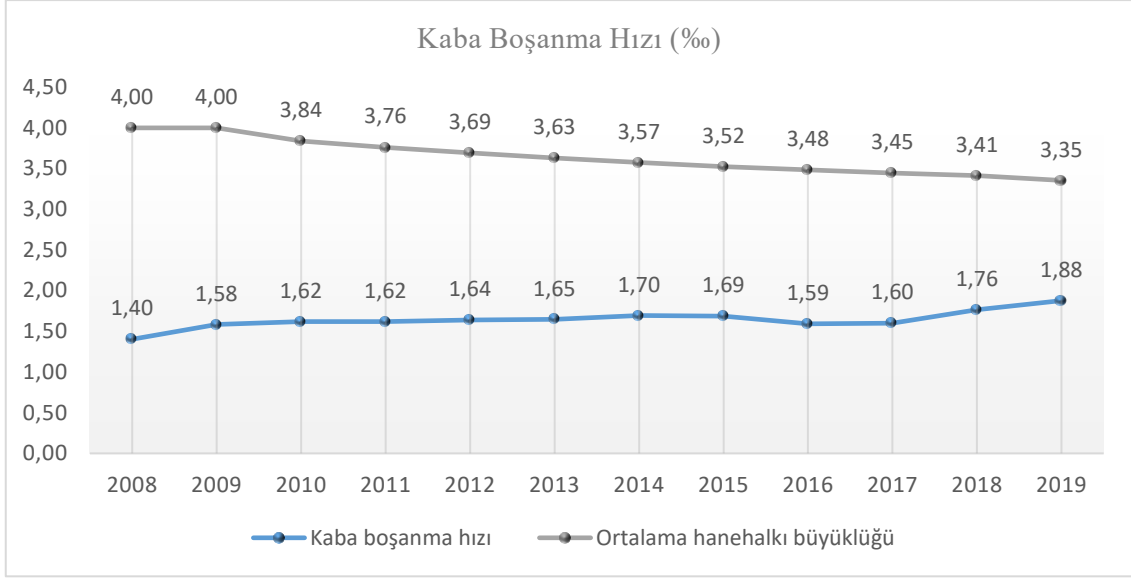

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2016

Şekil 22'ye göre boşanma nedenleri arasındaki büyük payın eşlerin birbirlerine karşı sorumsuz ve ilgisiz davranışının olduğu görülmektedir. Oranlara bakıldığında, ekonomik yetersizlik, eşlerin ailelerine karşı saygısızlığı, ailelerin müdahalesi, aldatma ve şiddet gibi aile temelini sarsan diğer nedenler de dikkat çekmektedir. 2000 yılından itibaren boşanma oranlarındaki artışın süreklilik kazandığı ve bu artışın gelecekte de devam etmesi durumunda Türk aile yapısının temellerinin zarar göreceği belirtilmiştir (Yılmaz, 2012).

Modern toplumlarda aile olgusu sosyo-kültürel değişimlerden etkilenmektedir. Bununla birlikte boşanmalar ve dağılan aile sayıları artmakta olup, boşanan bireyler yaşamlarında birçok yeni sorunla karşılaşmaktadır. Boşanma sebepleri ve sonuçları ele alındığında o toplumun yapısı hakkında önemli fikirler sunmakla beraber, boşanma sayısı, boşanma hızı ve evlilik süresi gibi faktörler o toplumun niteliğini belirleyen unsurlar olarak görülmektedir (Çimen, 2008; Tarhanacı, 2017).

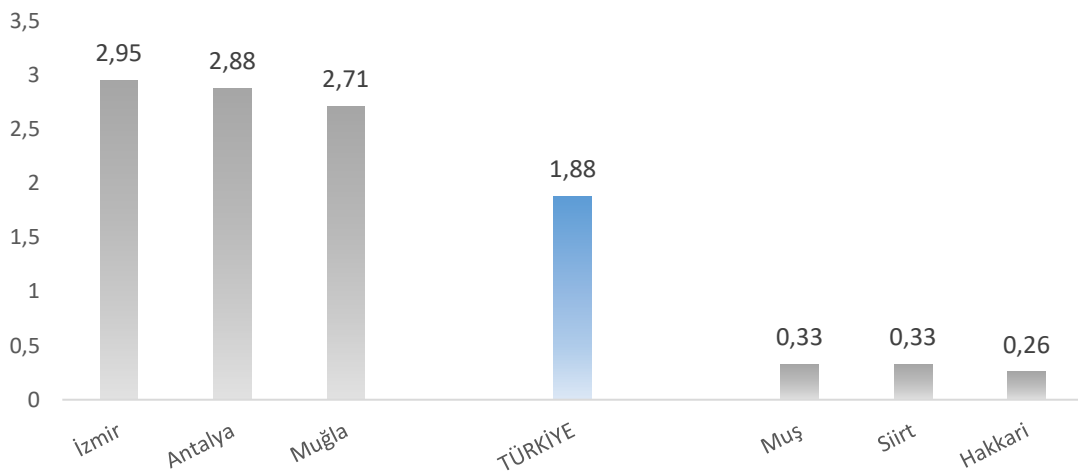
Şekil 23: Kaba Boşanma Hızı ile Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Verilere bakıldığında Türkiye’de boşanma oranlarındaki değişim inişli çıkışlı bir trend seyretse bile oranlara uzun vadede bakıldığında pozitif eğilimli olduğu görülmektedir. 2000 yılından itibaren artış gösteren kaba boşanma oranı 2008 yılında binde 1,40 iken 2019 yılında binde 1,88’e yükselmiştir. Ortalama hanehalkı büyüklüğündeki değişim ile birlikte değerlendirildiğinde ise, tam tersi bir trend izlediği söylenebilir.

Şekil 24: Türkiye’de bazı iller için kaba boşanma hızı, 2019

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

İller düzeyinde incelediğimizde kaba boşanma hızının 2019 yılında en yüksek olduğu il, binde 2,95 ile İzmir olmuştur. Antalya ve Muğla İzmir’i takip eden boşanma oranının en yüksek olduğu iller arasında yer almaktadır. Kaba boşanma hızının en düşük olduğu il ise binde 0,25 ile Hakkari olmuştur takibinde binde 0,33 ile Siirt ve Muş illeri bulunmaktadır.

Bölgeler arasında yaşanan sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik farklılıklar evlenme ve boşanmaları etkilemektedir. Ülkemizin batısında ilk evlenme yaşı daha yüksek olurken, doğusunda ise daha düşük olduğu bilinmektedir. Kırsal yerleşimlerde ve küçük şehirlerde yaşayan bireylerin, toplumsal ilişkilerinde gelenek, örf-adet ve kültürel unsurları daha yoğun yaşaması sebebiyle boşanma oranları daha düşük olduğu gözlemlenmektedir (Başkaya & Ünal, 2017).

Boşanma oranlarındaki artış, hanehalkı büyüklüğündeki değişime olan etkisini tek ebeveynli hanelerdeki artış ile göstermektedir. Boşanma oranlarındaki artışın nedenleri arasında kadınların çalışma hayatına dahil olması ve sonrasında kadınların ekonomik olarak erkeğe bağlılığının azalmaya başlaması gibi etkenler sayılabilir. Başka bir önemli faktör ise evlilikten beklentinin kişisel doyum şeklinde olmasıdır. Bireysel tatminini evlilikte bulamayan kişiler alternatif evliliklere yönelmeye başlamakta ve bu durum ekonomik, sosyolojik ve psikolojik anlamda eşine karşı olan sorumluluğunun ve bağlılığının azalmasına sebep olabilmektedir (Coşan, 2018: 267).

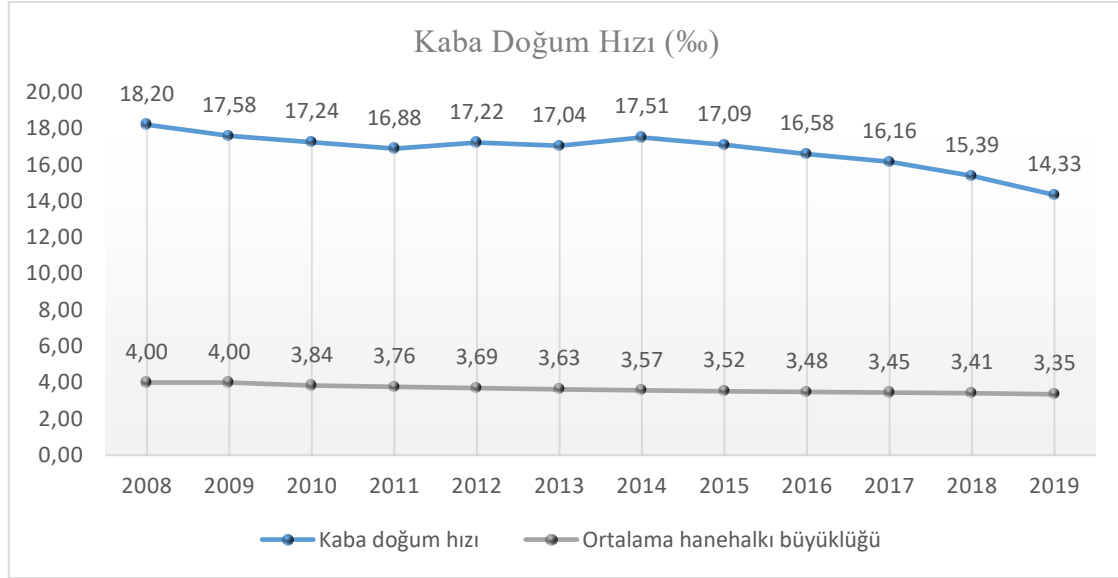
3.6. Doğum

Doğurganlık, ülke nüfusunun çocuk doğurma yoğunluğu olarak adlandırılırken, kaba doğum hızı verilerindeki oranlar üzerinden ifade edilmektedir. Nüfusun bir yıl içindeki her 1000 kişiye düşen canlı doğumu, kaba doğum hızını ifade etmektedir. Doğurganlık hızı ise; genellikle belirli zaman içinde meydana gelen canlı doğumların, üreme evresindeki (15-49 yaş aralığı) kadınların nüfusa bölünmesiyle elde edilen oran olarak ifade edilmektedir (Bulut, 2019).

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK] (2010)’nun çalışmasına göre toplam doğurganlık hızı tanımı “Bir kadının, doğurgan olduğu dönem boyunca (15-49 yaşları arasında) yaşayacağı ve belirli yaşa özel doğurganlık hızını takip edeceği varsayımı altında doğurabileceği ortalama canlı çocuk sayısıdır” ve yine TÜİK’in kaba doğum oranı (hızı) tanımı ise “Belirli bir yıl ve bölgede gerçekleşen canlı doğum sayısının yıl

ortasındaki toplam nüfusa bölünmesidir” şeklindedir. Sunar (2015) çalışmasında, kaba doğum oranının nüfusun olağan şekildeki artış veya azalışını gösterdiğine değinmiştir. Erdönmez (2007)’in bahsettiği üzere doğum oranlarındaki değişiklikler hanehalkı sayısına etki etmektedir.

Şekil 25: Türkiye’de Kaba Doğum Hızı ile Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, 2008-2019

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

Türkiye’deki kaba doğum hızı verileri ile ortalama hanehalkı büyüklüğündeki gidişat Şekil 25’te gösterilmiştir. Grafik incelendiğinde, kaba doğum hızının inişli çıkışlı bir seyir izlemesine rağmen 2009’dan bu yana yaklaşık %13’lük bir azalma gerçekleşmiştir.

3.7. Yerleşim Biçimi Değişimi

Toplumların modernleşme sürecine girmesiyle birlikte artış gösteren kentleşme kavramı, özet olarak kent sayısının ve kent nüfusunun artması olarak ifade edilmektedir. Kentleşme, evrensel bir kavram olup, ülkelerin teknolojik, ekonomik, sosyal ve siyasi durum ve ilişkilerinden etkilenmektedir. Kentleşme, özetle kent nüfusunun artması olarak ifade edilmektedir. Kent nüfusu, kentlerdeki doğumlarla birlikte artarken, diğer yerleşim yerlerinden gelen göçlerle de artmaktadır (Sağlam, 2006). Kent nüfusunun artışındaki sebep, doğum oranının ölüm oranından fazlası olması ve iç göç olarak gösterilmektedir. Modern ülkelerde bulunan kentler ise doğurganlık oranı az olması sebebiyle, kırsal kesimden kente göçlerle nüfuslarını arttırmaktadır (Es & Ateş, 2004).

P.Todoro (1976)'un kırsal göç teorisine göre, yerleşim yerleri arasındaki sosyoekonomik farklılıkların göçün ana nedeni olduğunu ileri sürmüştür. Kırsal yerleşim yerlerinin sosyal ve ekonomik yönden diğer yerleşim yerlerine göre daha az gelişmiş olması, bu yerleşim yerlerindeki nüfusu, kente doğru göç etmeye yöneltmektedir. Kentlerdeki sosyo-ekonomik rahatlık kırsal yerleşimlerdeki bireylerin göç etme olanağını arttırmaktadır (Akt. Güreşçi, 2009).

Ülkemizde, geçmiş yıllara nazaran köyden kente göçüştür azalmanın olmasına rağmen türlü sebeplere dayalı göçün gerçekleşmesiyle birlikte kentleşme de artmaktadır. Projeksiyon çalışmalarına göre gelecek yıllarda da kentleşmenin artacağı söylenmektedir (Özlük, 2014). Türkiye'de 1945-1980 yılları arasında kırdan kente gerçekleşen göç yaygın olmuştur. Kırsal nüfusun payı, toplam nüfus içinde oranı 1927 yılında %75,8, 1950 yılında ise %75 olarak hesaplanmıştır. 1950 yılından sonra sanayileşme hareketleri ile birlikte kırdan göç artış göstermiştir. Kırsal nüfusun toplam nüfusa oranı 1950 yılında %75, 1960 yılında %68,1, 1970 yılında %61,5, 1980 yılında ise %56,1'e gerilemiştir (Akt. Sevinç, Kantar Davran, & Sevinç, 2018). 1950 yılına kadar toplam nüfusun %75'i kırsal kesimde yaşarken, bu oran 30 yıl içinde %50'sinden biraz fazlası olarak hesaplanmıştır. 1980'lerden sonra kentleşmenin doyum noktasına ulaşması sonucu kentler arası göç başlamıştır (Buz, 2009).

Yükseler ve Türkan (2008) çalışmalarında, kentleşmenin hanehalkı yapısında belirleyici olduğuna değinmiş ve hanehalkı büyüklüğünün yerleşim yerine göre değişiklik gösterebileceğini vurgulamıştır. Ortalama hanehalkı büyüklüğü kentlerde daha belirgin olmak üzere kırsal kesimlerde de küçülmektedir. Hanehalkı büyüklüğündeki azalmanın kentleşme ile yakından ilgisi vardır. Literatüre göre, kentleşme oranı arttıkça hanehalkı büyüklüğü azalmaktadır.

Özlük (2014)'e göre Türkiye'de kentleşme oranı düşük olan kentlerde hanehalkı büyüklüğü, kentleşme oranı yüksek olan kentlerden daha büyüktür. Mesela kentleşme oranı yüksek olan İstanbul'da hanehalkı büyüklüğü 3,3 iken kentleşme oranı düşük olan Şırnak'ta 6,11 kişidir (TÜİK, 2019). Kentsel yerleşimlerde kırsal yerleşimlere göre, bireylerin eğitim süresinin uzun olması ve büyük şehirlerin getirdiği sosyo-psikolojik nedenlerden dolayı bireylerin evlenme yaşının daha yüksek olduğu görülmektedir. Kentsel yerleşimlerde kırsal yerleşimlere göre çekirdek aile yapısı oluşumunun daha

fazla olduğu bilinmektedir. Bir başka deyişle kentsel yerleşimlerde genç evli çiftlerin, büyükbaba, büyükanne, dede gibi yaşlı kuşaklarla aynı çatı altında yaşama istekleri kırsal yerleşimlere göre daha az görülmektedir (Aksu, 1998).

Tablo 5: Türkiye’de cinsiyete göre şehir-köy nüfus oranı, 1927-2019

Genel Nüfus Sayımları (%)						
Yıl	Toplam		Erkek		Kadın	
	Kent	Kır	Kent	Kır	Kent	Kır
1927	24,2	75,8	26,1	73,9	22,5	77,5
1935	23,5	76,5	24,8	75,2	22,3	77,7
1940	24,4	75,6	26,2	73,8	22,6	77,4
1945	24,9	75,1	26,5	73,5	23,4	76,6
1950	25,0	75,0	26,6	73,4	23,4	76,6
1955	28,8	71,2	30,6	69,4	26,9	73,1
1960	31,9	68,1	33,7	66,3	30,1	69,9
1965	34,4	65,6	36,2	63,8	32,6	67,4
1970	38,5	61,5	40,6	59,4	36,2	63,8
1975	41,8	58,2	43,4	56,6	40,1	59,9
1980	43,9	56,1	45,3	54,7	42,5	57,5
1985	53,0	47,0	54,6	45,4	51,4	48,6
1990	59,0	41,0	60,3	39,7	57,7	42,3
2000	64,9	35,1	65,3	34,7	64,5	35,5
:						
2007	70,5	29,5	70,5	29,5	70,5	29,5
2008	75,0	25,0	75,1	24,9	74,9	25,1
2009	75,5	24,5	75,7	24,3	75,4	24,6
2010	76,3	23,7	76,4	23,6	76,1	23,9
2011	76,8	23,2	76,9	23,1	76,7	23,3
2012	77,3	22,7	77,3	22,7	77,2	22,8
2013	91,3	8,7	91,3	8,7	91,4	8,6
2014	91,8	8,2	91,7	8,3	91,8	8,2
2015	92,1	7,9	92,1	7,9	92,1	7,9
2016	92,3	7,7	92,2	7,8	92,4	7,6
2017	92,5	7,5	92,4	7,6	92,6	7,4
2018	92,3	7,7	92,2	7,8	92,4	7,6
2019	92,8	7,2	92,7	7,3	92,9	7,1

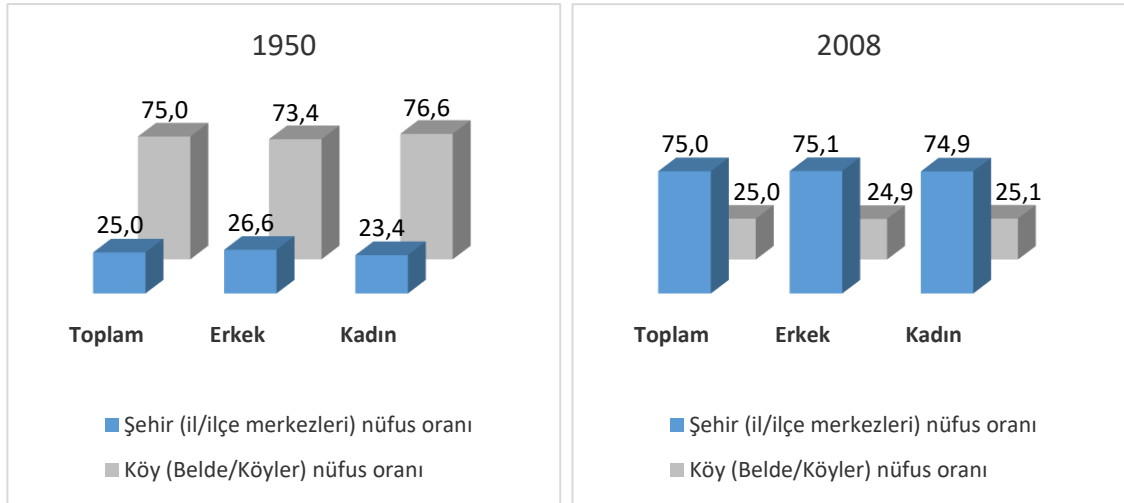
Kaynak: TÜİK, Genel Nüfus Sayımları (1927-2000), ADNKS (2007-2019)

Tablo 5 incelendiğinde, 1950 yılında toplam nüfusun kent-kır oranı %25’e %75 iken, 2008 yılında tam tersi gerçekleşerek, kentsel alandaki nüfus %75’e yükselirken kırsal alanlardaki nüfusun %25 olduğu görülmektedir. 2019 yılında ise kentsel nüfus oranı %92,8 olmuştur. Tablodaki tarihsel sürecin detaylarına bakılacak olunursa, 2000 yılından önce erkeklerin kentleşme oranının kadınlarınkinden daha fazla olduğu dikkat

çekerken, 2000 yılından itibaren farkın neredeyse kapandığı görülmektedir. Erkeklerin iş imkanları sebebiyle yalnız göç ettikleri bir süreçten, aileleri ile birlikte kentli yaşama geçtikleri bir sürece doğru dönüşümden bahsetmek muhtemelken, eğitim olgusundaki cinsiyet farkının ortadan kalkmaya başlaması durumunu da göz önünde bulundurmak gerekebilmektedir.

Ortalama hanehalkı büyüklüğü kırsal bölgelerden bulunan genç erkek bireylerin eğitim, istihdam gibi unsurdan büyük şehirlere göç etmesi sebebiyle azalmaktadır. Aile üyelerinin ekonomik refah düzeyinin artması, ayrı yaşama istekleri gibi durumlar büyük şehirlerde ortalama hanehalkının düşüş göstermesine ve çekirdek ailenin yaygınlaşmasına neden olmaktadır (Aksu, 1998). Ülkemizde, kentsel ve kırsal bölgelerde çekirdek aile tipi hakimdir. Zamanla çekirdek aile oranının arttığı, bununla birlikte geniş aile oranının azaldığı görülmektedir. Kır-kent arasında önemli farklılaşmayı Şekil 26 göstermektedir.

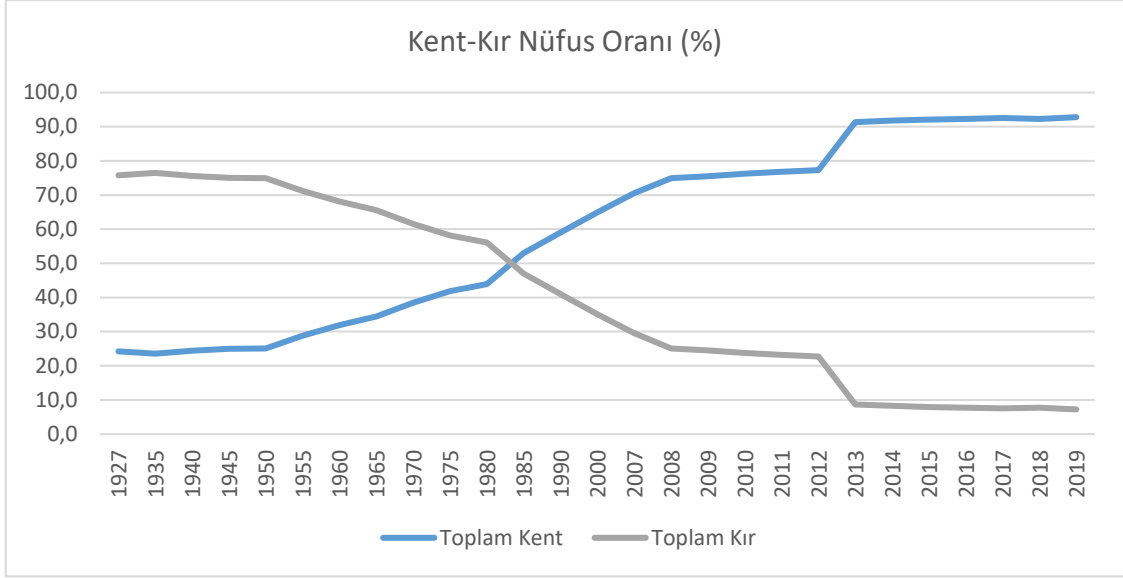
Şekil 26: Türkiye’de 1950 ve 2008 yıllarında şehir-köy nüfus oranları

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)

1950 yılı ve 2008 yılı verilerine bakıldığında, kırsal-kent nüfus oranlarının büyük ölçüde dönüşüme uğradığı ve tam tersi bir durum ortaya çıktığı dikkat çekmektedir (Şekil 26). Cinsiyete göre incelendiğinde ise kentlerdeki erkek nüfus oranının kadınlara göre daha yüksek olduğu ve 1950’de 2008’e kadın erkek arasındaki %3’lük farkın neredeyse kapandığı görülmektedir.

Şekil 27: Türkiye’de Kent-Kır Nüfus Oranındaki Değişim, 1927-2019

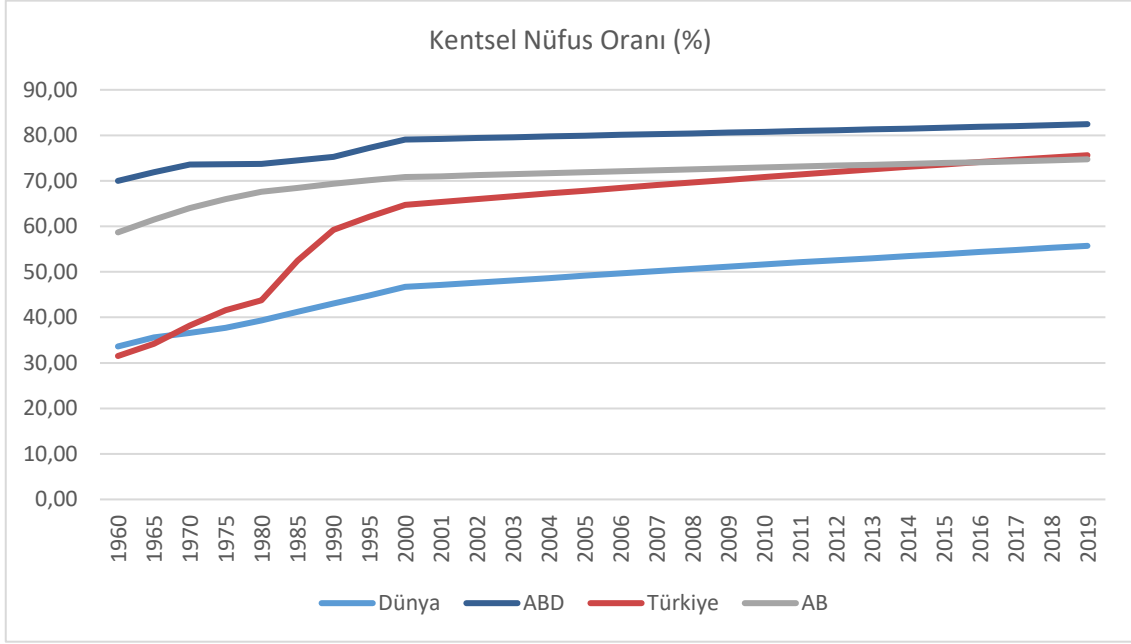
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2019

Türkiye’de Cumhuriyetin kurulduğunda nüfusun %75’i köylerde, %25’i kentlerde yaşarken 1980’li yılların başlarında köy ve şehir nüfusları dengeye gelmiştir. Günümüzde ise köy ve şehir nüfus oranları arasındaki fark oldukça açılmış durumdadır. 2018 yılında %92,3 olan kentsel nüfus oranı 2019 yılında %92,8’e yükselirken, belde ve köylerde yaşayanların oranı ise %7,2 olmuştur (TÜİK, 2019).

1985 yılından beri artmakta olan kentleşmenin, 2013 yılında artış hızının yükseldiği dikkat çekmektedir. Burada söz edilmesi gereken bir etki bulunmaktadır. İçişleri Bakanlığının 2012’de çıkarmış olduğu belediye kanununa göre, Türkiye’de mevcut büyükşehir belediye sayısı 16’dan 29’a çıkarılmıştır. Daha önce sadece İstanbul ve Kocaeli illeri için geçerli olan il mülki sınırları, tüm büyükşehir belediyelerinde uygulanmaya başlanmıştır. Ayrıca büyükşehir belediye bünyesinde yer alan ilçe belediye sınırları ilçe mülki sınırları olarak değiştirilmiştir. Bu yasa ile İstanbul ve Kocaeli illeri hariç 27 büyükşehir belediyenin il mülki sınırları içinde yer alan köy ve belediyelerin tüzel kişilikleri kaldırılmış olup, köyler mahalle olarak belediyeler ise isimlerini taşıdıkları mahallelere dönüşmüşlerdir. İstanbul ve Kocaeli illerinde ise köylerin tüzel kişilikleri kaldırılıp bağlı buldukları ilçedeki belediyenin ilçe mülki sınırlarına mahalle olarak dahil olmuştur. Yine bu kanuna göre, nüfusu 2000 altına düşen ve bunun sonucunda köye dönüştürülen belediyelerin, tüzel kişiliği sona ermemiş ve arasında 10 km’den az mesafe olan belediyelere mahalle olarak katılma hakkı

tanınmıştır. Bu hak, katılım sağlanacak belediyenin meclisi tarafından alınacak kararın onaylanması halinde gerçekleşmektedir (Sağlığı, İ., & Kanunu, G., 2012; Memurlar.net, 2012). Bu durum sonucunda Türkiye genelinde köy nüfusu oranlarında azalma olurken, şehir nüfusu oranlarında artma olmuştur.

Şekil 28: Türkiye ve Dünyada Kentsel Nüfus Oranları, 1960-2019

Kaynak: The World Bank (Dünya Bankası Göstergeleri)

Geçmişten günümüze kentsel nüfus oranlarını gösteren Şekil 28'deki Dünya geneli verilerine bakıldığında, gelişme sürecine girmemiş ülkelerin de varlığı nedeniyle kentleşme oranının 1960 yılında %33,61'den 2019 yılında %55,71'e yükseldiği görülmektedir. Türkiye verileri incelendiğinde, 1960 yılında %31,52 ile Dünya ortalamasının altında olan kentleşme oranının 1980'li yıllarda hızlı bir artış göstermeye başladığı ve 2019 yılında ortalamanın oldukça üstüne çıkarak %75,63'e yükseldiği görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Avrupa ülkelerine bakıldığında ise, artış seyri olarak birbirleriyle uyum içinde oldukları dikkat çekmektedir. Ancak ABD'nin altmışlı yıllarda kentleşme sürecine çoktan girdiği ve oranlarının artmaya devam etmesiyle günümüzde %82,46 oranına ulaştığı görülmektedir. Avrupa ülkelerinde ise 1960 ve 2019 yıllarına ait verilere göre kentleşme oranı %58,68'den %74,73'e yükselmiştir.

Günümüzde endüstrileşme ve kentleşme değişimlerine maruz kalan modern toplumlarda, modern öncesi toplumlara göre geniş aile kompozisyonunun yaygınlığının

azalmakta olduğu fakat günümüzde de belirli bir düzeyde etkisinin devam ettiği görölmektedir. Örneğin; tarımsal faaliyetleri, endüstri faaliyetlerine göre daha az olan Japonya’da geniş aile kompozisyonu ve ilişkileri devam etmektedir. Bu örnekten de anlaşılacağı gibi geniş aile kompozisyonunun azalmasının nedeni tarımsal faaliyetlerden uzaklaşan geniş aile yapısının endüstri toplumunda yeni görevler kazanarak faaliyetlerini devam ettirmesidir. Endüstrileşme ve kentleşme, geniş aile kompozisyonunun etkisini azaltmasına rağmen varlığını sürdürebilmektedir. Morgan ve Hiroshima (1983)’nın yapmış olduğu çalışmada, Japonya’da yeni evli çiftlerin kendi ekonomik özgürlüklerine sahip olana kadar ebeveynleriyle beraber yaşadıklarından bahsedilmiştir. Ekonomik refah seviyesi yükselen yeni evli çiftlerin ebeveynlerinden ayrılması ile iki çekirdek aile meydana gelmektedir. Belirli bir süre sonra yaşlanan ebeveynlerin yaşlılık durumdan dolayı genç çiftin yanına taşınmasıyla birlikte tekrardan geniş aile olma durumu söz konusudur. Bu durumun, yoğun çalışma temposuna ayak uydurmakta zorlanan aile bireylerinin ve genç çiftler için yeni çocuk sahibi olma durumlarında ebeveynleri tarafından destek alması sebebiyle daha çok tercih edildiği gözlemlenmektedir. Endüstrileşme ve kentleşme seviyesinin yüksek olduğu toplumlarda genç çiftlerin ve ebeveynlerin maddi ve manevi olarak karşılıklı yardımlaşması eskiye oranla daha az görölse de varlığını devam ettirmektedir.

Yakınsama teorisine göre, toplumlar sanayileştikçe ve kentleştikçe hanehalkları daha az geniş aile içermekte, daha küçük yapıya dönüşmekte ve çekirdek aile içermeye başlamaktadır (Bongaarts, 2001). Aksu (1998)’ya göre bireylerin kırsal kesimlerden kentlere göç etmesiyle, değişik ırk, kültür ve dinlerin bir araya gelmesiyle büyük kentlerin yapısı, daha kozmopolittik bir hal almıştır. Bu nedenden dolayı büyük kentlerde yaşayan bireylerin, toplumsal ilişkileri resmiyet kazanmış hatta menfaate dayalı ilişkilerin başlamasına neden olmuştur. Kırsal kesimde ise tam aksine, bireylerin toplumsal ilişkileri daha içten ve samimi olmasından ötürü geniş aile yapıları zarar görmemiştir. Büyük kentlerde toplumsal ilişkilerin zayıflaması ve kentleşmenin beraberinde getirdiği zorunluluklar, geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına dönüşümü hızlandırmıştır. Bu sosyal değişmeler ile birlikte ailenin yapısının da değişebileceği görölmektedir.

Türkiye’de kentleşme süreciyle birlikte, kırdan kente doğru bir nüfus akımı olmuştur. 1995 yılından itibaren kentlerdeki nüfusun toplam nüfus içindeki oranının

%66 olduğu gör÷lmektedir. Kent ve kırsal arasındaki iletişimin kolaylaşması, kırsalda yaşam ve geçim şartlarının güç olması, tarımdaki değışmeler toplumun köyden kentlere göç etmesine sebep olmuştur. Bu kentleşme süreci toplumun yapısında değışmelere sebep olmuş, geleneksel geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına doğru bir dönüşüm yaşanmaya başlanmıştır (Erkal, 2011; Akt. Aksu, 1998).

4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu çalışmada, ortalama hanehalkı büyüklüğündeki değişime etkisi olması olası değişkenlerin etki durumlarının belirlenmesi ve geleceğe dönük projeksiyon yapmak için çoklu regresyon analizi yöntemi kullanılmıştır. Ortalama hanehalkı ve açıklayıcı değişkenlerin aralarındaki ilişkileri, ilişki yönünü ve etkileşim düzeyini belirlemek için korelasyon analizi kullanılmıştır. Çalışmada Türkiye'deki ortalama hanehalkı büyüklüğünün ilişkili olabileceği bağımsız değişkenler literatür taramasıyla belirlenmiş ve değişkenlerin ilişki güçleri korelasyon analizi yapılarak test edilmiştir. Yanı sıra, ortalama hanehalkı büyüklüğüne ilişkin verilerin eksik olması sebebiyle, tahminlemede kullanılmak üzere en iyi modelin belirlenebilmesi için trend analizi yapılmıştır. Tahminleme modeli olarak birleşik model seçilmiştir.

4.1.1. Korelasyon Analizi

Korelasyon, iki değişkenin arasındaki ilişkinin derecesinin ve yönünün belirlenmesi için kullanılır. Korelasyon analizi; değişkenler arasındaki ilişki, bu ilişkinin yönü ve gücü ile ilgili bilgiler sağlayan istatistiksel bir yöntemdir (Hayran & Hayran, 2011). Korelasyon pozitif ve negatif yönde olabilir. Pozitif korelasyon değişkenlerin değerlerindeki değişimin aynı yönde değişim durumunu gösterir. Negatif korelasyon değişkenlerin değerlerindeki değişimin ters yönde değişim durumunu gösterir. Korelasyonun derecesi, korelasyon katsayısı (r) ile ölçülmektedir ve değeri -1 ile +1 arasında değişmektedir. Korelasyon katsayısının sıfır değerine yaklaşması değişkenler arasında ilişkinin zayıflamasını, bir değerine yaklaşması ilişkinin güçlenmesini göstermektedir. Değişkenler birlikte artıyor veya azalıyorsa pozitif yönde, değişkenlerden biri artarken diğeri azalıyorsa negatif yönde bir ilişki olduğunu göstermektedir (Sevüktekin & Çınar, 2017).

Korelasyon Katsayısı (-,+)	Anlamı
0,00-0,19	Çok zayıf korelasyon
0,20-0,39	Zayıf korelasyon
0,40-0,69	Orta dereceli korelasyon
0,70-0,89	Güçlü korelasyon
0,90-1,00	Çok güçlü korelasyon

Determinasyon katsayısı (r^2), korelasyon katsayısının karesidir. Bağımlı değişkendeki toplam varyasyonun yüzde kaçının bağımsız değişken tarafından açıklanabileceğini belirtir.

Korelasyon analizleri arasında en yaygın kullanılanlar Pearson ve Spearman korelasyon analizleridir. Değişkenler oransal ya da aralıklı ölçek ile elde edilmiş ve normal dağılıma uygunluk gösteriyorsa bu durumda Pearson korelasyon analizi yapılır. Değişkenler oransal ya da aralıklı ölçek ile elde edilmiş ancak normal dağılıma uygunluk göstermiyorsa Spearman korelasyon analizi yapılır. Değişkenler sıralı ölçekle elde edilmiş ise bu durumda da Spearman korelasyon analizi uygulanabilir (Çolak, 2014).

4.1.1.1. Spearman Rank Korelasyon

Nonparametrik korelasyon analizidir. İki değişken arasındaki ilişkinin ölçülmesinde değişkenlerin özellikleri Pearson korelasyon analizine imkân vermediğinde kullanılmaktadır (Hayran & Hayran, 2011). Spearman korelasyon katsayısı, iki sıralı (ordinal) değişken veya bir sıralı ve bir sürekli değişken arasındaki doğrusal ilişkiyi ifade eder. Değişkenler oransal ya da aralıklı ölçek ile elde edilmiş ancak normal dağılıma uygunluk göstermiyorsa da Spearman korelasyonu kullanılmaktadır. Ayrıca gözlem sayısı 7 ile 30 arasında olduğunda uygun görülmektedir (Fowler, Cohen, & Jarvis, 2013).

Spearman korelasyon analizi, dağılımdan bağımsız olduğu ve gözlem sayısı küçük olduğunda uygulanabildiği için analizde tercih edilmiştir.

4.1.2. Regresyon Analizi

Regresyon, iki değişken arasında bir ilişki bulunup bulunmadığı ve varsa bu ilişkinin derecesinin saptanmasında ilk akla gelen yöntemdir. Değişkenler arasındaki ilişkinin matematiksel bir fonksiyon şeklinde gösterimine regresyon denklemi denir. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi tanımlayan bu denklemi tahmin etmek veya bu denklemi bir değişkenin değerini diğerinin ölçümünden tahmin etmek için regresyon çizgisi kullanılabilir (Fowler, Cohen, & Jarvis, 2013).

Regresyon denkleminde bağımlı ve bağımsız olmak üzere iki tür değişken vardır. Bağımsız değişken olarak kabul edilen etkenlerin, bağımlı değişken üzerinde farklı etkileri olacak ve bağımlı değişken bu etkilere bağlı olarak farklı değerler alacaktır. Bir

neden sonuç ilişkisi olarak düşünüldüğünde, bağımsız değişken nedeni bağımlı değişken ise sonuç olarak ifade edilebilmektedir (Hayran & Hayran, 2011; Dündar, 2013).

Regresyon analizi ile elde edilen veriler kullanılarak gelecekteki bilinmeyen değerlerle ilgili olarak tahminler yapılabilir. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi gösteren model kurulduktan sonra, bağımsız değişkenin sonucu bilindiğinde bağımlı değişkenin tahmin edilebilmektedir (Günaşdı, 2014). Bağımsız değişkenlerin bir veya birden fazla olma durumuna göre de farklı regresyon analizi yöntemleri kullanılır. Regresyon modelleri, değişken sayısına göre; basit regresyon modeli ve çoklu regresyon modeli şeklinde iki başlıkta incelenebilir. Bağımlı değişkenin bir bağımsız değişken tarafından açıklandığı modellere basit regresyon modeli; birden fazla değişkenden yararlanarak bir değişkeni tahmin etmek amacıyla kurulan modellere ise çoklu regresyon modeli denmektedir (Dündar, 2013).

4.1.2.1. Çoklu Regresyon Analizi

Bağımlı değişken ile birden fazla bağımsız değişken arasındaki ilişkinin incelendiği analiz yöntemidir. Çoklu doğrusal regresyonda en önemli iki amaç, bağımlı değişkeni etkilediği belirlenen değişkenler aracılığıyla bağımlı değişkenin değerini tahmin etmek ve bağımlı değişkeni etkilediği düşünülen bağımsız değişkenlerden hangisinin veya hangilerinin bağımlı değişkeni daha çok etkilediğini tespit ederek aralarındaki ilişkiyi tanımlamaktır (Ağlarıcı, 2017).

Bir bağımlı ve n tane bağımsız değişkenin bulunduğu çoklu regresyon modeli;

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_n X_n + \varepsilon_i$$

β_0 , bağımsız değişkenin değeri sıfır iken bağımlı değişkenin alacağı tahmini değerdir. β_1 , diğer değişkenler sabitken bağımsız değişkendeki 1 birimlik değişim halinde bağımlı değişkende oluşacak değişimin ölçüsünü ifade etmektedir (Dündar, 2013).

Doğru ve güvenilir bir regresyon modelinde amaç, gerçek gözlem değeri ile tahmin değeri arasında fark olmaması ya da farkın en az olmasıdır. Bunun için birçok tahmin yöntemi kullanılmaktadır. Bunlardan biri 'En Küçük Kareler Yöntemi'dir.

$$\sum Y_i = n \cdot \beta_0 + \beta_1 \sum X_i$$

Eşitliklerinden elde edilen β_0 ve β_1 değerleri aracılığıyla model ve model parametreleri tahmin edilebilmektedir. Değişkenler birlikte artıyor veya birlikte azalıyor β_1 pozitif değer, değişkenlerden biri artarken diğeri azalıyor β_1 negatif değer alır.

Parametre tahminleri yapılırken, En Küçük Kareler Yöntemi ile hata kareler toplamının minimum yapılmasına çalışılır.

Bağımsız değişken sayısı fazla olduğunda çeşitli yöntemler yardımıyla modele katkısı en fazla olan daha az sayıdaki değişken veya değişkenler belirlenebilir. Söz konusu yöntemler arasında; zorla ekleme yöntemi (enter), adım adım seçme (stepwise), ileriye doğru seçim (forward selection), geriye doğru eleme (backward elimination) yöntemleri vardır (Kılıç, 2013). Enter metodunda, bağımsız değişkenler tek adımda girilip değerlendirilir. Backward metodunda, bütün bağımsız değişkenler seçilir; sonra sıra ile belli ölçütlere göre eleme yapılır. İlk önce en küçük kısmi korelasyon katsayısına sahip değişken incelenir ve öngörülen değerlerden büyük değere sahip değişken elenir. Forward metodunda, bağımlı değişken ile en yüksek pozitif veya negatif korelasyonu olan bağımsız değişken ilkönce seçilir. Bir değişken seçilip işleme alındığında geride kalan bağımsız değişkenlerle bağımlı değişken arasındaki korelasyonlara bakılır ve en yüksek korelasyona sahip bağımsız değişken bir sonraki aday olur. Stepwise metodunda ise, ilk olarak bağımsız değişken seçilir, ikinci olarak ise en yüksek kısmi korelasyona sahip değişken seçilir. Hem ileriye hem de geriye doğru eleme metodları ile eleme yapılır (Gültekin, 2013).

4.1.3. Tahminleme

4.1.3.1. Regresyon Modelleri

Zaman değişkeninin modelde bağımsız değişken olarak ele alındığı bir regresyon analizi ile ortalama hanehalkı büyüklüğünün zaman değişkeni ile ilişkisi incelenmiştir. $Y_t = b_0 + b_1 \cdot t + u_t$ şeklindeki regresyon modeli ile ortalama hanehalkı büyüklüğüne ilişkin parametreler incelenmiştir. Doğrusallık değişkenlerden değil; parametrelerden gelmektedir. Bağımlı ve bağımsız değişken(ler) logaritmik, tersi veya kuvveti alınmış şekilde olabilir. Bu, doğrusallık kavramını etkilemez. Asıl önemli olan parametrelerinin kuvvetinin alınmaması, diğer parametrelere bölünmemesi veya

dönüştürülmemesidir. Regresyonda kullanılan modeller, parametrelerinin durumlarına göre doğrusal ve doğrusal olmaya modeller olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Doğrusal ve doğrusal olmaya modelleri incelediğimizde;

Lineer regresyon modeli, doğrusal ve sürekli değişkenler için kullanılan bir yöntemdir. Doğrusal modelde bağımlı ve bağımsız değişkenlerin katsayıları aynı düzeyde ve doğrusal olmalıdır. Ters modellerde bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasında ters yönlü ilişki vardır. Bağımsız değişkenin modele tersi ile yani payda şeklinde girmesi nedeniyle doğrusallığın olmadığı modellerdir. Üstel modelde, bağımsız değişkenin değeri aritmetik bir dizi iken, bu değere karşılık gelen bağımlı değişken değeri geometrik bir dizi oluşturur (Gujarati & Porter, 2014; Akgül, 2020).

Doğrusal ve doğrusal olmayan modeller değerlendirilerek en iyi tahmin modeline karar verilmiştir.

Tablo 6: Parametre Tahminleri (Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, Türkiye)

Model	R^2	F	p	Constant	b_1	b_1	
				(b_0)		t	p
Doğrusal (Linear)	0,96	265,37	0,000	4,03	-0,06	-16,29	0,000
Logaritmik (Logarithmic)	0,95	177,48	0,000	4,11	-0,28	-13,32	0,000
Evrik (Inverse)	0,70	23,21	0,001	3,46	0,70	4,82	0,001
Birleşik (Compound)	0,97	345,61	0,000	4,04	0,98	1142,83	0,000
Güç (Power)	0,94	157,17	0,000	4,13	-0,08	-12,54	0,000
Büyüme (Growth)	0,97	345,61	0,000	1,40	-0,02	-18,59	0,000
Üstel (Exponential)	0,97	345,61	0,000	4,04	-0,02	-18,59	0,000

Türkiye’de, 2008-2019 yıllarına ait ortalama hanehalkı büyüklüğü verileri kullanılarak regresyon analizi yapılmış ve model tahminlerine ulaşılmıştır. *Tablo 6*’da yer alan modellerden Birleşik, Büyüme ve Üstel modeller R^2 ve F değerlerinin yüksek olmasıyla öne çıkmaktadır. Bu üç model arasından t değeri yüksek olan (1142,831) birleşik (compound) model, ortalama hanehalkı büyüklüğü tahmin modeli olarak seçilmiştir. 2001-2007 yıl aralığındaki veriler tahmin edilmiştir.

$$Y_t = \beta_0 \cdot (\beta_1)^t + u_t$$

Türkiye'deki ortalama hanehalkı büyüklüğü tahmininde kullanılan model aşağıdaki şekilde elde edilmiştir.

$$\hat{Y}_t = 4,043. (0,984)^t \quad R^2 = 0,972 \quad F=345,605 \quad p=0,000$$

(0,000) (0,000)

Elde edilen sonuçlara bakıldığında parametre katsayılarının olasılık değerleri anlamlı çıktığı görülmektedir. Modelimizin 0,972 olan belirlilik katsayısı oldukça yüksek ve modelin anlamlılık değeri olan olasılık değerinin de (p=0,000) anlamlı çıkmasıyla en iyi modelin Birleşik (Compound) modeli olduğu görülmüştür.

4.1.3.2. Üstel Fonksiyon

Nüfus gelişimiyle ilgili değişkenlere dair yeterli veriye ulaşılamadığı durumlarda geçmiş yılların verileri kullanılarak yaklaşık tahminlerin yapılmasında matematiksel yöntemlere sıklıkla başvurulmaktadır. Bu yöntemlerle, nüfus sayımlarıyla ilişki iki değer arasındaki yıllık nüfus artış hızı ve sayım aralığının geniş olduğu durumlarda bu aralıktaki değerlerin tahminlemesi yapılabilmektedir. Kısa dönem tahminleri için uygun görülmekte olan yöntemde, sayımlar arasındaki nüfus artış hızını sabit tutarak en fazla gelecek beş yılın nüfus tahminleri yapılabilmekte ve uygulama kolaylığı bakımından oldukça tercih edilmektedir. Nüfusun geometrik bir artış seyretmesi sebebiyle *üstel fonksiyon yöntemi* yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu yöntem, bir nüfusun eski döneminde olduğu gibi tahmin edilmek istenen gelecek dönemde de aynı yıllık yüzde oranında artacağını veya azalacağını varsaymaktadır. Ayrıca büyüme oranı pozitif ise her yıl bu oranda büyüme olacağı ya da negatif ise aynı şekilde küçülme olacağı kabul edilmektedir (Alcantara, 2002; Kocaman, 2002; Selçuk, 2014).

Nüfus projeksiyonlarının gerçekleştirilmesinde ulusal ve küresel projeksiyonlar 10'larca yıla bazen 100 yıla kadar yayılmaktadır. Böylesi uzun dönemli projeksiyonlar daha sınırlı çıktı üretmekte ve nüfus yaş ve cinsiyete göre ayrıştırılmaktadır. Ulusal alanlarda ise çoğunlukla 10 yıldan daha az dönemleri içeren kısa dönemli projeksiyonlar kullanılmakta ve eğitim, emek gücü kompozisyonu, kentsel konut alanları ve hanehalkı büyüklüğü gibi başka özellikler de belirlenmektedir (Selçuk, 2014).

5. BEŞİNCİ BÖLÜM

Çalışmada, hanehalkı büyüklüğündeki değişim ve hanehalkı büyüklüğünü etkilediği öngörülen ve literatür incelemesi sonucunda belirlenen sekiz açıklayıcı değişkenin (KBDMG, yerleşim yeri, nüfus artışı, çocuk nüfusu, doğum, evlenme, boşanma, ilk evlilik yaşı) ortalama hanehalkı büyüklüğündeki değişimde ilişkisi ve etkileşim durumu regresyon modelleri ile analiz edilmiştir. Analizler Ortalama Hanehalkı değeri için Türkiye geneli ve bazı iller için yapılmıştır. Bütün iller için analiz yapılması planlanmış, ancak bütün iller için analiz yapılması durumunda çalışmanın içerik olarak çok geniş olacağından ortalama hane halkı büyüklüğü ile ilgili üç büyükşehir (İstanbul, Ankara, İzmir) en yüksek üç il (Şırnak, Hakkâri, Şanlıurfa), en düşük 3 il (Çanakkale, Eskişehir, Balıkesir) ve Türkiye ortalamasına en yakın 1 il (Düzce) belirlenerek 10 il için ayrı ayrı analizler yapılmıştır. Her bir durum için açıklayıcı değişkenler setiyle yapılan regresyon modeli uygulamaları sonucunda en iyi regresyon modelleri belirlenmiş ve bu modeller ile 2030 yılına kadar ortalama hanehalkı projeksiyonları yapılmıştır.

5.1. Çalışmada Kullanılan Veri Seti

Çalışmada kullanılan değişkenler Tablo 7’de sunulmuştur:

Tablo 7: Çalışmada Kullanılan Değişkenler

Kod	Açıklama	Birim
OHB	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü	Kişi
GELİR	Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	TL (cari fiyatlarla)
YNAH	Yıllık Nüfus Artış Hızı	%
KENT	Şehir Nüfus Oranı	%
COCUK	Çocuk Nüfus Oranı	% (0-17 yaş)
KDH	Kaba Doğum Hızı	%
KEH	Kaba Evlenme Hızı	%
KBH	Kaba Boşanma Hızı	%
OIEY	Ortalama İlk Evlenme Yaşı (kadın erkek ortalaması)	Yaş

Tablo 7’deki değişkenlerin Türkiye genelinde 2000-2019 dönemi ve iller düzeyinde 2009-2019 dönemi için yıllık verileri kullanılmaktadır. Veriler Türkiye İstatistik Kurumu ve Dünya Bankası veri tabanından alınmıştır. Ayrıca eksik kalan yıllara ait veriler tahminleme yöntemleri ile tamamlanmıştır. Değişkenlere ait Türkiye

geneli verilerinin tamamı Ek 1’de verilmiştir. Ortalama hanehalkı büyüklüğü açısından önemli görülen Türkiye ortalamasına en yakın olan Düzce ili; üç büyük şehir olan Ankara, İstanbul, İzmir illeri; en yüksek ortalamaya sahip Şırnak, Hakkari, Şanlıurfa illeri ve en düşük ortalamaya sahip Çanakkale, Eskişehir, Balıkesir illerine ait veriler ise sırası ile Ek 2-3-4-5-6-7-8-9-10-11’de verilmiştir.

5.1.1. Verilere İlişkin Bilgiler

Bu çalışmadaki temel veri kaynağı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) resmî internet sayfasıdır. Buradan ulaşılamayan verilerin elde edilmesi için literatüre, projeksiyonlara ve dünya çapındaki veri erişim adreslerine başvurulmuştur. Eksik kalan yıllara ait veriler ise nüfus tahminlerine uygun olan üstel tahminleme yöntemi ve birleşik model tahminleme yöntemi ile elde edilmiştir. Detaylarına ise ilgili başlıklar altında yer verilmiştir.

Analizlerde kullanılan değişkenlerin kapsamaları ve formülleri ile ilgili bilgiler Türkiye İstatistik Kurumu resmî internet adresinden alınmıştır. Veriler ile ilgili yapılan değişikliklere bu başlıkta değinilmiştir.

Hanehalkı terimi, hanehalkı teşkil eden adreslerde yaşayan, ADNKS’de ülke sınırları içinde ikamet eden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ve yabancı uyruklu kişilerin tamamını kapsamaktadır. Kurumsal yerlerde (kışla, cezaevi, huzurevi, üniversite öğrenci yurtları vb.) kalanlar ile hanehalkı teşkil etmeyen adreslerde (işçi barakaları, misafirhane, otel, vb.) kalanlar kapsamamıştır (TÜİK, 2019). TÜİK tarafından hanehalkı nüfusu belirlenirken toplu yaşam alanlarında yani kurumsal yer, işçi barakaları, misafirhane, otel, vb. gibi yerlerde kalanların dahil edilmediği belirtilmiştir.

“Ortalama hanehalkı büyüklüğü, bir hanehalkını oluşturan kişilerin ortalama sayısıdır”. Toplam hanehalkı nüfusunun toplam hanehalkı sayısına bölünmesi ile hesaplanmaktadır. Verilerin 2000 ve 2008-2019 dönemine ait kısmı TÜİK resmi internet sitesinden alınmıştır. 2001-2007 dönemine ait verilerin yayınlanmamış olduğu saptanmıştır. İlgili değişkene ait 2000 yılı öncesi verilerin 5’er veya 10’ar yıl aralıklarla yayınlanmış olmasından dolayı geçmiş yılların verileri kullanılarak eksik veriler geriye dönük öngörüleme yapılmıştır.

“*Yıllık nüfus artış hızı*, iki sayım tarihi arasındaki dönemde her 1000 nüfus için yıllık artan nüfustur”. Yıllık nüfus artış hızı, doğal artış bağıntısı ile hesaplanmaktadır ve iki sayım yılı nüfuslarının birbirine oranlanması yoluyla elde edilen rakamsal değerler, oransal değerler olup, yıllık nüfus artış hızını ifade etmemektedir. Ayrıca TÜİK tarafından yıllık nüfus artış hızları hesaplanırken, ilgili dönemin son yılına ait idari bölünüş yapısı dikkate alınmıştır. Veriler TÜİK, İstatistiksel Tablolar, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt İstatistikleri kısmından alınmıştır. *Çocuk nüfus oranı*, 0-17 yaş grubunu içeren çocuk nüfusun toplam nüfus içindeki oranını ifade etmektedir. Veriler (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2019)’ndan alınmıştır. “*Ortalama ilk evlenme yaşı*, bir yıl içinde ilk kez evlenen bireylerin ortalama yaşını ifade eder. Kadın ve erkek için ayrı belirlenir”. Çalışmada erkek ve kadın için ortalama ilk evlenme yaşı verilerinin aritmetik ortalaması alınarak yeniden hesaplanan değerler kullanılmıştır. “*Kaba evlenme hızı*, belli bir yıl içinde her 1000 nüfus başına düşen evlenme sayısıdır”. Evlenme sayısının yıl ortası nüfusa bölünüp 1000 ile çarpılmasıyla elde edilmektedir. Veriler, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü MERNİS (Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi) veri tabanından elde edilmiş, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2019)’ndan alınmıştır. “*Kaba boşanma hızı*, belli bir yıl içinde her 1000 nüfus başına düşen boşanma sayısıdır”. Boşanma sayısının yıl ortası nüfusa bölünüp 1000 ile çarpılmasıyla elde edilmektedir. Veriler, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü MERNİS (Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi) veri tabanından elde edilmiş, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2019)’ndan alınmıştır. “*Kaba doğum hızı*, belli bir yıl içinde her bin nüfus başına düşen canlı doğum sayısıdır”. Doğum sayısının yıl ortası nüfusa bölünüp 1000 ile çarpılmasıyla elde edilmektedir. Veriler, 2000 yılı için DİE (2003), 2001-2019 yılları için ise TÜİK (Doğum İstatistikleri, 2019) sitesinden elde edilmiştir. *Kişi başına GSYH*, kişi başına düşen milli geliri ifade etmek için kullanılmıştır. Cari fiyatlarla tahmin edilen gayrisafi yurtiçi hasıla büyüklüğünün yıl ortası nüfus tahminine bölünmesi ile Türk Lirası olarak elde edilir. Çalışmada cari fiyatlarla TL cinsinden değerler kullanılmıştır. Veriler, TÜİK internet sayfasında Yıllık Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, 2019 Haber Bülteni tablolarından alınmıştır. (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2019). *Kent nüfus oranı*, kent nüfusunun toplam nüfusa oranlanması ile elde edilmiştir. Nüfusun yerleşim yeri eğilimini ifade etmektedir. Veriler TÜİK, Genel Nüfus Sayımları (1927-2000), Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (2007-2019) ve The World Bank (2019)’dan alınmıştır.

2008 yılında bir önceki yıla göre ilçe, belde ve köy sayılarındaki büyük farklılıkların ana nedeni, 5747 sayılı Yasa uyarınca, 2013 yılı itibariyle önceki yıllara göre ilçe, belde ve köy sayılarındaki büyük farklılıkların ana nedeni ise 6360 sayılı Yasa uyarınca yapılan idari bölünüş değişiklikleridir. Ancak 12 Kasım 2012 tarihli ve 6360 sayılı Kanun, yirmi dokuz ilde, bir yandan il özel idarelerini, köyleri ve belde belediyelerini kaldırmakta, diğer yandan da bu illerdeki ilçe belediyelerini büyükşehir ilçe belediyesi hâline dönüştürmektedir. Türkiye’de 2012 yılında büyükşehir belediyelerinin sayılarının artırılmasıyla kent-kır tanımlarında yapılan bu değişiklik sebebiyle, 2013 yılı itibariyle kent nüfus oranlarındaki ani yükseliş normal bir artış ifade etmemektedir. Bu durumun projeksiyon tahmin sonuçlarını etkilemesinden dolayı sorunun giderilmesi için 2009-2012 yıllarına ait TÜİK tarafından yayınlanan veriler kullanılarak her yılın bir önceki yıla oranlaması yapılarak kentsel nüfus değişim oranı hesaplanmış ve ortalaması alınarak kentsel nüfus değişim oranı ortalaması elde edilmiştir. 2012 yılından sonraki yılların değerleri bu oran kullanılarak güncellenmiş ve analize dahil edilmiştir.

5.1.2. Hipotezler

Ortalama hanehalkı büyüklüğündeki değişim ile ilişkili olabilecek etkenleri belirlemek için elde edilen verilere dayanarak aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur.

H₁: KBDMG ortalama hanehalkı değişkenini etkilemektedir.

H₂: Nüfus artışı ortalama hanehalkı değişkenini etkilemektedir.

H₃: Nüfusun kent-kır dağılımı ortalama hanehalkı değişkenini etkilemektedir.

H₄: Çocuk nüfusundaki değişim ortalama hanehalkı değişkenini etkilemektedir.

H₅: Doğum oranlarındaki değişim ortalama hanehalkı değişkenini etkilemektedir.

H₆: Evlenme hızındaki değişim ortalama hanehalkı değişkenini etkilemektedir.

H₇: Boşanma hızındaki değişim ortalama hanehalkı değişkenini etkilemektedir.

H₈: Bireylerin ilk evlenme yaşındaki değişim ortalama hanehalkı değişkenini etkilemektedir.

5.2. TÜRKİYE GENELİ İLE İLGİLİ ANALİZLER

5.2.1. Korelasyon Analizi

Bu uygulamada kullanılacak olan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 8’de gösterilmektedir.

Tablo 8: Türkiye Modeli İçin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Ortalama	Standart Sapma
OHB	3,92	0,40
GELİR	19849,42	14162,28
YNAH	13,44	1,54
KENT	78,13	11,24
COCUK	31,07	2,30
KDH	17,62	1,56
KEH	8,03	0,84
KBH	1,50	0,28
OIEY	25,01	0,77

Tablo 9’da, Türkiye’de ortalama hanehalkı büyüklüğü değişkeni ile gelir, nüfus artış hızı, yerleşim yeri, çocuk nüfusu, doğum, evlenme, boşanma ve evlenme yaşı arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon istatistikleri verilmiştir.

Tablo 9: Türkiye Modeli Korelasyon Matrisi

Spearman's rho	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. OHB	-	-0,998**	-0,299	-0,994**	0,998**	0,922**	0,593**	-0,818**	-0,966**
2. GELİR		-	0,281	0,994**	-0,998**	-0,919**	-0,574**	0,826**	0,954**
3. YNAH			-	0,269	-0,293	-0,280	-0,515*	0,350	0,449*
4. KENT				-	-0,995**	-0,922**	-0,571**	0,808**	0,951**
5. COCUK					-	0,926**	0,579**	-0,830**	-0,956**
6. KDH						-	0,558*	-0,793**	-0,878**
7. KEH							-	-0,620**	-0,716**
8. KBH								-	0,795**
9. OIEY									-

* $\rho < .05$. ** $\rho < .01$.

Türkiye geneline ilişkin, Tablo 8 ve Tablo 9'daki istatistiklere göre değişkenlere ilişkin değerlendirme ve açıklamalar aşağıda yapılmıştır.

Türkiye geneli için ortalama hanehalkı büyüklüğü ve açıklayıcı değişken olan diğer değişkenlerin korelasyon değerleri tabloda görülmektedir. Ortalama hanehalkı büyüklüğünün, çocuk nüfus oranı ve kaba doğum hızı değişkenleri ile arasında çok yüksek düzeyde pozitif korelasyon; kişi başına GSYH, kentsel nüfus oranı ve ortalama ilk evlenme yaşı değişkenleri ile arasında çok yüksek düzeyde negatif korelasyon; kaba boşanma hızı değişkeni ile arasında yüksek düzeyde pozitif korelasyon; kaba evlenme hızı değişkenleri ile arasında orta düzeyde pozitif korelasyon olduğu görülmektedir.

5.2.2. Regresyon Analizi

Türkiye'deki ortalama hanehalkı büyüklüğündeki değişimin belirleyicilerinin incelenmesi ve gelecekteki değerlerinin belirlenmesi amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Türkiye genelini kapsayan bu analizde bağımlı değişken olarak Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (OHB); bağımsız değişkenler olarak ise, Kişi Başına GSYH (GELIR), Yıllık Nüfus Artış Hızı (YNAH), Kentsel Nüfus Oranı (KENT), Çocuk Nüfus Oranı (COCUK), Kaba Doğum Hızı (KDH), Kaba Evlenme Hızı (KEH), Kaba Boşanma Hızı (KBH) ve Ortalama İlk Evlenme Yaşı (OIEY) değişkenleri kullanılmıştır. Çoklu regresyon modeli oluşturmada çoklu regresyon analizi ile yapılan analizler sonucunda açıklayıcı değişken setinde modelde birlikte anlamlı olma durumlarına göre 5 adet çoklu regresyon modelleri belirlenmiştir. Çoklu regresyon modeline ilişkin istatistikler Tablo 10'da verilmiştir.

Model 1'de kişi başına düşen GSYH ve çocuk nüfus oranı; Model 2'de kişi başına düşen GSYH ve kaba boşanma hızı, Model 3'te kentsel nüfus oranı ve ortalama ilk evlenme yaşı; Model 4'te çocuk nüfus oranı, kaba doğum hızı ve kaba evlenme hızı; Model 5'te kişi başına düşen GSYH, kaba boşanma hızı, kaba doğum hızı ve ortalama ilk evlenme yaşı değişkenleri modellerde anlamlı açıklayıcı değişkenler olarak belirlenmiş, her birinde ortalama hanehalkı büyüklüğü ile istatistiksel olarak açıklayıcı ilişkinin olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Tablo 10: Türkiye Geneli için Regresyon Analiz Bulguları

Model	Değişken	B	Std. hata	Std. B	t	P	F	P	R	R ²	\bar{R}^2	DW
1	Sabit	-10,09	2,16		-4,68	0,000	802,40	0,000	0,99	0,99	0,99	1,34
	LGELİR	0,97	0,24	0,86	4,04	0,001						
	COCUK	0,32	0,04	1,85	8,63	0,000						
2	Sabit	8,90	0,22		39,91	0,000	289,84	0,000	0,99	0,97	0,97	1,20
	LGELİR	-0,98	0,09	-0,79	-10,58	0,000						
	KBH	-0,53	0,18	-0,23	-3,02	0,008						
3	Sabit	11,68	0,67		17,48	0,000	423,14	0,000	0,99	0,98	0,98	1,39
	KENT	-0,04	0,01	-0,65	-7,80	0,000						
	OIEY	-0,18	0,04	-0,37	-4,43	0,000						
4	Sabit	-1,39	0,12		-11,17	0,000	638,45	0,000	0,99	0,99	0,99	1,64
	COCUK	0,19	0,01	1,09	20,34	0,000						
	KDH	-0,07	0,02	-0,24	-4,16	0,001						
	KEH	0,08	0,02	0,15	4,28	0,001						
5	Sabit	14,16	1,14		12,40	0,000	367,27	0,000	0,99	0,99	0,99	2,25
	LGELİR	-1,07	0,12	-0,86	-9,32	0,000						
	KBH	-0,65	0,12	-0,28	-5,31	0,000						
	KDH	-0,11	0,02	-0,37	-5,13	0,000						
	OIEY	-0,11	0,05	-0,23	-2,33	0,034						

Türkiye geneli ile ilgili verilerin aynı yıl verileri ile Stepwise ve Forward metodu ile elde edilen Model 1’de otokorelasyon sorunu ortaya çıkmıştır. Bu sorunu gidermek amacıyla açıklayıcı değişkenlerin bir yıl gecikmeli veriler ile Backward metodu kullanılarak çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Model-2-3-4 Backward metodu ile elde edilen modellerdir. Model 5 Stepwise-Forward metotları kullanılarak elde edilmiştir.

Çalışmada, açıklayıcı sekiz değişkenin birlikte modeldeki anlamlılık durumlarına göre 5 model oluşmuştur ve modele ilişkin istatistikler Tablo 10’da verilmiştir. Açıklayıcı değişkenlerin her birinin ortalama hanehalkı büyüklüğü üzerinde etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Türkiye geneli için tanımlanmış olan sekiz hipotezin [H₁-H₈] geçerliliği kabul görmüştür. En fazla açıklayıcı değişkenin bir arada anlamlı olması sebebiyle ileriye dönük projeksiyon ile ilgili analizler Model 5 ile yapılmıştır.

5.2.3. Türkiye Geneli İleriye Dönük Projeksiyon

Model 5

$$OHB = 14,16 - 1,07 * LGELIR - 0,65 * KBH - 0,11 * KDH - 0,11 * OIEY$$

2000-2019 Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü verileri kullanılarak yapılan regresyon analizi sonucunda elde edilen projeksiyon sonuçlarına ilişkin istatistikler Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Türkiye Geneli Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü Projeksiyon Sonuçları

YIL	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Tahmin)	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Gerçek)
2000	4,54	4,50
2001	4,48	4,53
2002	4,48	4,45
2003	4,38	4,38
2004	4,26	4,31
2005	4,24	4,24
2006	4,16	4,18
2007	4,08	4,11
2008	4,02	4,00
2009	3,96	4,00
2010	3,91	3,84
2011	3,79	3,76
2012	3,73	3,69
2013	3,59	3,63
2014	3,52	3,57
2015	3,57	3,52
2016	3,53	3,48
2017	3,41	3,45
2018	3,37	3,41
2019	3,39	3,35
2020	3,22	
2021	3,16	
2022	3,09	
2023	3,02	
2024	2,96	
2025	2,89	
2026	2,82	
2027	2,76	
2028	2,69	
2029	2,62	
2030	2,56	

Tahmin sonuçlarına bakıldığında, 2000 yılında 4,50 kişi olan ortalama hanehalkı büyüklüğü 4,54 olarak tahmin edilmiş ve oldukça yakın değerlere ulaşılmıştır. TÜİK'e göre en güncel verisi 2019 yılında 3,35 kişi olarak açıklanan ortalama hanehalkı büyüklüğünün Model 5 ile yapılan tahmin ile 2030 yılında 2,56 kişi olacağı belirlenmiştir.

İller düzeyinde yapılan analizlerde kullanılan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler Ek 12'de verilmiştir.

5.3. İSTANBUL İLİ ANALİZLERİ

5.3.1. Korelasyon Analizi

İstanbul ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğü değişkeni ile gelir, nüfus artış hızı, yerleşim yeri, çocuk nüfusu, doğum, evlenme, boşanma ve evlenme yaşı arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon istatistikleri Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12: İstanbul İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi

Spearman's rho	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. OHB_IS	-	-0,923**	0,243	0,667	0,970**	0,575	0,712**	-0,499	-0,969**
2. GELIR_IS		-	-0,258	-0,469	-0,978**	-0,781	-0,916**	0,571	0,979**
3. YNAH_IS			-	0,257	0,256	-0,143	0,178	0,159	-0,311
4. KENT_IS				-	0,571	0,141	0,224	-0,270	-0,556
5. COCUK_IS					-	0,679	0,825**	-0,472	-0,995**
6. KDH_IS						-	0,916**	-0,652	-0,659
7. KEH_IS							-	-0,614	-0,823**
8. KBH_IS								-	0,471
9. OIEY_IS									-

* $\rho < .05$. ** $\rho < .01$.

İstanbul iline ilişkin ortalama hanehalkı büyüklüğü ile açıklayıcı değişken olan diğer değişkenlerin arasındaki korelasyon Spearman Korelasyon analiziyle ölçülmüştür ve sonuçları Tablo 12'de verilmiştir. Ortalama hanehalkı büyüklüğünün, çocuk nüfus oranı değişkeni ile arasında çok yüksek düzeyde pozitif korelasyon; kişi başına GSYH ve ortalama ilk evlenme yaşı değişkenleri ile arasında çok yüksek düzeyde negatif

korelasyon; kaba evlenme hızı değişkeni ile arasında yüksek düzeyde pozitif korelasyon olduğu görülmektedir.

5.3.2. Regresyon Analizi

İstanbul ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğündeki değişimin etkilerinin incelenmesi ve gelecekteki değerlerinin belirlenmesi amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. İstanbul ilini kapsayan bu analizde bağımlı değişken olarak Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (OHB); bağımsız değişkenler olarak ise, Kişi Başına GSYH (GELİR), Yıllık Nüfus Artış Hızı (YNAH), Kentsel Nüfus Oranı (KENT), Çocuk Nüfus Oranı (COCUK), Kaba Doğum Hızı (KDH), Kaba Evlenme Hızı (KEH), Kaba Boşanma Hızı (KBH) ve Ortalama İlk Evlenme Yaşı (OIEY) değişkenleri kullanılmıştır. Model 1’de çocuk nüfus oranı, kaba evlenme hızı ve kaba boşanma hızı; Model 2’de kişi başına GSYH, kaba doğum hızı ve kaba evlenme hızı; Model 3’te kentsel nüfus oranı ve ortalama ilk evlenme yaşı değişkenleri anlamlı açıklayıcı değişkenler olarak belirlenmiş, her birinde ortalama hanehalkı büyüklüğü ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Regresyon analizi bulguları Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13: İstanbul İli için Regresyon Analiz Bulguları

Model	Değişken	B	Std. hata	Std. B	t	P	F	P	R ²	\bar{R}^2	DW
1	Sabit	0,24	0,32		0,76	0,000	155,29	0,000	0,99	0,98	1,99
	COCUK	0,17	0,01	1,22	14,89	0,000					
	KEH	-0,10	0,02	-0,38	-4,18	0,004					
	KBH	-0,26	0,10	-0,15	-2,60	0,035					
2	Sabit	8,75	0,40		21,92	0,000	203,98	0,000	0,99	0,98	1,71
	LGELİR	-0,98	0,06	-1,34	-16,50	0,000					
	KDH	0,05	0,02	0,33	2,94	0,022					
	KEH	-0,18	0,04	-0,70	-4,65	0,002					
3	Sabit	-373,68	167,63		-2,23	0,056	116,38	0,000	0,97	0,96	1,67
	KENT	3,88	1,69	0,18	2,30	0,051					
	OIEY	-0,27	0,02	-0,87	-11,12	0,000					

İstanbul iline ait veriler kullanılarak oluşturulan Model 1 Stepwise ve Forward metoduyla, Model 2 ve 3 Backward metoduyla elde edilmiştir. Çalışmada, açıklayıcı sekiz değişkenin birlikte modeldeki anlamlılık durumlarına göre 3 model oluşmuştur ve modele ilişkin istatistikler Tablo 13’te verilmiştir. Açıklayıcı değişkenlerin her birinin ortalama hanehalkı büyüklüğü üzerinde etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Dolayısıyla İstanbul ili için tanımlanmış olan sekiz hipotezin [H1-H8] geçerliliği kabul görmüştür. En fazla açıklayıcı değişken setimizin birlikte anlamlı olması sebebiyle araştırmanın devamındaki analizler Model 1 kullanılarak yapılmıştır.

5.3.3. İleriye Dönük Projeksiyon

Model 1

$$OH B = 0,24 + 0,17 * COCUK - 0,10 * KEH - 0,26 * KBH$$

İstanbul iline ait 2009-2019 yılı Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü verileri kullanılarak ve Model 1 ile yapılan regresyon analizi sonucunda elde edilen projeksiyon sonuçlarına ilişkin istatistikler Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14: İstanbul İli İçin İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları

YIL	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Tahmin)	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Gerçek)
2009	3,77	3,80
2010	3,71	3,70
2011	3,65	3,63
2012	3,58	3,57
2013	3,54	3,53
2014	3,51	3,51
2015	3,46	3,48
2016	3,46	3,46
2017	3,43	3,44
2018	3,42	3,39
2019	3,31	3,33
2020	3,29	
2021	3,25	
2022	3,21	
2023	3,17	
2024	3,13	
2025	3,09	
2026	3,05	
2027	3,01	
2028	2,97	
2029	2,93	
2030	2,89	

Tahmin sonuçlarına bakıldığında, 2009 yılında 3,80 kişi olan ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,77 olarak tahmin edilmiş ve oldukça yakın değerlere ulaşılmıştır. İstanbul ilinde TÜİK'e göre en güncel verisi 2019 yılında 3,33 kişi olarak açıklanan ortalama hanehalkı büyüklüğünün 2030 yılında 2,89 kişi olacağı tahmin edilmiştir.

5.4. ANKARA İLİ ANALİZLERİ

5.4.1. Korelasyon Analizi

Ankara ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğü değişkeni ile gelir, nüfus artış hızı, yerleşim yeri, çocuk nüfusu, doğum, evlenme, boşanma ve evlenme yaşı arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon istatistikleri Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15: Ankara İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi

Spearman's rho	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. OHB_A	-	-0,888**	0,400	-0,813*	0,954**	0,584*	0,716**	0,056	-0,966**
2. GELIR_A		-	-0,304	0,510*	-0,981**	-0,825*	-0,939**	0,056	0,965**
3. YNAH_A			-	-0,455	0,391	0,100	0,336	0,237	-0,405
4. KENT_A				-	-0,609*	-0,251	-0,355	-0,032	0,597
5. COCUK_A					-	0,620*	0,900**	0,178	-0,998**
6. KDH_A						-	0,610*	0,087	-0,612*
7. KEH_A							-	0,055	-0,897**
8. KBH_A								-	-0,178
9. OIEY_A									-

* $\rho < .05$. ** $\rho < .01$.

Ankara iline ilişkin ortalama hanehalkı büyüklüğü ile açıklayıcı değişken olan diğer değişkenlerin arasındaki korelasyon Spearman Korelasyon analiziyle ölçülmüştür. Ortalama hanehalkı büyüklüğünün, çocuk nüfus oranı değişkeni ile arasında çok yüksek düzeyde pozitif korelasyon; ortalama ilk evlenme yaşı değişkeni ile arasında çok yüksek düzeyde negatif korelasyon; kişi başına GSYH ve kentsel nüfus oranı değişkenleri ile arasında yüksek düzeyde negatif korelasyon; kaba evlenme hızı değişkeni ile arasında yüksek düzeyde pozitif korelasyon; kaba doğum hızı değişkeni ile arasında orta düzeyde pozitif korelasyon olduğu görülmektedir.

5.4.2. Regresyon Analizi

Ankara ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğündeki değişimin etkilerinin incelenmesi ve gelecekteki değerlerinin belirlenmesi amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Ankara ilini kapsayan bu analizde bağımlı değişken olarak Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (OHB); bağımsız değişkenler olarak ise, Kişi Başına GSYH (GELİR), Yıllık Nüfus Artış Hızı (YNAH), Kentsel Nüfus Oranı (KENT), Çocuk Nüfus Oranı (COCUK), Kaba Doğum Hızı (KDH), Kaba Evlenme Hızı (KEH), Kaba Boşanma Hızı (KBH) ve Ortalama İlk Evlenme Yaşı (OIEY) değişkenleri kullanılmıştır.

Tablo 16: Ankara İli için Regresyon Analiz Bulguları

Model	Değişken	B	Std. hata	Std. B	t	P	F	P	R ²	\bar{R}^2	DW
1	Sabit	43,58	5,11		8,53	0,000	328,71	0,000	0,99	0,99	3,11
	KENT	-0,35	0,06	-0,33	-6,43	0,000					
	OIEY	-0,22	0,02	-0,75	-14,69	0,000					
2	Sabit	-3,16	0,36		-8,79	0,000	211,99	0,000	0,98	0,98	2,30
	COCUK	0,29	0,02	1,46	14,35	0,000					
	KEH	-0,16	0,03	-0,57	-5,63	0,000					
3	Sabit	-2,24	0,41		-5,46	0,001	92,46	0,000	0,96	0,95	1,23
	COCUK	0,24	0,02	1,22	10,94	0,000					
	KDH	-0,06	0,02	-0,35	-3,12	0,014					
4	Sabit	38,41	5,14		7,48	0,000	288,88	0,000	0,99	0,99	2,77
	LGELİR	-0,74	0,08	-0,96	-9,39	0,000					
	KENT	-0,32	0,06	-0,30	-5,72	0,001					
	KEH	-0,064	0,02	-0,23	-2,65	0,033					

Ankara iline ait veriler kullanılarak oluşturulan Model 1 Stepwise ve Forward metoduyla, Model 2 Stepwise metoduyla, Model 3 ve 4 Backward metoduyla elde edilmiştir. Çalışmada, açıklayıcı sekiz değişkenin birlikte modeldeki anlamlılık durumlarına göre 4 model oluşmuştur ve modele ilişkin istatistikler Tablo 16'da verilmiştir. Açıklayıcı değişkenlerin her birinin ortalama hanehalkı büyüklüğü üzerinde etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Ankara ili için tanımlanmış olan sekiz hipotezin [H1-H8] geçerliliği kabul görmüştür.

En fazla açıklayıcı değişkenin birlikte anlamlı olması sebebiyle araştırmanın devamındaki analizler Model 4 kullanılarak yapılmıştır.

5.4.3. İleriye Dönük Projeksiyon

Model 4

$$OHB = 38,41 - 0,74 * LGELIR - 0,32 * KENT - 0,06 * KEH$$

Ankara iline ait 2009-2019 yılı Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü verileri kullanılarak ve Model 4 ile yapılan regresyon analizi sonucunda elde edilen projeksiyon sonuçlarına ilişkin istatistikler Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17: Ankara İli için İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları

YIL	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Tahmin)	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Gerçek)
2009	3,48	3,50
2010	3,39	3,37
2011	3,31	3,30
2012	3,23	3,25
2013	3,22	3,21
2014	3,19	3,19
2015	3,15	3,15
2016	3,14	3,14
2017	3,12	3,11
2018	3,09	3,10
2019	3,06	3,06
2020	2,99	
2021	2,95	
2022	2,92	
2023	2,88	
2024	2,84	
2025	2,80	
2026	2,77	
2027	2,73	
2028	2,69	
2029	2,65	
2030	2,62	

Tahmin sonuçlarına bakıldığında, 2009 yılında 3,50 kişi olan ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,48 olarak tahmin edilmiş ve oldukça yakın değerlere ulaşılmıştır. Ankara ilinde TÜİK'e göre en güncel verisi 2019 yılında 3,06 kişi olarak açıklanan ortalama hanehalkı büyüklüğünün Model 4 ile yapılan tahmine göre 2030 yılında 2,62 kişi olacağı belirlenmiştir.

5.5. İZMİR İLİ ANALİZLERİ

5.5.1. Korelasyon Analizi

İzmir ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğü değişkeni ile gelir, nüfus artış hızı, yerleşim yeri, çocuk nüfusu, doğum, evlenme, boşanma ve evlenme yaşı arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon istatistikleri Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18: İzmir İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi

Spearman's rho	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. OHB_IZ	-	-0,890**	0,450	-0,788	0,980**	0,517	0,596*	-0,055	-0,963**
2. GELIR_IZ		-	-0,348	0,475	-0,958**	-0,784	-0,884*	0,232	0,959**
3. YNAH_IZ			-	-0,598	0,369	0,236	0,079	-0,210	-0,325
4. KENT_IZ				-	-0,666	-0,150	-0,083	-0,001	0,610
5. COCUK_IZ					-	0,624	0,732*	-0,096	-0,993**
6. KDH_IZ						-	0,898*	-0,590	-0,621
7. KEH_IZ							-	-0,387	-0,741*
8. KBH_IZ								-	0,070
9. OIEY_IZ									-

* $\rho < .05$. ** $\rho < .01$.

İzmir iline ilişkin ortalama hanehalkı büyüklüğü ile açıklayıcı değişken olan diğer değişkenlerin arasındaki korelasyon Spearman Korelasyon analiziyle ölçülmüştür. Ortalama hanehalkı büyüklüğünün, çocuk nüfus oranı değişkeni ile arasında çok yüksek düzeyde pozitif korelasyon; ortalama ilk evlenme yaşı değişkeni ile arasında çok yüksek düzeyde negatif korelasyon; kişi başına GSYH değişkeni ile arasında yüksek düzeyde negatif korelasyon; kaba evlenme hızı değişkeni ile arasında orta düzeyde pozitif korelasyon olduğu görülmektedir.

5.5.2. Regresyon Analizi

İzmir ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğündeki değişimin etkilerinin incelenmesi ve gelecekteki değerlerinin belirlenmesi amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. İzmir ilini kapsayan bu analizde bağımlı değişken olarak Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (OHB); bağımsız değişkenler olarak ise, Kişi Başına GSYH (GELIR), Yıllık Nüfus Artış Hızı (YNAH), Kentsel Nüfus Oranı (KENT), Çocuk Nüfus Oranı (COCUK), Kaba Doğum Hızı (KDH), Kaba Evlenme Hızı (KEH), Kaba Boşanma Hızı (KBH) ve Ortalama İlk Evlenme Yaşı (OIEY) değişkenleri kullanılmıştır.

Model 1’de kentleşme oranı, çocuk nüfus oranı ve kaba evlenme hızı; Model 2’de ortalama ilk evlenme yaşı değişkenleri anlamlı açıklayıcı değişkenler olarak belirlenmiş, her birinde ortalama hanehalkı büyüklüğü ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Regresyon analizi bulguları Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19: İzmir İli için Regresyon Analiz Bulguları

Model	Değişken	B	Std. hata	Std. B	t	P	F	P	R	R ²	R ²	DW
1	Sabit	22,59	6,50		3,47	0,010	871,38	0,000	0,99	0,99	0,99	2,78
	COCUK	0,17	0,01	0,96	15,37	0,000						
	KENT	-0,25	0,07	-0,16	-3,64	0,008						
	KEH	-0,03	0,01	-0,12	-2,52	0,040						
2	Sabit	10,31	0,67		15,44	0,000	116,09	0,000	0,96	0,93	0,92	1,07
	OIEY	-0,27	0,03	-0,96	-10,77	0,000						

İzmir iline ait veriler kullanılarak Stepwise, Backward ve Forward metodlarından her biriyle de Model 1 ve Model 2 elde edilmiştir. Çalışmada, açıklayıcı sekiz değişkenin birlikte modeldeki anlamlılık durumlarına göre 2 model oluşmuştur ve modele ilişkin istatistikler Tablo 19’da verilmiştir. Açıklayıcı değişkenlerin her birinin ortalama hanehalkı büyüklüğü üzerinde etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla İzmir ili için tanımlanmış olan sekiz hipotezin [H1-H8] geçerliliği kabul görmüştür.

Daha fazla açıklayıcı değişkenin bir arada anlamlı olması sebebiyle ileriye dönük projeksiyon ile ilgili analizler Model 1 kullanılarak yapılmıştır.

5.5.3. İleriye Dönük Projeksiyon

Model 1

$$OHB = 22,59 + 0,17 * COCUK - 0,25 * KENT - 0,03 * KEH$$

İzmir iline ait 2009-2019 yılı Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü verileri kullanılarak ve Model 1 ile yapılan regresyon analizi sonucunda elde edilen projeksiyon sonuçlarına ilişkin istatistikler Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20: İzmir İli İçin İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları

YIL	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Tahmin)	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Gerçek)
2009	3,40	3,40
2010	3,25	3,25
2011	3,21	3,20
2012	3,15	3,16
2013	3,13	3,12
2014	3,10	3,09
2015	3,06	3,06
2016	3,04	3,04
2017	3,02	3,02
2018	2,98	2,98
2019	2,95	2,95
2020	2,89	
2021	2,85	
2022	2,81	
2023	2,77	
2024	2,74	
2025	2,70	
2026	2,66	
2027	2,62	
2028	2,58	
2029	2,55	
2030	2,51	

Tahmin sonuçlarına bakıldığında, 2009 yılında 3,40 kişi olan ortalama hanehalkı büyüklüğü yine 3,40 olarak tahmin edilmiş ve birebir aynı değerlere ulaşılmıştır. İzmir ilinde TÜİK’e göre en güncel verisi 2019 yılında 2,95 kişi olarak açıklanan ortalama hanehalkı büyüklüğünün 2030 yılında 2,51 kişi olacağı tahmin edilmiştir.

5.6. DÜZCE İLİ ANALİZLERİ

5.6.1. Korelasyon Analizi

Düzce ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğü değişkeni ile gelir, nüfus artış hızı, yerleşim yeri, çocuk nüfusu, doğum, evlenme, boşanma ve evlenme yaşı arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon istatistikleri Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21: Düzce İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi

Spearman’s rho	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. OHB_D	-	-0,932**	-0,282	-0,951**	0,975**	0,816**	0,669*	-0,576	-0,977**
2. GELIR_D			0,331	0,975**	-0,977**	-0,923**	-0,866*	0,444	0,896**
3. YNAH_D				,200	-,218	-,142	-,009	-,345	,255
4. KENT_D					-,991**	-,858**	-,691*	,445	,973**
5. COCUK_D						,868**	,700*	-,436	-,945**
6. KDH_D							,566	-,301	-,781**
7. KEH_D								-,200	-,664*
8. KBH_D									,409
9. OIEY_D									

* $\rho < .05$. ** $\rho < .01$.

Düzce iline ilişkin ortalama hanehalkı büyüklüğü ile açıklayıcı değişken olan diğer değişkenlerin arasındaki korelasyon Spearman Korelasyon analiziyle ölçülmüştür. Ortalama hanehalkı büyüklüğünün, çocuk nüfus oranı değişkeni ile arasında çok yüksek düzeyde pozitif korelasyon; kişi başına GSYH, kentsel nüfus oranı ve ortalama ilk evlenme yaşı değişkenleri ile arasında çok yüksek düzeyde negatif korelasyon; kaba doğum hızı değişkeni ile arasında yüksek düzeyde pozitif korelasyon; kaba evlenme hızı değişkeni ile arasında orta düzeyde pozitif korelasyon olduğu görülmektedir.

5.6.2. Regresyon Analizi

Düzce ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğündeki değişimin etkilerinin incelenmesi ve gelecekteki değerlerinin belirlenmesi amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Düzce ilini kapsayan bu analizde bağımlı değişken olarak Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (OHB); bağımsız değişkenler olarak ise, Kişi Başına GSYH (GELIR), Yıllık Nüfus Artış Hızı (YNAH), Kentsel Nüfus Oranı (KENT), Çocuk Nüfus

Oranı (COCUK), Kaba Doğum Hızı (KDH), Kaba Evlenme Hızı (KEH), Kaba Boşanma Hızı (KBH) ve Ortalama İlk Evlenme Yaşı (OIEY) değişkenleri kullanılmıştır.

Model 1’de çocuk nüfus oranı; Model 2’de kişi başına GSYH, kentleşme oranı, kaba boşanma hızı ve ortalama ilk evlenme yaşı; Model 3’te kişi başına GSYH, kentsel nüfus oranı, kaba doğum hızı, kaba evlenme hızı, kaba boşanma hızı ve ortalama ilk evlenme yaşı değişkenleri anlamlı açıklayıcı değişkenler olarak belirlenmiş, her birinde ortalama hanehalkı büyüklüğü ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Regresyon analizi bulguları Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22: Düzce İli İçin Regresyon Analiz Bulguları

Model	Değişken	B	Std. hata	Std. B	t	P	F	P	R ²	\bar{R}^2	DW
1	Sabit	-0,04	0,28		-0,16	0,879	169,71	0,000	0,95	0,94	1,16
	COCUK	0,14	0,01	0,97	13,03	0,000					
2	Sabit	12,76	0,19		68,13	0,000	4227,53	0,000	0,99	0,99	2,67
	LGELIR	-1,14	0,06	-1,01	-20,94	0,000					
	KENT	0,04	0,00	0,67	13,42	0,000					
	KBH	-0,04	0,01	-0,05	-5,15	0,002					
	OIEY	-0,26	0,01	-0,64	-24,12	0,000					
3	Sabit	12,15	0,18		67,28	0,000	10495,26	0,000	0,99	0,99	2,98
	LGELIR	-0,92	0,07	-0,82	-13,44	0,000					
	KENT	0,03	0,00	0,50	10,33	0,000					
	KDH	0,03	0,01	0,09	3,79	0,019					
	KEH	-0,02	0,01	-0,06	-4,23	0,013					
	KBH	-0,04	0,00	-0,06	-10,03	0,001					
	OIEY	-0,26	0,01	-0,63	-35,98	0,000					

Çalışmada, açıklayıcı sekiz değişkenin birlikte modeldeki anlamlılık durumlarına göre 3 model oluşmuştur ve modele ilişkin istatistikler tabloda verilmiştir. Açıklayıcı değişkenlerin her birinin ortalama hanehalkı büyüklüğü üzerinde etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Düzce ili için tanımlanmış olan sekiz hipotezin [H1-H8] geçerliliği kabul görmüştür. Düzce iline ait veriler kullanılarak oluşturulan modeller arasından Model 3, Backward metodu ile elde edilmiştir ve daha

fazla açıklayıcı değişken setimizin birlikte anlamlı olması sebebiyle ileriye dönük projeksiyon ile ilgili analizler bu model kullanılarak yapılmıştır.

5.6.3. İleriye Dönük Projeksiyon

Model 3

$$OHB = 12,15 - 0,92 * LGELIR + 0,03 * KENT + 0,03 * KDH - 0,02 * KEH - 0,04 * KBH - 0,26 * OIEY$$

Düzce iline ait 2009-2019 yılı Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü verileri kullanılarak ve Model 3 ile yapılan regresyon analizi sonucunda elde edilen projeksiyon sonuçlarına ilişkin istatistikler Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23: Düzce İli İçin İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları

YIL	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Tahmin)	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Gerçek)
2009	4,00	4,00
2010	3,82	3,82
2011	3,74	3,74
2012	3,69	3,69
2013	3,63	3,63
2014	3,56	3,56
2015	3,51	3,51
2016	3,47	3,47
2017	3,42	3,42
2018	3,40	3,40
2019	3,34	3,34
2020	3,24	
2021	3,18	
2022	3,13	
2023	3,07	
2024	3,01	
2025	2,95	
2026	2,89	
2027	2,83	
2028	2,77	
2029	2,71	
2030	2,65	

Tahmin sonuçlarına bakıldığında, 2009 yılında 4,00 kişi olan ortalama hanehalkı büyüklüğü aynı değerde tahmin edilmiştir. Düzce ilinde TÜİK'e göre en güncel verisi 2019 yılında 3,34 kişi olarak açıklanan ortalama hanehalkı büyüklüğünün 2030 yılında 2,65 kişi olacağı belirlenmiştir.

5.7. ŞIRNAK İLİ ANALİZLERİ

5.7.1. Korelasyon Analizi

Şırnak ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğü değişkeni ile gelir, nüfus artış hızı, yerleşim yeri, çocuk nüfusu, doğum, evlenme, boşanma ve evlenme yaşı arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon istatistikleri Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24: Şırnak İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi

Spearman's rho	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. OHB_S	-	-0,960**	-0,019	0,380	0,969**	0,887**	0,484	-0,747*	-0,882**
2. GELIR_S		-	0,145	0,327	0,991**	0,902**	0,400	0,726*	0,952**
3. YNAH_S			-	0,382	-0,164	-0,023	0,564	0,368	0,105
4. KENT_S				-	0,309	0,210	0,164	0,023	-0,292
5. COCUK_S					-	0,893**	0,382	-0,726*	-0,938**
6. KDH_S						-	0,410	-0,489	-0,911**
7. KEH_S							-	-0,133	-0,469
8. KBH_S								-	0,677*
9. OIEY_S									-

* $\rho < .05$. ** $\rho < .01$.

Şırnak iline ilişkin ortalama hanehalkı büyüklüğü ile açıklayıcı değişken olan diğer değişkenlerin arasındaki korelasyon Spearman Korelasyon analiziyle ölçülmüştür ve sonuçları Tablo 24'te verilmiştir. Ortalama hanehalkı büyüklüğünün, çocuk nüfus oranı değişkeni ile arasında çok yüksek düzeyde pozitif korelasyon; kişi başına GSYH değişkeni ile arasında çok yüksek düzeyde negatif korelasyon; kaba doğum hızı değişkeni ile arasında yüksek düzeyde pozitif korelasyon; kaba boşanma hızı ve ortalama ilk evlenme yaşı değişkenleri ile arasında yüksek düzeyde negatif korelasyon olduğu görülmektedir.

5.7.2. Regresyon Analizi

Şırnak ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğündeki değişimin etkilerinin incelenmesi ve gelecekteki değerlerinin belirlenmesi amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Şırnak ilini kapsayan bu analizde bağımlı değişken olarak Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (OHB); bağımsız değişkenler olarak ise, Kişi Başına GSYH (GELİR), Yıllık Nüfus Artış Hızı (YNAH), Kentsel Nüfus Oranı (KENT), Çocuk Nüfus Oranı (COCUK), Kaba Doğum Hızı (KDH), Kaba Evlenme Hızı (KEH), Kaba Boşanma Hızı (KBH) ve Ortalama İlk Evlenme Yaşı (OIEY) değişkenleri kullanılmıştır.

Model 1’de kişi başına GSYH ve kentleşme oranı; Model 2’de çocuk nüfus oranı ve nüfus artış hızı; Model 3’te nüfus artış hızı, kentsel nüfus oranı ve çocuk nüfus oranı; Model 4’te kaba doğum hızı ve kaba boşanma hızı; Model 5’te kaba doğum hızı değişkenleri anlamlı açıklayıcı değişkenler olarak belirlenmiş, her birinde ortalama hanehalkı büyüklüğü ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Regresyon analizi bulguları Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25: Şırnak İli için Regresyon Analiz Bulguları

Model	Değişken	B	Std. hata	Std. B	t	P	F	P	R ²	\bar{R}^2	DW
1	Sabit	13,82	3,86		3,59	0,007	234,10	0,000	0,98	0,98	1,97
	LGELİR	-3,86	0,19	-0,95	-19,98	0,000					
	KENT	0,15	0,06	0,12	2,61	0,031					
2	Sabit	-6,74	0,84		-8,07	0,000	142,66	0,000	0,97	0,97	1,72
	COCUK	0,29	0,02	1,01	16,89	0,000					
	YNAH	0,01	0,00	0,19	3,14	0,014					
3	Sabit	-16,92	3,02		-5,61	0,001	227,01	0,000	0,99	0,99	2,24
	YNAH	0,01	0,00	0,13	3,20	0,015					
	KENT	0,17	0,05	0,14	3,43	0,011					
	COCUK	0,28	0,01	0,97	23,80	0,000					
4	Sabit	0,73	2,17		0,34	0,745	23,68	0,000	0,86	0,82	0,93
	KDH	0,25	0,06	0,69	4,06	0,004					
	KBH	-4,42	2,27	-0,33	-1,95	0,088					
5	Sabit	-2,37	1,68		-1,41	0,192	33,28	0,000	0,79	0,76	1,53
	KDH	0,33	0,06	0,89	5,77	0,000					

Şırnak iline ait veriler kullanılarak oluşturulan Model 3 Backward metoduyla elde edilmiştir. Çalışmada, açıklayıcı sekiz değişkenin birlikte modeldeki anlamlılık durumlarına göre 5 model oluşmuştur ve modele ilişkin istatistikler Tablo 25’te verilmiştir. Açıklayıcı değişkenlerin her birinin ortalama hanehalkı büyüklüğü üzerinde etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Şırnak ili için tanımlanmış olan sekiz hipotezin [H1-H8] geçerliliği kabul görmüştür. En fazla açıklayıcı değişken setimizin birlikte anlamlı olması sebebiyle ileriye dönük projeksiyon ile ilgili analizler Model 3 kullanılarak yapılmıştır.

5.7.3. İleriye Dönük Projeksiyon

Model 3

$$OHB = -16,92 + 0,01 * YNAH + 0,17 * KENT + 0,28 * COCUK$$

Şırnak iline ait 2009-2019 yılı Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü verileri kullanılarak ve Model 3 ile yapılan regresyon analizi sonucunda elde edilen projeksiyon sonuçlarına ilişkin istatistikler Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26: Şırnak İli İçin İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları

YIL	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Tahmin)	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Gerçek)
2009	8,38	8,40
2010	8,46	8,34
2011	8,15	8,15
2012	7,87	7,89
2013	7,54	7,66
2014	7,33	7,34
2015	6,92	7,04
2016	6,69	6,67
2017	6,56	6,43
2018	6,34	6,40
2019	6,18	6,11
2020	5,83	
2021	5,58	
2022	5,33	
2023	5,08	
2024	4,83	
2025	4,59	
2026	4,34	
2027	4,09	
2028	3,84	
2029	3,60	
2030	3,35	

Tahmin sonuçlarına bakıldığında, 2009 yılında 8,40 kişi olan ortalama hanehalkı büyüklüğü 8,38 olarak tahmin edilmiş ve oldukça yakın değerlere ulaşılmıştır. Şırnak ilinde TÜİK'e göre en güncel verisi 2019 yılında 6,11 kişi olarak açıklanan ortalama hanehalkı büyüklüğünün 2030 yılında 3,35 kişi olacağı belirlenmiştir.

5.8. HAKKARİ İLİ ANALİZLERİ

5.8.1. Korelasyon Analizi

Hakkari ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğü değişkeni ile gelir, nüfus artış hızı, yerleşim yeri, çocuk nüfusu, doğum, evlenme, boşanma ve evlenme yaşı arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon istatistikleri Tablo 27'de verilmiştir.

Tablo 27: Hakkari İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi

Spearman's rho	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. OHB_H	-	-0,924**	0,136	-0,423	0,941**	0,910**	0,228	-0,693*	-0,929**
2. GELIR_H		-	0,064	0,282	-0,973**	-0,952**	-0,323	0,731*	0,991**
3. YNAH_H			-	0,336	-0,191	0,027	-0,064	-0,184	0,118
4. KENT_H				-	-0,364	-0,314	-0,806**	0,147	0,273
5. COCUK_H					-	0,934**	0,392	-0,685*	-0,982**
6. KDH_H						-	0,386	-0,779**	-0,943**
7. KEH_H							-	-0,456	-0,314
8. KBH_H								-	0,703*
9. OIEY_H									-

* $\rho < .05$. ** $\rho < .01$.

Hakkari iline ilişkin ortalama hanehalkı büyüklüğü ile açıklayıcı değişken olan diğer değişkenlerin arasındaki korelasyon Spearman Korelasyon analiziyle ölçülmüştür ve sonuçları Tablo 27'de verilmiştir. Ortalama hanehalkı büyüklüğünün, çocuk nüfus oranı değişkeni ile arasında çok yüksek düzeyde pozitif korelasyon; kişi başına GSYH ve ortalama ilk evlenme yaşı değişkenleri ile arasında çok yüksek düzeyde negatif korelasyon; kaba evlenme hızı değişkeni ile arasında yüksek düzeyde pozitif korelasyon olduğu görülmektedir.

5.8.2. Regresyon Analizi

Hakkari ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğündeki değişimin etkilerinin incelenmesi ve gelecekteki değerlerinin belirlenmesi amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Hakkari ilini kapsayan bu analizde bağımlı değişken olarak Ortalama

Hanehalkı Büyüklüğü (OHB); bağımsız değişkenler olarak ise, Kişi Başına GSYH (GELİR), Yıllık Nüfus Artış Hızı (YNAH), Kentsel Nüfus Oranı (KENT), Çocuk Nüfus Oranı (COCUK), Kaba Doğum Hızı (KDH), Kaba Evlenme Hızı (KEH), Kaba Boşanma Hızı (KBH) ve Ortalama İlk Evlenme Yaşı (OIEY) değişkenleri kullanılmıştır.

Tablo 28: Hakkari İli İçin Regresyon Analiz Bulguları

Model	Değişken	B	Std. hata	Std. B	t	P	F	P	R ²	\bar{R}^2	DW
1	Sabit	20,17	1,37		14,72	0,000	263,75	0,000	0,99	0,98	2,73
	LGELİR	-4,98	0,24	-1,10	-20,78	0,000					
	KENT	0,12	0,03	0,21	4,04	0,004					
2	Sabit	-3,31	0,86		-3,86	0,005	68,90	0,000	0,95	0,93	1,43
	YNAH	0,01	0,00	0,25	2,97	0,018					
	COCUK	0,24	0,02	0,97	11,62	0,000					
3	Sabit	42,27	4,75		8,90	0,000	56,30	0,000	0,86	0,85	1,09
	OIEY	-1,39	0,19	-0,93	-7,50	0,000					
4	Sabit	1,28	1,96		0,65	0,533	40,06	0,000	0,91	0,89	2,09
	KDH	0,52	0,06	1,09	8,69	0,000					
	KEH	-0,92	0,34	-0,33	-2,68	0,028					

Tablo 28 incelendiğinde, Model 1’de kişi başına GSYH ve kentsel nüfus oranı; Model 2’de nüfus artış hızı ve çocuk nüfus oranı; Model 3’te ortalama ilk evlenme yaşı; Model 4’te kaba doğum hızı ve kaba evlenme hızı değişkenleri anlamlı açıklayıcı değişkenler olarak belirlenmiş, her birinde ortalama hanehalkı büyüklüğü ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hakkari iline ait veriler kullanılarak oluşturulan modellerin tümüne Stepwise, Backward ve Forward metodlarından üçünde de rastlanmıştır. Çalışmada, açıklayıcı sekiz değişkenin birlikte modeldeki anlamlılık durumlarına göre 4 model oluşmuştur ve açıklayıcı değişkenlerin her birinin ortalama hanehalkı büyüklüğü üzerinde etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Hakkari ili için tanımlanmış olan sekiz hipotezin [H1-H8] geçerliliği kabul görmüştür. Açıklayıcı değişkenlerin istatistiksel açıdan daha anlamlı olması sebebiyle ileriye dönük projeksiyon ile ilgili analizler Model 4 ile yapılmıştır.

5.8.3. İleriye Dönük Projeksiyon

Model 4

$$OHB = 1,28 + 0,52 * KDH - 0,92 * KEH$$

Hakkari iline ait 2009-2019 yılı Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü verileri kullanılarak ve Model 4 ile yapılan regresyon analizi sonucunda elde edilen projeksiyon sonuçlarına ilişkin istatistikler Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29: Hakkari İli İçin İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları

YIL	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Tahmin)	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Gerçek)
2009	8,14	7,90
2010	7,52	7,79
2011	7,69	7,62
2012	6,70	7,38
2013	6,68	6,79
2014	6,96	6,57
2015	6,38	6,36
2016	5,99	5,87
2017	5,80	5,69
2018	5,65	5,54
2019	5,39	5,39
2020	5,06	
2021	4,80	
2022	4,54	
2023	4,28	
2024	4,02	
2025	3,76	
2026	3,50	
2027	3,24	
2028	2,98	
2029	2,72	
2030	2,46	

Tahmin sonuçlarına bakıldığında, 2009 yılında 7,90 kişi olan ortalama hanehalkı büyüklüğü 8,14 olarak tahmin edilmiş ve oldukça yakın değerlere ulaşılmıştır. Hakkari ilinde TÜİK’e göre en güncel verisi 2019 yılında 5,39 kişi olarak açıklanan ortalama hanehalkı büyüklüğünün Model 4 ile yapılan tahminle 2030 yılında 2,46 kişi olacağı belirlenmiştir.

5.9. ŞANLIURFA İLİ ANALİZLERİ

5.9.1. Korelasyon Analizi

Şanlıurfa ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğü değişkeni ile gelir, nüfus artış hızı, yerleşim yeri, çocuk nüfusu, doğum, evlenme, boşanma ve evlenme yaşı arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon istatistikleri Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30: Şanlıurfa İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi

Spearman’s rho	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. OHB_U	-	-0,990**	0,666	0,537*	0,997**	0,809**	0,911**	-0,572	0,593
2. GELIR_U		-	-0,661	-0,501*	-0,988**	-0,866**	-0,916**	0,587	-0,497
3. YNAH_U			-	0,091	0,518	0,434	0,564	-0,564	0,196
4. KENT_U				-	0,629*	0,421	0,428	-0,091	0,486
5. COCUK_U					-	0,826**	0,936**	-0,509	0,538
6. KDH_U						-	0,685*	-0,279	0,240
7. KEH_U							-	-0,618*	0,456
8. KBH_U								-	-0,219
9. OIEY_U									-

* $\rho < .05$. ** $\rho < .01$.

Şanlıurfa iline ilişkin ortalama hanehalkı büyüklüğü ile açıklayıcı değişken olan diğer değişkenler arasındaki korelasyon Spearman Korelasyon analiziyle ölçülmüştür ve sonuçları Tablo 30’da verilmiştir.

Ortalama hanehalkı büyüklüğünün, çocuk nüfus oranı ve kaba evlenme hızı değişkenleri ile arasında çok yüksek düzeyde pozitif korelasyon; kişi başına GSYH değişkeni ile arasında çok yüksek düzeyde negatif korelasyon; kaba doğum hızı değişkeni ile arasında yüksek düzeyde pozitif korelasyon; kentsel nüfus oranı değişkeni ile arasında orta düzeyde pozitif korelasyon olduğu görülmektedir.

5.9.2. Regresyon Analizi

Şanlıurfa ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğündeki değişimin etkilerinin incelenmesi ve gelecekteki değerlerinin belirlenmesi amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Şanlıurfa ilini kapsayan bu analizde bağımlı değişken olarak Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (OHB); bağımsız değişkenler olarak ise, Kişi Başına GSYH (GELIR), Yıllık Nüfus Artış Hızı (YNAH), Kentsel Nüfus Oranı (KENT), Çocuk Nüfus

Oranı (COCUK), Kaba Doğum Hızı (KDH), Kaba Evlenme Hızı (KEH), Kaba Boşanma Hızı (KBH) ve Ortalama İlk Evlenme Yaşı (OIEY) değişkenleri kullanılmıştır.

Model 1’de kişi başına GSYH ve kentsel nüfus oranı; Model 2’de kaba doğum hızı ve ortalama ilk evlenme yaşı; Model 3’te nüfus artış hızı; Model 4’te çocuk nüfus oranı; Model 5’te kaba evlenme hızı değişkenleri anlamlı açıklayıcı değişkenler olarak belirlenmiş, her birinde ortalama hanehalkı büyüklüğü ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Regresyon analizi bulguları Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31: Şanlıurfa İli İçin Regresyon Analiz Bulguları

Model	Değişken	B	Std. hata	Std. B	t	P	F	P	R ²	\bar{R}^2	DW
1	Sabit	41,89	6,14		6,82	0,000	977,53	0,000	0,99	0,99	2,06
	LGELIR	-2,48	0,07	-1,07	-37,30	0,000					
	KENT	-0,47	0,11	-0,13	-4,35	0,002					
2	Sabit	-24,97	4,19		-5,96	0,000	56,19	0,000	0,93	0,92	2,23
	KDH	0,20	0,02	0,77	8,41	0,000					
	OIEY	0,99	0,17	0,53	5,82	0,000					
3	Sabit	4,16	0,71		5,86	0,000	7,11	0,026	0,38	0,38	0,81
	YNAH	0,08	0,03	0,66	2,67	0,026					
4	Sabit	-10,40	0,48		-21,60	0,000	1164,47	0,000	0,99	0,99	1,16
	COCUK	0,35	0,01	0,99	34,12	0,000					
5	Sabit	2,71	0,50		5,40	0,000	44,28	0,000	0,83	0,81	1,81
	KEH	0,37	0,06	0,91	6,65	0,000					

Şanlıurfa iline ait veriler kullanılarak oluşturulan modellerin tümüne Stepwise, Backward ve Forward metotlarından üçünde de rastlanmıştır. Çalışmada, açıklayıcı sekiz değişkenin birlikte modeldeki anlamlılık durumlarına göre 5 model oluşmuştur ve modele ilişkin istatistikler Tablo 31’de verilmiştir. Açıklayıcı değişkenlerin her birinin ortalama hanehalkı büyüklüğü üzerinde etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Şanlıurfa ili için tanımlanmış olan sekiz hipotezin [H1-H8] geçerliliği kabul görmüştür. En fazla açıklayıcı değişken setimizin birlikte anlamlı olması sebebiyle araştırmanın devamındaki analizler Model 1 kullanılarak yapılmıştır.

5.9.3. İleriye Dönük Projeksiyon

Model 1

$$OHB = 41,89 - 2,48 * LGELIR - 0,47 * KENT$$

Şanlıurfa iline ait 2009-2019 yılı Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü verileri kullanılarak ve Model 1 ile yapılan regresyon analizi sonucunda elde edilen projeksiyon sonuçlarına ilişkin istatistikler Tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32: Şanlıurfa İli İçin İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları

YIL	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Tahmin)	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Gerçek)
2009	6,60	6,60
2010	6,49	6,47
2011	6,36	6,38
2012	6,31	6,31
2013	6,16	6,18
2014	6,06	6,08
2015	5,92	5,90
2016	5,83	5,78
2017	5,67	5,67
2018	5,52	5,57
2019	5,40	5,38
2020	5,31	
2021	5,19	
2022	5,07	
2023	4,95	
2024	4,83	
2025	4,71	
2026	4,59	
2027	4,47	
2028	4,36	
2029	4,24	
2030	4,12	

Tahmin sonuçlarına bakıldığında, 2009 yılında 6,60 kişi olan ortalama hanehalkı büyüklüğü aynı değerde tahmin edilmiş ve yaklaşık değerlere ulaşılmıştır. Şanlıurfa ilinde TÜİK’e göre en güncel verisi 2019 yılında 5,38 kişi olarak açıklanan ortalama hanehalkı büyüklüğünün 2030 yılında 4,12 kişi olacağı belirlenmiştir.

5.10. ÇANAKKALE İLİ ANALİZLERİ

5.10.1. Korelasyon Analizi

Çanakkale ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğü değişkeni ile gelir, nüfus artış hızı, yerleşim yeri, çocuk nüfusu, doğum, evlenme, boşanma ve evlenme yaşı arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon istatistikleri Tablo 33’te verilmiştir.

Tablo 33: Çanakkale İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi

Spearman’s rho	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. OHB_C	-	-0,998**	-0,032	-0,998**	0,989**	0,615*	0,677*	-0,671*	-0,998**
2. GELIR_C		-	0,011	0,917**	-0,920**	-0,760*	-0,719*	0,654*	0,935**
3. YNAH_C			-	0,027	-0,128	-0,175	-0,324	-0,460	0,027
4. KENT_C				-	-0,993**	-0,601*	-0,731*	0,610*	0,987**
5. COCUK_C					-	0,630*	0,713*	-0,608*	-0,993**
6. KDH_C						-	0,390	-0,523	-0,625*
7. KEH_C							-	-0,169	-0,680*
8. KBH_C								-	0,665*
9. OIEY_C									-

* $\rho < .05$. ** $\rho < .01$.

Çanakkale iline ilişkin ortalama hanehalkı büyüklüğü ile açıklayıcı değişken olan diğer değişkenlerin arasındaki korelasyon Spearman Korelasyon analiziyle ölçülmüştür ve sonuçları Tablo 33’te verilmiştir. Ortalama hanehalkı büyüklüğünün, çocuk nüfus oranı değişkeni ile arasında çok yüksek düzeyde pozitif korelasyon; kişi başına GSYH, kentsel nüfus oranı ve ortalama ilk evlenme yaşı değişkenleri ile arasında çok yüksek düzeyde negatif korelasyon; kaba evlenme hızı ve kaba evlenme hızı değişkenleri ile arasında orta düzeyde pozitif korelasyon; kaba boşanma hızı değişkeni ile arasında orta düzeyde negatif korelasyon olduğu görülmektedir.

5.10.2. Regresyon Analizi

Çanakkale ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğündeki değişimin etkilerinin incelenmesi ve gelecekteki değerlerinin belirlenmesi amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Çanakkale ilini kapsayan bu analizde bağımlı değişken olarak Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (OHB); bağımsız değişkenler olarak ise, Kişi Başına GSYH (GELIR), Yıllık Nüfus Artış Hızı (YNAH), Kentsel Nüfus Oranı (KENT), Çocuk Nüfus

Oranı (COCUK), Kaba Doğum Hızı (KDH), Kaba Evlenme Hızı (KEH), Kaba Boşanma Hızı (KBH) ve Ortalama İlk Evlenme Yaşı (OIEY) değişkenleri kullanılmıştır.

Model 1’de kişi başına GSYH, nüfus artış hızı ve çocuk nüfus oranı; Model 2’de kentsel nüfus oranı, kaba boşanma hızı ve ortalama ilk evlenme yaşı; Model 3’te kentsel nüfus oranı değişkenleri anlamlı açıklayıcı değişkenler olarak belirlenmiş, her birinde ortalama hanehalkı büyüklüğü ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Regresyon analizi bulguları Tablo 34’te verilmiştir.

Tablo 34: Çanakkale İli İçin Regresyon Analiz Bulguları

Model	Değişken	B	Std. hata	Std. B	t	P	F	P	R ²	\bar{R}^2	DW
1	Sabit	-2,19	1,12		-1,95	0,093	160,86	0,000	0,99	0,98	1,55
	LGELIR	0,25	0,12	0,52	2,17	0,067					
	YNAH	0,002	0,00	0,18	3,02	0,019					
	COCUK	0,19	0,03	1,52	6,22	0,000					
2	Sabit	2,90	0,80		3,64	0,008	162,66	0,000	0,99	0,98	1,18
	KENT	-0,06	0,01	-1,77	-5,04	0,002					
	KBH	-0,09	0,04	-0,16	-2,02	0,084					
	OIEY	0,14	0,06	0,89	2,31	0,054					
3	Sabit	4,75	0,11		43,52	0,000	342,72	0,000	0,97	0,97	0,87
	KENT	-0,04	0,00	-0,99	-18,51	0,000					

Çanakkale iline ait veriler kullanılarak oluşturulan Model 1 Stepwise ve Forward metoduyla, Model 2 ve 3 Backward metoduyla elde edilmiştir. Çalışmada, açıklayıcı sekiz değişkenin birlikte modeldeki anlamlılık durumlarına göre 3 model oluşmuştur ve modele ilişkin istatistikler Tablo 34’te verilmiştir. Açıklayıcı değişkenlerin her birinin ortalama hanehalkı büyüklüğü üzerinde etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Çanakkale ili için tanımlanmış olan sekiz hipotezin [H1-H8] geçerliliği kabul görmüştür.

En fazla açıklayıcı değişken setimizin birlikte anlamlı olması sebebiyle araştırmanın devamındaki analizler Model 1 kullanılarak yapılmıştır.

5.10.3. İleriye Dönük Projeksiyon

Model 1

$$OHB = -2,19 + 0,25 * LGELIR + 0,002 * YNAH + 0,19 * COCUK$$

Çanakkale iline ait 2009-2019 yılı Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü verileri kullanılarak ve Model 1 ile yapılan regresyon analizi sonucunda elde edilen projeksiyon sonuçlarına ilişkin istatistikler Tablo 35’te verilmiştir.

Tablo 35: Çanakkale İli İçin İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları

YIL	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Tahmin)	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Gerçek)
2009	2,88	2,90
2010	2,84	2,84
2011	2,81	2,80
2012	2,78	2,76
2013	2,73	2,73
2014	2,69	2,70
2015	2,68	2,68
2016	2,68	2,67
2017	2,66	2,65
2018	2,64	2,65
2019	2,63	2,63
2020	2,58	
2021	2,55	
2022	2,53	
2023	2,50	
2024	2,47	
2025	2,45	
2026	2,42	
2027	2,40	
2028	2,37	
2029	2,35	
2030	2,32	

2009 yılında 2,90 kişi olan ortalama hanehalkı büyüklüğü 2,88 kişi olarak tahmin edilmiş ve oldukça yakın değerlere ulaşılmıştır. TÜİK sonuçlarına göre, Türkiye’de en düşük ortalama hanehalkı büyüklüğüne sahip Çanakkale ilinin en güncel verisi 2019 yılında 2,63 kişi olarak açıklanmıştır ve analiz sonucunda 2030 yılında 2,32 kişi olacağı belirlenmiştir.

5.11. ESKİŞEHİR İLİ ANALİZLERİ

5.11.1. Korelasyon Analizi

Eskişehir ilinde ortalama hanehalkı değişkeni ile gelir, nüfus artış hızı, yerleşim yeri, çocuk nüfusu, doğum, evlenme, boşanma ve evlenme yaşı arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon istatistikleri Tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 36: Eskişehir İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi

Spearman’s rho	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. OHB_E	-	-0,871**	-0,065	-0,828	0,979**	0,189	0,589**	-0,509	-0,963**
2. GELIR_E			0,132	0,520	-0,923**	-0,507	-0,889*	0,742	0,956**
3. YNAH_E			-	-0,229	-0,296	-0,041	-0,251	-0,032	0,273
4. KENT_E				-	-0,515	0,204	-0,253	0,088	0,514
5. COCUK_E					-	0,143	0,731*	-0,576	-0,998**
6. KDH_E						-	0,429	-0,299	-0,161
7. KEH_E							-	-0,452	-0,733*
8. KBH_E								-	0,568
9. OIEY_E									-

* $\rho < .05$. ** $\rho < .01$.

Eskişehir iline ilişkin ortalama hanehalkı büyüklüğü ile açıklayıcı değişken olan diğer değişkenlerin arasındaki korelasyon Spearman Korelasyon analiziyle ölçülmüştür ve sonuçları Tablo 36’da verilmiştir. Ortalama hanehalkı büyüklüğünün, çocuk nüfus oranı değişkeni ile arasında çok yüksek düzeyde pozitif korelasyon; ortalama ilk evlenme yaşı değişkeni ile arasında çok yüksek düzeyde negatif korelasyon; kişi başına GSYH değişkeni ile arasında yüksek düzeyde negatif korelasyon; kaba evlenme hızı değişkeni ile arasında orta dereceli pozitif korelasyon olduğu görülmektedir.

5.11.2. Regresyon Analizi

Eskişehir ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğündeki değişimin etkilerinin incelenmesi ve gelecekteki değerlerinin belirlenmesi amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Eskişehir ilini kapsayan bu analizde bağımlı değişken olarak Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (OHB); bağımsız değişkenler olarak ise, Kişi Başına GSYH (GELIR), Yıllık Nüfus Artış Hızı (YNAH), Kentsel Nüfus Oranı (KENT), Çocuk Nüfus Oranı (COCUK), Kaba Doğum Hızı (KDH), Kaba Evlenme Hızı (KEH), Kaba Boşanma Hızı (KBH) ve Ortalama İlk Evlenme Yaşı (OIEY) değişkenleri kullanılmıştır.

Model 1’de çocuk nüfus oranı ve kentleşme oranı; Model 2’de nüfus artış hızı, kaba evlenme hızı ve ortalama ilk evlenme yaşı; Model 3’te nüfus artış hızı, kentsel nüfus oranı, kaba evlenme hızı ve ortalama ilk evlenme yaşı; Model 4’te kişi başına GSYH değişkenleri anlamlı açıklayıcı değişkenler olarak belirlenmiş, her birinde ortalama hanehalkı büyüklüğü ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Regresyon analizi bulguları Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37: Eskişehir İli İçin Regresyon Analiz Bulguları

Model	Değişken	B	Std. hata	Std. B	t	P	F	P	R ²	\bar{R}^2	DW
1	Sabit	5,23	3,52		1,49	0,175	160,98	0,000	0,98	0,97	2,36
	COCUK	0,23	0,02	0,82	9,70	0,000					
	KENT	-0,08	0,04	-0,20	-2,40	0,043					
2	Sabit	14,46	0,70		20,58	0,000	185,29	0,000	0,99	0,98	1,56
	YNAH	0,005	0,00	0,13	2,92	0,022					
	KEH	-0,12	0,02	-0,33	-5,16	0,001					
	OIEY	-0,41	0,02	-1,24	-18,99	0,000					
3	Sabit	18,62	1,37		13,63	0,000	328,98	0,000	0,99	0,99	2,30
	YNAH	0,003	0,00	0,08	2,64	0,039					
	KENT	-0,07	0,02	-0,18	-3,23	0,018					
	KEH	-0,08	0,02	-0,20	-3,46	0,014					
	OIEY	-0,33	0,03	-1,01	-12,27	0,000					
4	Sabit	6,43	0,43		14,93	0,000	69,05	0,000	0,89	0,87	0,75
	LGELIR	-0,80	0,10	-0,94	-8,31	0,000					

Eskişehir iline ait veriler kullanılarak oluşturulan Model 1 Stepwise ve Forward metotlarıyla elde edilmiştir. Çalışmada, açıklayıcı sekiz değişkenin birlikte modeldeki anlamlılık durumlarına göre 4 model oluşmuştur ve modele ilişkin istatistikler Tablo 37’de verilmiştir. Açıklayıcı değişkenlerin her birinin ortalama hanehalkı büyüklüğü üzerinde etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Eskişehir ili için tanımlanmış olan sekiz hipotezin [H1-H8] geçerliliği kabul görmüştür. En fazla açıklayıcı değişken setimizin birlikte anlamlı olması sebebiyle araştırmanın devamındaki analizler Model 1 kullanılarak yapılmıştır.

5.11.3.İleriye Dönük Projeksiyon

Model 1

$$OHB = 5,23 + 0,23 * COCUK - 0,08 * KENT$$

Eskişehir iline ait 2009-2019 yılı Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü verileri kullanılarak ve Model 1 ile yapılan regresyon analizi sonucunda elde edilen projeksiyon sonuçlarına ilişkin istatistikler Tablo 38’de verilmiştir.

Tablo 38: Eskişehir İli İçin İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları

YIL	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Tahmin)	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Gerçek)
2009	3,17	3,20
2010	3,08	3,03
2011	2,95	2,95
2012	2,85	2,89
2013	2,86	2,85
2014	2,82	2,81
2015	2,80	2,78
2016	2,76	2,76
2017	2,73	2,73
2018	2,73	2,72
2019	2,66	2,68
2020	2,59	
2021	2,55	
2022	2,51	
2023	2,46	
2024	2,42	
2025	2,38	
2026	2,33	
2027	2,29	
2028	2,25	
2029	2,20	
2030	2,16	

2009 yılında 3,20 kişi olan ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,17 kişi olarak tahmin edilmiş ve oldukça yakın değerlere ulaşılmıştır. TÜİK sonuçlarına göre, Türkiye’de en düşük ortalama hanehalkı büyüklüğüne sahip illerinden olan Eskişehir’in en güncel verisi 2019 yılında 2,68 kişi olarak açıklanmıştır ve analiz sonucunda 2030 yılında 2,16 kişi olacağı tahmin edilmiştir.

5.12. BALIKESİR İLİ ANALİZLERİ

5.12.1. Korelasyon Analizi

Balıkesir ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğü değişkeni ile gelir, nüfus artış hızı, yerleşim yeri, çocuk nüfusu, doğum, evlenme, boşanma ve evlenme yaşı arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon istatistikleri Tablo 39’da verilmiştir.

Tablo 39: Balıkesir İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi

Spearman’s rho	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. OHB_B	-	-0,876**	-0,029	-0,800	0,978**	0,517*	0,849**	-0,673*	-0,953**
2. GELİR_B		-	0,053	0,498	-0,940**	-0,828*	-0,933**	0,800*	0,956**
3. YNAH_B			-	-0,074	-0,085	0,230**	-0,234*	-0,075**	0,053*
4. KENT_B				-	-0,564	-0,182	-0,603*	0,642*	0,560
5. COÇUK_B					-	0,702*	0,932**	-0,610*	-0,998**
6. KDH_B						-	0,510	-0,253	-0,710*
7. KEH_B							-	-0,739**	-0,927**
8. KBH_B								-	0,603*
9. OİEY_B									-

* $\rho < .05$. ** $\rho < .01$.

Balıkesir iline ilişkin ortalama hanehalkı büyüklüğü ile açıklayıcı değişken olan diğer değişkenlerin arasındaki korelasyon Spearman Korelasyon analiziyle ölçülmüştür ve sonuçları Tablo 39’te verilmiştir. Ortalama hanehalkı büyüklüğünün, çocuk nüfus oranı değişkeni ile arasında çok yüksek düzeyde pozitif korelasyon; ortalama ilk evlenme yaşı değişkeni ile arasında çok yüksek düzeyde negatif korelasyon; kaba evlenme hızı değişkeni ile arasında yüksek düzeyde pozitif korelasyon; kişi başına GSYH değişkeni ile arasında yüksek düzeyde negatif korelasyon; kaba doğum hızı değişkeni ile arasında orta düzeyde pozitif korelasyon; kaba boşanma hızı değişkeni ile arasında orta düzeyde negatif korelasyon olduğu görülmektedir.

5.12.2. Regresyon Analizi

Balıkesir ilinde ortalama hanehalkı büyüklüğündeki değişimin etkilerinin incelenmesi ve gelecekteki değerlerinin belirlenmesi amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Balıkesir ilini kapsayan bu analizde bağımlı değişken olarak Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (OHB); bağımsız değişkenler olarak ise, Kişi Başına GSYH (GELİR), Yıllık Nüfus Artış Hızı (YNAH), Kentsel Nüfus Oranı (KENT), Çocuk Nüfus

Oranı (COCUK), Kaba Doğum Hızı (KDH), Kaba Evlenme Hızı (KEH), Kaba Boşanma Hızı (KBH) ve Ortalama İlk Evlenme Yaşı (OIEY) değişkenleri kullanılmıştır.

Model 1’de kaba evlenme hızı; Model 2’de kentleşme oranı ve çocuk nüfus oranı; Model 3’te kişi başına GSYH ve kaba doğum hızı; Model 4’te kişi başına GSYH, nüfus artış hızı, kentsel nüfus oranı, çocuk nüfus oranı, kaba doğum hızı ve ortalama ilk evlenme yaşı değişkenleri anlamlı açıklayıcı değişkenler olarak belirlenmiş, her birinde ortalama hanehalkı büyüklüğü ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Regresyon analizi bulguları Tablo 40’da verilmiştir.

Tablo 40: Balıkesir İli İçin Regresyon Analiz Bulguları

Model	Değişken	B	Std. hata	Std. B	T	P	F	P	R ²	\bar{R}^2	DW
1	Sabit	0,23	0,56		0,41	0,689	22,26	0,001	0,71	0,68	0,97
	KEH	0,38	0,08	0,84	4,72	0,001					
2	Sabit	4,82	0,89		5,39	0,000	334,56	0,000	0,99	0,99	2,77
	KENT	-0,06	0,01	-0,26	-4,84	0,008					
	COCUK	0,09	0,01	0,80	15,17	0,000					
3	Sabit	7,65	0,60		12,86	0,000	80,44	0,000	0,95	0,94	1,61
	LGELIR	-0,87	0,08	-1,24	-10,82	0,000					
	KDH	-0,09	0,03	-0,40	-3,37	0,008					
4	Sabit	2,82	0,85		3,30	0,030	1405,50	0,000	1,00	0,99	1,69
	LGELIR	-0,78	0,11	-1,11	-7,14	0,002					
	YNAH	0,002	0,00	0,11	7,06	0,002					
	KENT	-0,04	0,01	-0,17	-8,54	0,001					
	COCUK	0,09	0,01	0,79	7,29	0,002					
	KDH	-0,07	0,01	-0,29	-7,78	0,001					
OIEY	0,19	0,02	0,84	8,07	0,001						

Balıkesir iline ait veriler kullanılarak oluşturulan Model 4 Backward metoduyla elde edilmiştir. Çalışmada, açıklayıcı sekiz değişkenin birlikte modeldeki anlamlılık durumlarına göre 4 model oluşmuştur ve açıklayıcı değişkenlerin her birinin ortalama hanehalkı büyüklüğü üzerinde etkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Balıkesir ili için tanımlanmış olan sekiz hipotezin [H1-H8] geçerliliği kabul görmüştür. En fazla açıklayıcı değişken setimizin birlikte anlamlı olması sebebiyle ileriye dönük projeksiyon ile ilgili analizler Model 4 ile yapılmıştır.

5.12.3. İleriye Dönük Projeksiyon

Model 4

$$OHB = 2,82 - 0,78 * LGELIR + 0,002 * YNAH - 0,04 * KENT + 0,09 * COCUK - 0,07 * KDH + 0,19 * OIEY$$

Balıkesir iline ait 2009-2019 yılı Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü verileri kullanılarak ve Model 4 ile yapılan regresyon analizi sonucunda elde edilen projeksiyon sonuçlarına ilişkin istatistikler Tablo 41’de verilmiştir.

Tablo 41: Balıkesir İli İçin İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları

YIL	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Tahmin)	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü (Gerçek)
2009	3,10	3,10
2010	2,98	2,98
2011	2,93	2,93
2012	2,88	2,88
2013	2,85	2,85
2014	2,81	2,81
2015	2,79	2,79
2016	2,77	2,77
2017	2,75	2,75
2018	2,73	2,73
2019	2,71	2,71
2020	2,64	
2021	2,61	
2022	2,57	
2023	2,54	
2024	2,50	
2025	2,47	
2026	2,43	
2027	2,40	
2028	2,37	
2029	2,33	
2030	2,30	

2009 yılında 3,10 kişi olan ortalama hanehalkı büyüklüğü 3,10 kişi olarak tahmin edilmiş ve aynı değerlere ulaşılmıştır. TÜİK sonuçlarına göre, Türkiye’de en düşük ortalama hanehalkı büyüklüğüne sahip illerden olan Balıkesir’in en güncel verisi 2019 yılında 2,71 kişi olarak açıklanan ortalama hanehalkı büyüklüğünün 2030 yılında 2,30 kişi olacağı tahmin edilmiştir.

SONUÇ

Hanehalkı, aralarında akrabalık bağı aranmaksızın aynı evde yaşamını sürdüren bir veya birden fazla kişiden oluşmaktadır. Dünya’da ve Türkiye’de ortalama hanehalkı büyüklüğündeki düşüş dikkat çekmiştir. Hanehalkı büyüklüğündeki değişim ve aile yapısındaki dönüşüm baz alınarak yapılan bu çalışma sonucunda, ortalama hanehalkı sayısındaki değişimin etkileri incelenmiş olup, hesaplamalar Türkiye geneli ve belirlenen 10 il için yapılmıştır.

Bu çalışmada, hanehalkı büyüklüğündeki değişimi etkileyebilecek faktörler araştırılmış, aralarındaki ilişkinin bulunması ve bu faktörler aracılığıyla ortalama hanehalkı büyüklüğünün gelecek yıllardaki değerleri ile ilgili bir öngörünün yapılması amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı kapsamında literatürde yer verilen yerleşim yeri, bireylerin gelir düzeyleri, nüfustaki değişim, çocuk sahibi olma eğilimleri, doğumlar, evlilik ve boşanmalar, bireylerin ilk evlenme yaşı değişkenleri seçilmiş ve aralarındaki ilişki Türkiye genelinde 2000-2019 yılları için, belirlenen 10 ilde 2009-2019 yılları için korelasyon analizi ve regresyon analizi ile incelenmiştir.

Türkiye’de hanehalklarının %80,1’i ailelerden oluşmaktadır. Dolayısıyla aile yapısı ile ilgili değişimlerin hanehalkı büyüklüğüne etki etmesi muhtemeldir. Doğum, evlilik ve boşanma oranlarındaki değişimler, hane kavramı üzerinde önemli etkiler sağlamıştır. Çekirdek aileden oluşan hanehalkının yoğunluğuna karşın oldukça çeşitli hanehalkı modelleri oluşmaya başlamıştır. Ülkemizde evlilik oranları azalış eğilimindeyken boşanma oranları da ciddi bir artış eğilimindedir. Bu durumun aile oluşumunu olumsuz etkilediği, yeni yuva oluşumlarının azalması ve boşanmalarla birlikte dağılan yuvalar sonucunda tek ebeveynli ailelerden oluşan hanehalkı veya tek kişilik hanehalkı oluşumlarındaki artış hanehalkı sayısındaki ortalama küçülttüğü söylenmektedir (Yararcan, 1991).

Bireysel donanım geliştikçe kişinin önemli gördüğü olgular değişmekte ve bu değişim hanehalkı temeline ve evlenme alışkanlıklarına direkt etki etmektedir (Beşpınar vd., 2017). Evlenmeden birlikte yaşayan çiftlerdeki ayrılma ve evlilik dışı çocuk doğum oranları, tek ebeveynli aile oranlarına etki etmektedir (Coşan, 2018). Boşanmalar neticesinde çocuklu bireylerin başka bir partner ile yaptıkları evlilikle oluşan hanehalkı, tek ebeveynli ailelerden oluşan hanehalkı veya tek kişilik hanehalkı oluşumlarındaki

artış aile kavramındaki değişikliğe sebep olmuş ve hanehalkı sayısındaki ortalamayı küçültmüştür (Yararcan, 1991). Bu çerçevede yapılan analiz sonuçlarında evlenme ile hanehalkı büyüklüğü arasında orta dereceli anlamlı bir ilişkiye ulaşılmıştır. 2009-2019 yıllarında iller düzeyinde incelendiğinde, İstanbul, Ankara, İzmir, Şanlıurfa, Çanakkale, Eskişehir, Balıkesir illeri için beklenen Türkiye geneli ile doğru orantılı sonuçlara ulaşılmıştır. Şırnak ve Hakkâri illerinde anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Genel bir boyuttan değerlendirecek olursak literatürü destekleyen sonuçlara ulaşılmıştır ve evlenme oranlarındaki düşüşün hanehalkı büyüklüğünde düşüşe neden olabileceğini söylemek mümkündür. Evlenmelerin aksine boşanmalar ile hanehalkı büyüklüğü arasında güçlü ters ilişkiye rastlanmıştır. Birinin artması diğersinin azalmasına neden olmaktadır. İller düzeyinde bakıldığında ise Şırnak, Hakkâri, Çanakkale ve Balıkesir illerinde Türkiye geneli ile aynı şekilde ters yönlü bir ilişkiye rastlanmıştır.

Sanayileşmeyle birlikte hane yapısındaki değişim doğurganlıktaki düşüş ile kendini göstermiştir. Doğurganlığın azalması hane başına düşen çocuk sayısını azaltmış ve çocuk ölümlerinde yaşanan olumlu gelişmelere rağmen Avrupa ve Kuzey Amerika'daki hanehalkı büyüklüğünde düşüşe sebep olmuştur (Bongaarts, 2001). Erdönmez (2007) çalışmasında, kaba doğum oranlarındaki değişikliklerin hanehalkı sayısına etki ettiğinden bahsetmiştir. Türkiye için yapılan araştırma sonucunda doğum oranlarıyla hanehalkı büyüklüğü arasında pozitif ilişkiye rastlanmıştır. Hanehalkı büyüklüğündeki küçülme doğum oranındaki düşüş ile ilişkilendirilebilmektedir. İller düzeyinde bakıldığında, İstanbul, İzmir ve Eskişehir hariç diğer 7 ilde aynı ilişkiye rastlanmıştır. Dolayısıyla doğumlardaki olumlu gelişme hanehalkı büyüklüğünü de olumlu etkileyecektir ve bu bulgu literatürü destekleyici niteliktedir.

Ülkemizdeki çocuk ve genç nüfus oranı azalan trende sahip olmasına rağmen hala gelişmiş ülkelere göre oldukça yüksek seviyededir. 1920'li yıllardan 1965'li yıllara kadar çocuk nüfusu, doğumları teşvik edici ve nüfus arttırıcı politikalarla arttırılmaya çalışılmıştır (TÜİK, 2012). Aileye verilen önem ve nüfus arttırıcı politikalar ile Türkiye'deki modern aile yapısına geçiş yavaşlatılmıştır. Türkiye'deki ortalama hanehalkı büyüklüğü düşüş eğiliminde olmasına rağmen, Avrupa ülkeleri ile kıyaslandığında aile yapısı ve hanehalkı oluşumları açısından daha umut verici bir tablo ile karşılaşılmaktadır. Gelişen sağlık ve yaşam koşulları ile ölü bebek doğumları ve çocuk ölümleri azalmıştır. Yapılan analizde çocuk nüfusu ile evlenme oranları ve doğum

oranları arasında pozitif ilişki gözlenirken, boşanma oranı ve ortalama ilk evlenme yaşı ile arasındaki negatif ilişki dikkat çekmektedir. Bireylerin ileri yaşlarda evlenmeyi tercih etmeleriyle doğumların ileri yaşlara ertelenmesi, doğurganlığın azalmasına, her bir kadın başına düşen ortalama çocuk sayısının düşmesine neden olmuştur (TÜİK, 2012). Analizde ilk evlenme yaşı ile hanehalkı büyüklüğü arasındaki korelasyon incelendiğinde, ters yönlü kuvvetli ilişkiye rastlanmıştır. Birinde meydana gelecek artış, diğerinde düşüşe neden olacaktır. İller düzeyinde incelendiğinde, yalnızca Şanlıurfa’da anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ortalama ilk evlenme yaşı diğer illerde artan trend seyrederken; Şanlıurfa’da tam tersi bir durum vardır. Burada kültürel farklılıklardan söz edilebilir. Bireylerin ilk evlenme yaşlarındaki artışın hanehalkı büyüklüğünde düşüşe sebep olacağı sonucuna varılmıştır. Bongaarts (2001)’a göre, hanehalkı büyüklüğü, doğurganlık düzeyi ve ortalama evlilik yaşı ile pozitif ilişkili ve boşanma düzeyi ile ters orantılıdır. Yukarıda bahsedilen analiz sonuçlarına göre, doğurganlık ve boşanma oranlarında ulaşılan sonucu destekleyen bu çalışmada ilk evlenme yaşı konusunda çelişkiye düşülmüştür.

Hanehalkı büyüklüğü ile çocuk nüfus oranı arasında pozitif yönlü kuvvetli ilişki bulunmuştur. Dolayısıyla birinde meydana gelen değişiklik diğerini de aynı yönde etkilemektedir. 2009-2019 yıllarında iller düzeyinde incelendiğinde 10 il için de beklenen Türkiye geneli ile doğru orantılı sonuçlara ulaşılmıştır. Azalma eğiliminde olan hanehalkı büyüklüğünün, çocuk nüfusundaki değişimle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bireylerin çocuk yapma eğilimleri hanehalkı büyüklüğünü olumlu etkilemektedir.

Yükseler & Türkan (2008)’in ve Özlük (2014)’ün çalışmalarında, yerleşim yerinin hanehalkı büyüklüğüne etki ettiğinden ve kentleşme oranı arttıkça hanehalkı büyüklüğünün azaldığından söz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, yerleşim yeri ile hanehalkı büyüklüğü arasında negatif korelasyon saptanmıştır. İller düzeyinde incelendiğinde Ankara, Düzce ve Çanakkale illerinde Türkiye genelinde negatif, Şanlıurfa illerine ait verilerin analizinde bu değişkenler arasında pozitif korelasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Genel olarak yorumlanacak olursa, il sınırları içerisinde kentsel bölgelerde yaşayan hanelerin oranı artmakta ve bu artışa bağlı olarak ilgili iller için ortalama hanehalkı sayısı azalmaktadır.

Başbüyük (2005) yapmış olduğu çalışmada, Doğu Anadolu Bölgesindeki ortalama hanehalkı büyüklüklerini yerleşim yerleri açısından incelemiştir. Hanehalkı büyüklüğünün hanehalkı üyelerinin her birinin refah düzeyine etkisinden ve hanehalkı büyüklüğünün artması ile bireylerin sağlık koşullarının olumsuz etkilenmesinden söz edilmiştir. Gelir ile hanehalkı büyüklüğü arasında, beklendiği gibi ve literatüre uygun olarak, negatif yönlü çok güçlü bir ilişkiye ulaşılmıştır.

Korelasyon analizi genel olarak değerlendirildiğinde, ortalama hanehalkı büyüklüğünün diğer değişkenlerle ilişkisi hakkında hem Türkiye genelinde hem de iller düzeyinde hemen hemen birbiri ile örtüşen sonuçlara ulaşılmıştır. Türkiye genelinde, gelir, kentleşme, boşanma ve ilk evlenme yaşı ile hanehalkı büyüklüğü arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu yani değişkenlerin her birinde gerçekleşecek artışın hanehalkı büyüklüğünü düşüreceği; evlenme, doğum ve çocuk sayısı ile hanehalkı büyüklüğü arasında pozitif yönlü korelasyon olduğu yani değişkenlerin her birinde gerçekleşecek düşüşün hanehalkı büyüklüğünü düşürebileceği veya tam tersi bir etkinin olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de yıllara göre incelendiğinde nüfus artış hızı ile hanehalkı büyüklüğü arasında anlamlı bir korelasyona rastlanmamıştır. İller düzeyinde yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre de bu iki değişken arasında ilişkiye rastlanmaması Türkiye genelinde ulaşılan bu sonucu desteklemektedir. Dolayısıyla nüfus artış hızındaki değişim, ortalama hanehalkı büyüklüğünü etkilememektedir. İller düzeyindeki sonuçlara bakıldığında ise İstanbul ilinde, gelir ve ilk evlenme yaşı arasında negatif korelasyon; çocuk sayısı ve evlenme hızı ile hanehalkı büyüklüğü arasında pozitif korelasyon saptanmıştır. Ankara ilinde, gelir, kentleşme ve ilk evlenme yaşı ile hanehalkı büyüklüğü arasında negatif korelasyon; çocuk sayısı, doğum hızı ve evlenme hızı ile hanehalkı büyüklüğü arasında pozitif korelasyon saptanmıştır. İzmir ilinde, gelir ve ilk evlenme yaşı ile hanehalkı büyüklüğü arasında negatif korelasyon; çocuk ve evlenme hızı ile hanehalkı büyüklüğü arasında pozitif korelasyon saptanmıştır.

Projeksiyon sonuçlarına göre hanehalkı büyüklüğünün hem Türkiye genelinde hem de iller düzeyinde 2030 yılına kadarki süreçte de ‘azalan bir trend’de olacağı öngörülmüştür. Türkiye genelinde, 2000 yılında 4,50 kişi iken, 2010 yılında 3,84 kişi, 2019 yılında 3,35 kişi olarak gerçekleşmiş olan ortalama hanehalkı büyüklüğünün 2020

yılında 3,22 kişi, 2025 yılında 2,89 kişi, 2030 yılında 2,56 kişi olacağı tahmin edilmiştir. İller düzeyinde bakıldığında, İstanbul ilinde 2009 yılında 3,80 kişi iken, 2015 yılında 3,48 kişi, 2019 yılında 3,33 kişi olarak gerçekleşmiş ortalama hanehalkı büyüklüğünün 2020 yılında 3,29 kişi, 2025 yılında 3,09 kişi ve 2030 yılında 2,89 kişi olacağı tahmin edilmiştir. Ankara ilinde 2009 yılında 3,50 kişi iken, 2015 yılında 3,15 kişi, 2019 yılında 3,06 kişi olarak gerçekleşmiş ortalama hanehalkı büyüklüğünün 2020 yılında 2,99 kişi, 2025 yılında 2,80 kişi ve 2030 yılında 2,62 kişi olacağı tahmin edilmiştir. İzmir ilinde 2009 yılında 3,40 kişi iken, 2015 yılında 3,06 kişi, 2019 yılında 2,95 kişi olarak gerçekleşmiş ortalama hanehalkı büyüklüğünün 2020 yılında 2,89 kişi, 2025 yılında 2,70 kişi ve 2030 yılında 2,51 kişi olacağı tahmin edilmiştir.

Türkiye’de birçok alanda olduğu gibi hane (aile) yapısı ve hanehalkı sayısında da hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişim toplumsal, aile ve diğer birçok alanı da direkt ve dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Geleceğe dönük olarak yapılan bu projeksiyon sonucunda ortaya çıkan tahminler sonucunda, geleceğe dönük bu alanların hepsinde bu değişime bağlı olarak planlanmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma ile elde edilen sonuçların, bu alanlarda ki karar vericilere kararlarında ve planlamalarında katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Bu alanlarda, bundan sonra yapılacak akademik çalışmalara katkı sağlayacağı söylenebilir.

Türkiye’de hanehalkı büyüklüğü, yerleşim yerine, sosyo-kültürel değişime ve ekonomik gelişmişlik düzeyine göre farklılık göstermektedir. Konu ile ilgili çalışmaların desteklenmesi ve geliştirilmesi adına ülkeler veya kültürlerarası farkların açıkça gözlenebilmesi ve ortaya çıkarılması amacıyla karşılaştırmalı analizlerin yapılması önerilebilir. Türkiye’de yaşam tarzındaki ve hayat şartlarındaki değişim ile yani insanların hem çalışma hayatının hem kazanç biçimlerinin değişmesiyle hane yapıları etkilenmiştir. Geçmiş yıllarda aile şirketlerinin daha yaygın olması sebebiyle ücretli çalışan sayısı daha az olduğu için günümüzle kıyaslandığında ücretli çalışan nüfusun oransal olarak arttığı söylenebilir. Buna bağlı olarak da hane yapıları bundan etkilenmiş ve kendi kazancını elde eden geniş aile bireyleri artık çekirdek aile yapısına dönüşmüştür. Evlenme oranlarının düşmesi ve ilk evlenme yaşının yükselmesi neticesinde hane bireylerinin daha az kişili hanelerde yaşama yönelmeleri, tek yaşayan bireylerin oluşturduğu hane yapılarında artışa neden olmuştur. Geçmiş yıllarla kıyaslandığında günümüzde boşanmaların artması ve aile yapısının değişmesiyle

birlikte tek ebeveynli veya tek bireyli haneler yaygınlaşmaya başlamıştır. Yaşam şartlarındaki değişimle birlikte kadınların ev geçimlerine katkıda bulunmaya başlaması ve iş hayatına atılmaları ile birlikte bireylerin eğitim düzeylerinin artması, doğum oranlarında düşüşe neden olmuş ve hanelerdeki çocuk sayısını düşürmüştür. Kentleşme ile birlikte yaşam standardının ve iş imkanlarının kentsel yerleşim yerlerinde yüksek olması neticesinde göçlerin ailecek yapılmaya başlanmasıyla ortalama hanehalkı sayısında azalma ortaya çıktığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Ağlarıcı, A. V. (2017). Basit ve Çoklu Regresyon Modellerinde Parametre Tahminlerinin Karşılaştırılması. *T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Biyoistatistik ve Tıbbi Bilişim Anabilim Dalı*. Isparta.
- Akgül, A. (2020). *R'da Ekonometri Uygulamaları*. rpydaneogrendim.github.io: <https://rpydaneogrendim.github.io/rEkonometri/> adresinden alındı
- Aksu, L. (1998). Dünya'da ve Türkiye'de Nüfus Analizleri. *Sosyoloji Konferansları*, (s. (25), 219-311).
- Alcantara, A. N. (2002). Population projections without trying. *Data Users Conference*.
- Aydın, S., & Emiroğlu, K. (2003). *Antropoloji Sözlüğü*.
- Bakanlığı, T. K. , & Bakanlığı, T. S. (2013). *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması İlerli Analiz Çalışması*. Kasım 20, 2019 tarihinde alındı
- Başar, E. (2010). *Demografiye Giriş*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Başbüyük, A. (2005). Doğu Anadolu Bölgesinde Ortalama Hanehalkı Büyüklüklerinin Dağılışı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(13), 273-290.
- Başkaya, Z., & Ünal, A. (2017). Türkiye'de Evlenme Ve Boşanma Oranlarının İller Düzeyinde Zamansal Değişimi (2001-2015). *Journal of International Social Research*, 10(53), 338-358.
- Başlevent, C. (2020). Türkiye'nin Değişen Hanehalkı Yapısı: Tek Kişilik Haneler Ne Durumda? *Yıldız Social Science Review*, 6(1).
- Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 101-129.
- Beşpınar, F. U., & Beşpınar, L. Z. (2017). Türkiye'de Hanehalkı Yapıları ve Evlilik Pratiklerinde İkili Resim: Geleneklerin Yanı Sıra Değişimin Yansımaları. *Nüfusbilim Dergisi*, 39(1), 109-149.
- Bongaarts, J. (2001). Household size and composition in the developing world in the 1990s. *Population Council Knowledge Commons*, 55(3), 263-279.

- Boylu, A. A., & Öztop, H. (2013). Tek Ebeveynli Aileler: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Sosyoekonomi*, 19(19), 208-220. 2020 tarihinde alındı
- Bozkurt, Ö. K. (2011). Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı (ICPD, 1994) Eylem Programı'nın Türkiye'de Uygulanan Sağlık Politikalarına Yansımalarının Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden İncelenmesi. Uzmanlık Tezi. *TC Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü*. Ankara. doi:ISBN: 978-975-19-5029-1
- Bulut, Y. (2019). *Sosyolojiye Giriş II*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi. adresinden alındı
- Buz, S. (2009). Göç ve Kentleşme Sürecinde Kadınların Görünürlüğü. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(17).
- Canatan, K., & Yıldırım, E. (2013). *Aile Sosyolojisi* (4. b.). İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.
- Canpolat, Ş. B. (2018). Changes In The Household Structures Of The Elderly: Household Projections For Turkey, 2016-2050. 21(2). *Turkish Journal of Geriatrics*, 21(2).
- Coşan, B. (2018). Dünyada ve Türkiye'de Sosyo-Ekonomik Bir Problem Olarak Tek Ebeveynli Aile Olgusunun Çok Boyutlu Değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*(41), 18(41), 259-294.
- Çakmak, U. (2020, TEMMUZ). Ordu Olay: <http://www.orduolay.com/yazarlar/umut-cakmak/milli-gelir-kisi-basina-dusen-milli-gelir-ve-gelir-dagilimi/11195> adresinden alındı
- Çelik, C. (2010). Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı Ve Dini Paradigmatik Anlam ve İşlev Farklılaşması. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*(8).
- Çimen, L. K. (2008). *Türk Töresinde Kadın ve Aile* (Cilt 254). IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Çolak, E. (2014). *Korelasyon Analizi*. <http://www.eczfak.anadolu.edu.tr> adresinden alındı

- DİE. (2003). 2000 Genel Nüfus Sayımı: Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri. *Devlet İstatistik Enstitüsü*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbası.
- Dündar, S. (2013). *Uygulamalı İstatistik II (Kpss Soru Çözümlü)*. Ankara.
- Erden, C. (2020). *Zaman Serilerinde Trend Analizi*. canererden.com: <http://canererden.com/2020/04/28/zaman-serilerinde-trend-analizi/> adresinden alındı
- Erdönmez, P. A. (2007). Küresel Demografik Değişim Süreci ve Finansal Sektör Üzerindeki Etkileri. *Bankacılık Dergisi*(62), 59-70.
- Erkal, M. E. (2011). *Sosyoloji (Toplumbilimi), Op. Cit.*
- Es, M., & Ateş, H. (2004). Kent yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*.
- Eurostat Statistics Explained. (2019, Mayıs). *Household composition statistics*. Mart 2020 tarihinde Eurostat LFS Survey: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Household_composition_statistics#Household_size adresinden alındı
- Fowler, J., Cohen, J., & Jarvis, P. (2013). *Practical Statistics for Field Biology*. John Wiley & Sons.
- Giddens, A. (Dü.). (2009). *Sosyoloji başlangıç okumaları*. Çev. Günseli Aksoy, İstanbul: *Sav Yay*. (G. Aksoy, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Gider, A., Karagöz, S., & Tektaş, N. (2019). Balıkesir İlinde Yaşanan Göç ve Etkileri. *Uluslararası Bölgesel Kalkınma ve Üniversitelerin Rolü Sempozyumu*.
- Gujarati, D. N., & Porter, D. C. (2014). *Temel Ekonometri* (5. b.). (Ü. Şenesen, & G. G. Şenesen, Çev.) İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Gülfidan, Ş. (1991). Aileye İlişkin Yoğun İlgi ve Yönlendirmenin Olduğu Ülkeler: İngiltere. *Aile Politikaları Karşılaştırmalı Ülkeler Panoraması* (s. 181). içinde T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

- Gültekin, F. (2013). Regresyon Analizi. 2021 tarihinde <http://w3.balikesir.edu.tr/~bsentuna/wp-content/uploads/2013/03/Regresyon-Analizi.pdf> adresinden alındı
- Günaşdı, N. E. (2014). Çok değişkenli çoklu doğrusal regresyon analizinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü*. Erzurum.
- Güreşçi, E. (2009). Kırsal Göç ve Tarım Politikası Arasındaki İlişki. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(22).
- Hatipoğlu, Ü., & Tanrıvermiş, H. (2017). Türkiye’de arz ve talep açısından konut yatırım tercihlerini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi. *Bankacılar Dergisi*(100), 49-75.
- Hayran, M., & Hayran, M. (2011). *Sağlık Araştırmaları İçin Temel İstatistik*. Ankara.
- Ironmonger, D. S., & Lloyd-Smith, C. W. (1992). Projections of Households and Household Populations by Household Size Propensities. *Journal of the Australian Population Association*, 9(2), 153-171.
- Kaya, V., & Yalçınkaya, Ö. (2014). Nüfus Ekonomik Büyüme Kaynağı Olabilir Mi?: "En Az Üç Çocuk" Politikasına Tarihsel Bir Bakış. *Ataturk University Journal of Economics & Administrative Sciences*.
- Kılıç, S. (2013). Doğrusal Regresyon Analizi. *Journal of Mood Disorders*, 3(2), 90-92.
- Kobrin, F. E. (1976). The fall in household size and the rise of the primary individual in the United States. *Demography*, 13(1), 127-138.
- Kocaman, T. (2002). Plan Nüfus Projeksiyon Yöntemleri . *TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Sosyal Sektörler Ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü*. Ankara.
- Koç, A. (2019). HÜKÜMET SİTEMLERİNE GÖRE OECD ÜLKELERİNDE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN MİLLİ GELİR. *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 131-149.
- KOÇ, İ. (1997). "Female-Headed Households in Turkey and Socio-Demographic and Economic Characteristics of Female Households Heads. *Nüfusbilim Dergisi*, Cilt.19, 73-99.

- Koç, İ., & Saraç, M. (2018). Türkiye'de İlk Evlilik Yaşının ve Evliliğe İlişkin Pratiklerin Değişim ve Boşanma İle İlişkisi (2006-2016). *Türkiye Aile Yapısı İleri İstatistik Analizi* (s. 89). içinde T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı.
- Kongar, E. (1990). Türkiye'de Aile: Yapısı, Evrimi ve Bürokratik Örgütlerle İlişkileri. *Aile Yazıları II*. içinde Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Kuznets, S. (1978). "Size and Age Structure of Family Households: Exploratory Comparisons. *Population and development Review*, 4(2), 187-223.
- Memurlar.net. (2012). *Haberler*. <https://www.memurlar.net/haber/314556/> adresinden alındı
- Morgan, Morgan, S. P., & Hirosima, K. (1983). The Persistence of Extended Family Residence in Japan: Anachronism of Alternative Strategy. *Extended Family Residence in Japan*.
- Özen, E. & Okşak, Y. (2020). Kişi Başına Düşen Milli Gelirin İthalat Üzerindeki Etkisi: Türkiye İçin Bir Nedensellik Analizi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(2), 779-793.
- Özlük, S. (2014). Türkiye'de Konut Sektöründe Talep ve Arzı Belirleyen Faktörler. 71. İstanbul.
- Pehlivan, O. (2017). *Aile Tanımı ve İlişkilerinin Toplumsal Olarak İnşası*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji, Ankara.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 5, 33-44.
- Sağlığı, İ., & Kanunu, G. (2012). Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü, Mevzuat bilgi sistemi. *Resmî Gazete*. Ankara. Aralık 2020 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121206-1.htm> adresinden alındı
- Selçuk, İ. A. (2014). Kısa Dönemli Kentsel, Sosyal Ve Teknik Altyapı Alan İhtiyacının Kestiriminde Bir Araç Olarak Ekstrapolasyon Nüfus Projeksiyon Yönteminin

Kullanımı: Kütahya Örneği. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 01(02), 98-119.

Sevinç, G., Kantar Davran, M., & Sevinç, M. R. (2018). Türkiye'de Kırdan Kente Göç ve Göçün Aile Üzerindeki Etkileri. *İktisadi, İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 3(6), 70-82.

Sevüktekin, M., & Çınar, M. (2017). *Ekonometrik Zaman Serileri Analizi: Eviews Uygulamaları* (5. b.). Bursa: Dora Yayıncılık.

Spijker, J., & Esteve, A. (2011). Changing household patterns of young couples in low- and middle-income countries. *The History of the Family*, 16(4), 437-455.

Sunar, L. (Dü.). (2015). *Türkiye'de Toplumsal Değişim* (Güncellenmiş 2. Basım b.). Ankara: Nobel Yayıncılık.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2014). *Boşanma Nedenleri Araştırması*.

T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü [BASAGM]. (2010). *Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması*. Ankara: Manas Yayın.

T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. (2013). *Türkiye Aile Yapısı Araştırması: Tespitler, Öneriler*, s:19.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (tarih yok). *Gösterge ve İstatistikler*. Mart 2020 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı: <http://www.sbb.gov.tr/ekonomik-ve-sosyal-gostergeler/#1540023014826-f0fb9a57-91ae> adresinden alındı

Tarhanacı, M. (2017). Boşanma Avukatlarının Anlatısıyla Trabzon'da Aile ve Boşanma Olgusu. *İmgelem*, 89.

TC Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü; Gürcan, A. (2009). Boşanma Nedenleri Araştırması. *Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları*. Ankara.

Tezcan, S., & Coşkun, Y. (2004). Türkiye'de 20. Yüzyilin Son Çeyreğinde Kadınlarda İlk Evlenme Yaşı Değişimi Ve Günümüz Evlilik Özellikleri. *Nüfusbilim Dergisi/Turkish Journal of Population Studies*, 26(1), 15-34.

The World Bank. (2019). *Data Bank, Health Nutrition and Population Statistics*. Aralık 2020 tarihinde The World Bank Web sitesi: <https://databank.worldbank.org/source/health-nutrition-and-population-statistics/Type/TABLE/preview/on#> adresinden alındı

The World Bank. (2019). *DataBank, World Development Indicators*. Mart 2020 tarihinde The World Bank Web sitesi: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators> adresinden alındı

Tulunoglu, D. (2019). Kentleşme Sürecindeki Aile Yapısındaki Değişim (Maltepe Örneği). *T.C. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*.

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2019). *Konularına Göre İstatistikler*. Mart 2020 tarihinde [tuik.gov.tr](http://www.tuik.gov.tr): http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068 adresinden alındı

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2009). *Haber Bülteni, Doğum İstatistikleri 2001-2008*. Şubat 2020 tarihinde www.tuik.gov.tr: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=6164> adresinden alındı

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2019). *Hanehalkı Bütçe Araştırması, Analitik Çerçeve, Kapsam, Tanımlar ve Sınıflamalar*. TÜİK: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30584> adresinden alındı

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2019). *İstatistiklerle Aile*. Mayıs 2020 tarihinde TÜİK: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33730> adresinden alındı

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (1985). *Veritabanları, Genel Nüfus Sayımları*. 2020 tarihinde TÜİK Resmi İnternet Sitesi (eski): <https://biruni.tuik.gov.tr/nufus85app/idari.zul> adresinden alındı

Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (1990). *Veritabanları, Genel Nüfus Sayımları*. Kasım 2020 tarihinde TÜİK Resmi İnternet Sayfası (eski): <https://biruni.tuik.gov.tr/nufus90app/idari.zul> adresinden alındı

- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2000). *Konularına Göre İstatistikler, Genel Nüfus Sayımları*. Mart 2020 tarihinde [tuik.gov.tr](http://www.tuik.gov.tr): http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1047 adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2000). *Veritabanları, Genel Nüfus Sayımları*. Kasım 2020 tarihinde TÜİK Resmi İnternet Sayfası (eski): <https://biruni.tuik.gov.tr/nufusapp/idari.zul> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2010). *İstatistik Göstergeler (Statistical Indicators) 1923-2009*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2012). *İstatistiklerle Çocuk*. Aralık 2020 tarihinde TÜİK: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2012-13488> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2013-2075). *Haber Bülteni Nüfus Projeksiyonları 2013-2075*. Mart 2020 tarihinde TÜİK Resmî İnternet Sayfası: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15844> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2016). *Merkezi Dağıtım Sistemi, Aile Yapısı İstatistikleri*. Aralık 2020 tarihinde TÜİK Eski Site: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2018). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. *Haber Bülteni, Sayı: 30709*. Şubat 02, 2020 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30709> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2018). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması. *Analitik Çerçeve, Kapsam, Tanımlar ve Sınıflamalar*. Ekim 27, 2019 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30755> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2019). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları. *Haber Bülteni, Sayı: 33705*. Şubat 05, 2020 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33705> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2019). *Haber Bülteni, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*. Mart 2020 tarihinde TÜİK: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33705> adresinden alındı

- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2019, Aralık). *Haber Bülteni, Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, IV. Çeyrek: Ekim - Aralık, 2019*. Mart 2020 tarihinde TÜİK Web sitesi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33603> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2019). *Haber Bülteni, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*. Nisan 2020 tarihinde TÜİK Resmi İnternet Sayfası: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2019-33708> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2019). *Haber Bülteni, İstatistiklerle Aile*. Mayıs 2020 tarihinde TÜİK: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33730> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2019). *Haber Bülteni, İstatistiklerle Yaşlılar*. Nisan 2020 tarihinde TÜİK Resmî İnternet Sayfası: <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33712> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2019). *Haber Bülteni, Yıllık Gayrisafi Yurtiçi Hasıla*. Aralık 2020 tarihinde TÜİK Resmi İnternet Sayfası: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yillik-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2019-33671> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2019). *Konularına Göre İstatistikler, Ulusal Eğitim İstatistikleri*. Mayıs 2020 tarihinde TÜİK Resmi İnternet Sayfası: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018 adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2019). *Konularına Göre İstatistikler, Toplumsal Yapı ve Cinsiyet İstatistikleri*. Aralık 2020 tarihinde TÜİK Web sitesi: https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068 adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2019). *Merkezi Dağıtım Sistemi, Çocuk İstatistikleri-Demografik Özellikler*. Nisan 29, 2020 tarihinde www.tuik.gov.tr: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=206&locale=tr> adresinden alındı

- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2019). *Merkezi Dağıtım Sistemi, Doğum İstatistikleri*. Şubat 2020 tarihinde TÜİK: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=113&locale=tr> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (tarih yok). *Merkezi Dağıtım Sistemi, Veritabanları, Boşanma İstatistikleri*. Türkiye. Mart 2020 tarihinde <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=111&locale=tr> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (tarih yok). *Merkezi Dağıtım Sistemi, Veritabanları: Boşanma İstatistikleri*. Mart 2020 tarihinde TÜİK: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=111&locale=tr> adresinden alındı
- United States Census Bureau. (2019). *Current Population Survey*. Şubat 17, 2020 tarihinde <https://www.census.gov/data/tables/time-series/demo/families/households.html> adresinden alındı
- Uyanık, Y. (2017). Nüfus Yaşlanmasının İşgücü Piyasaları Üzerindeki Etkileri. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(1), 72.
- Yalçın, E. (2010). Hanehalkı Projeksiyonları. *Basılmamış Uzmanlık Tezi, Türkiye İstatistik Kurumu*. Adana.
- Yararcan, T. (1991). Avrupa Topluluğu ve Konseyi: Belgeler. *Aile Politikaları Karşılaştırmalı Ülkeler Panoraması* (s. 299). içinde T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Yavuz, A. (tarih yok). Zaman Serisi Analizleri Ders Notları. Aralık 2020 tarihinde <http://www.mku.edu.tr/files/339-8868446a-e4c0-4070-8530-b8beccc1b0ec.pdf> adresinden alındı
- Yavuz, S., & Yüceşahin, M. M. (2012). Türkiye'de Hanehalkı Kompozisyonlarında Değişimler ve Bölgesel Farklılaşmalar. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 75-118.
- Yıldırım, A. (1998). *Sıradan Şiddet, Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları*. Ankara: Boyut Kitapları Yayıncılık.
- Yılmaz, S. (2012). *Türkiye'de Ailenin Dönüşümü*. Ankara: Divan Kitap Yayınları.

Yılmaz, V. (2019). İç Göçün Nedenleri ve Değerlendirilmesi: Bitlis İli Örneği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 1714.

Yükseler, Z., & Türkan, E. (2008). Türkiye'de Hanehalkı: İşgücü, Gelir, Harcama ve Yoksulluk Açısından Analizi. *TÜSİAD*, 25-26.

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye’de Aile Yapısı İstatistikleri.....	19
Tablo 2: Hanehalkı Tiplerine Göre Oransal Dağılım	21
Tablo 3: Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Hanehalkı Sayısı.....	28
Tablo 4: Yıllara Göre Nüfusun Yaş Dağılımı (%).....	42
Tablo 5: Türkiye’de cinsiyete göre şehir-köy nüfus oranı, 1927-2019	58
Tablo 6: Parametre Tahminleri (Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, Türkiye). 68	
Tablo 7: Çalışmada Kullanılan Değişkenler	70
Tablo 8: Türkiye Modeli İçin Tanımlayıcı İstatistikler	74
Tablo 9: Türkiye Modeli Korelasyon Matrisi.....	74
Tablo 10: Türkiye Geneli için Regresyon Analiz Bulguları	76
Tablo 11: Türkiye Geneli Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü Projeksiyon Sonuçları	77
Tablo 12: İstanbul İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi	78
Tablo 13: İstanbul İli için Regresyon Analiz Bulguları	79
Tablo 14: İstanbul İli İçin İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları....	80
Tablo 15: Ankara İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi	81
Tablo 16: Ankara İli için Regresyon Analiz Bulguları	82
Tablo 17: Ankara İli için İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları.....	83
Tablo 18: İzmir İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi.....	84
Tablo 19: İzmir İli için Regresyon Analiz Bulguları	85
Tablo 20: İzmir İli İçin İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları	86
Tablo 21: Düzce İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi.....	87
Tablo 22: Düzce İli İçin Regresyon Analiz Bulguları.....	88
Tablo 23: Düzce İli İçin İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları	89
Tablo 24: Şırnak İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi.....	90
Tablo 25: Şırnak İli için Regresyon Analiz Bulguları.....	91
Tablo 26: Şırnak İli İçin İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları	92
Tablo 27: Hakkari İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi	93
Tablo 28: Hakkari İli İçin Regresyon Analiz Bulguları.....	94
Tablo 29: Hakkari İli İçin İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları....	95

Tablo 30: Şanlıurfa İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi.....	96
Tablo 31: Şanlıurfa İli İçin Regresyon Analiz Bulguları	97
Tablo 32: Şanlıurfa İli İçin İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları..	98
Tablo 33: Çanakkale İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi	99
Tablo 34: Çanakkale İli İçin Regresyon Analiz Bulguları	100
Tablo 35: Çanakkale İli İçin İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları....	101
Tablo 36: Eskişehir İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi	102
Tablo 37: Eskişehir İli İçin Regresyon Analiz Bulguları	103
Tablo 38: Eskişehir İli İçin İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları	104
Tablo 39: Balıkesir İli Modeli İçin Korelasyon Matrisi.....	105
Tablo 40: Balıkesir İli İçin Regresyon Analiz Bulguları	106
Tablo 41: Balıkesir İli İçin İncelenen Modele Göre Projeksiyon Sonuçları	107

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Amerika Birleşik Devletleri'nde Hane Başına Düşen Ortalama Kişi Sayısı, 1960-2019.....	25
Şekil 2: Dünyada Hane Başına Düşen Ortalama Kişi Sayısı, 2015.....	26
Şekil 3: Ortalama hanehalkı büyüklüğü, 2008 ve 2018.....	27
Şekil 4: Türkiye Hanehalkı Projeksiyonu, 2016-2050.....	29
Şekil 5: Türkiye'de Hanehalkı Büyüklüğü, 2008-2019.....	30
Şekil 6: Ortalama Hanehalkı Büyüklüğünün Türkiye Haritası Üzerinde Gösterimi, 2000.....	31
Şekil 7: Ortalama Hanehalkı Büyüklüğünün Türkiye Haritası Üzerinde Gösterimi, 2019.....	31
Şekil 8: İller Düzeyinde Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, 2019.....	32
Şekil 9: Düzce ve 3 Büyük İlde Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü.....	32
Şekil 10: En Yüksek 3 İlde Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü.....	33
Şekil 11: En Düşük 3 İlde Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü.....	33
Şekil 12: Nüfus Piramidi, 2007-2019.....	41
Şekil 13: Türkiye'de Bazı İller için Ortanca Yaş, 2019.....	42
Şekil 14: Türkiye'de Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%).....	43
Şekil 15: Türkiye'de Yıllık Nüfus Artış Hızı, 2008-2019.....	44
Şekil 16: Çocuk nüfus oranı, 1935-2075.....	45
Şekil 17: Türkiye'de Tek Ebeveynli Hanede Yaşayan Çocuk Sayısı.....	46
Şekil 18: Türkiye'de Kişi Başına GSYH ve Yıl Ortası Nüfus, 1998-2019....	47
Şekil 19: Türkiye'de Kaba Evlenme Hızı ile Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü.....	49
Şekil 20: Türkiye'de bazı iller için kaba evlenme hızı, 2019.....	49
Şekil 21: Türkiye'de Ortalama İlk Evlenme Yaşı ile Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, 2008-2019.....	51
Şekil 22: Boşanma Nedenleri, 2016.....	53
Şekil 23: Kaba Boşanma Hızı ile Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü.....	54
Şekil 24: Türkiye'de bazı iller için kaba boşanma hızı, 2019.....	54

Şekil 25: Türkiye’de Kaba Doğum Hızı ile Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü, 2008-2019	56
Şekil 26: Türkiye’de 1950 ve 2008 yıllarında şehir-köy nüfus oranları	59
Şekil 27: Türkiye’de Kent-Kır Nüfus Oranındaki Değişim, 1927-2019.....	60
Şekil 28: Türkiye ve Dünyada Kentsel Nüfus Oranları, 1960-2019	61

EKLER

Ek 1: Türkiye geneli için yapılan analizde kullanılan değişkenlere ait veriler

YIL	OHB	GELİR	YNAH	KENT	COCUK	KDH	KEH	KBH	OIEY
2000	4,4996	2668,381	18,281	64,902	35,225	21,600	6,840	0,520	24,550
2001	4,526	3794,405	13,400	65,332	34,682	20,300	8,353	1,412	23,850
2002	4,454	5486,260	12,100	65,953	34,147	18,600	7,729	1,444	24,300
2003	4,383	7068,969	11,800	66,569	33,620	17,900	8,466	1,387	24,300
2004	4,312	8622,210	12,200	67,180	33,101	18,100	9,103	1,347	24,400
2005	4,243	9940,467	12,400	67,783	32,590	18,200	9,370	1,401	24,450
2006	4,176	11483,615	12,500	68,382	32,088	18,100	9,180	1,349	24,450
2007	4,109	12653,075	12,200	70,478	31,593	18,400	9,098	1,343	24,450
2008	4,000	14112,995	13,101	74,964	31,457	18,200	9,035	1,403	24,579
2009	4,000	13969,829	14,495	75,532	31,199	17,584	8,214	1,585	24,688
2010	3,836	15964,350	15,883	76,262	30,790	17,243	7,967	1,621	24,850
2011	3,761	18928,212	13,490	76,800	30,391	16,879	7,986	1,618	24,950
2012	3,693	21037,023	12,014	77,300	30,005	17,221	8,031	1,640	25,100
2013	3,629	23945,833	13,664	91,348	29,689	17,039	7,881	1,646	25,200
2014	3,573	26624,055	13,320	91,750	29,395	17,505	7,770	1,696	25,300
2015	3,523	30056,270	13,362	92,103	29,045	17,086	7,709	1,685	25,908
2016	3,485	33131,004	13,545	92,303	28,680	16,584	7,499	1,591	26,036
2017	3,447	39018,643	12,397	92,514	28,317	16,157	7,091	1,599	26,156
2018	3,413	46166,983	14,659	92,272	27,950	15,389	6,810	1,764	26,278
2019	3,354	52315,858	13,940	92,780	27,511	14,333	6,556	1,878	26,433

Ek 2: Değişkenlerin İstanbul iline ait verileri

	OHB	GELİR	YNAH	KENT	COCUK	KDH	KEH	KBH	OIEY
2009	3,80	23454,56	17,02	98,98	28,90	16,40	7,84	1,91	26,18
2010	3,70	26022,17	26,02	98,98	28,60	16,30	7,95	1,91	26,34
2011	3,63	30811,82	27,42	98,96	28,20	15,90	7,88	1,93	26,49
2012	3,57	34538,23	16,78	98,96	27,90	16,50	8,04	1,95	26,58
2013	3,53	39742,30	21,83	98,97*	27,60	16,40	7,93	1,93	26,73
2014	3,51	44262,07	15,18	98,96*	27,50	17,00	7,86	2,03	26,85
2015	3,48	50099,89	19,32	98,96*	27,10	16,70	7,88	1,93	27,01
2016	3,46	55090,04	9,96	98,96*	26,80	16,30	7,68	1,84	27,15
2017	3,44	65285,14	15,09	98,96*	26,40	15,60	7,11	1,89	27,25
2018	3,39	76913,38	2,56	98,96*	26,30	14,80	6,73	2,03	27,42
2019	3,33	86798,44	29,53	98,96*	25,70	13,50	6,53	2,13	27,56

Ek 3: Değişkenlerin Ankara iline ait verileri

	OHB	GELİR	YNAH	KENT	COCUK	KDH	KEH	KBH	OIEY
2009	3,50	21083,87	22,15	97,06	27,10	14,90	7,41	2,17	25,71
2010	3,37	23366,14	25,67	97,27	26,80	14,50	7,31	2,18	25,94
2011	3,30	27201,66	24,67	97,37	26,50	14,30	7,35	2,17	26,05
2012	3,25	29729,19	15,15	97,51	26,30	14,50	7,34	2,25	26,17
2013	3,21	34944,78	15,89	97,38*	26,20	14,60	7,29	2,24	26,35
2014	3,19	37532,85	20,60	97,42*	26,10	15,00	7,28	2,23	26,48
2015	3,15	41607,60	23,13	97,44*	25,90	14,80	7,32	2,10	26,56
2016	3,14	47145,62	14,31	97,41*	25,70	14,40	6,98	1,99	26,78
2017	3,11	53158,79	18,26	97,43*	25,40	14,00	6,64	1,99	26,78
2018	3,10	60778,44	10,77	97,43*	25,30	13,30	6,33	2,16	26,95
2019	3,06	71027,32	24,25	97,42*	24,90	12,30	6,08	2,38	27,08

Ek 4: Değişkenlerin İzmir iline ait verileri

	OHB	GELİR	YNAH	KENT	COCUK	KDH	KEH	KBH	OIEY
2009	3,40	16098,80	18,88	91,13	24,70	13,30	7,72	2,73	25,97
2010	3,25	18499,99	20,61	91,33	24,10	12,90	7,77	2,81	26,19
2011	3,20	22120,58	4,14	91,38	24,00	12,90	8,03	2,82	26,25
2012	3,16	24569,59	10,09	91,42	23,70	13,50	8,13	2,73	26,48
2013	3,12	27499,42	13,79	91,38*	23,50	13,20	7,99	2,68	26,62
2014	3,09	30235,46	12,72	91,39*	23,30	13,70	7,84	2,71	26,67
2015	3,06	33617,11	13,37	91,40*	23,10	13,50	7,84	2,77	26,91
2016	3,04	37878,51	13,14	91,39*	22,90	13,00	7,71	2,63	27,02
2017	3,02	45221,70	13,20	91,39*	22,70	12,70	7,23	2,57	27,14
2018	2,98	54922,40	9,50	91,39*	22,40	12,00	6,88	2,80	27,21
2019	2,95	60553,55	10,76	91,39*	22,20	11,00	6,59	2,95	27,45

Ek 5: Değişkenlerin Düzce iline ait verileri

	OHB	GELİR	YNAH	KENT	COCUK	KDH	KEH	KBH	OIEY
2009	4,00	12360,86	19,72	56,88	29,10	15,20	7,76	1,27	24,66
2010	3,82	14200,44	9,01	57,40	28,80	14,80	7,55	1,58	25,13
2011	3,74	16518,16	11,64	58,09	28,40	14,70	7,77	1,57	25,28
2012	3,69	18338,57	12,63	58,14	27,80	14,40	8,06	1,51	25,25
2013	3,63	19851,57	14,37	59,78	27,30	14,70	7,9	1,93	25,54
2014	3,56	23356,47	11,43	61,10	26,90	14,80	7,67	2,06	25,72
2015	3,51	27684,42	13,52	62,23	26,50	14,30	7,65	2,18	25,73
2016	3,47	29013,97	27,32	63,64	26,00	14,50	7,61	1,43	26,12
2017	3,42	33189,74	19,36	64,63	25,70	14,10	7,07	1,78	26,17
2018	3,40	37491,24	26,74	64,50	25,30	13,50	6,59	1,73	26,03
2019	3,34	43749,43	11,08	65,99	24,80	13,00	6,28	1,91	26,14

Ek 6: Değişkenlerin Şırnak İline ait verileri

	OHB	GELİR	YNAH	KENT	COCUK	KDH	KEH	KBH	OIEY
2009	8,40	6045,67	2,65	63,06	51,70	32,20	7,01	0,16	24,10
2010	8,34	7030,29	-0,73	62,66	52,30	31,70	6,88	0,16	24,16
2011	8,15	8264,08	62,82	63,39	49,60	30,60	7,30	0,16	24,16
2012	7,89	9799,74	19,43	64,01	49,00	30,30	7,23	0,18	24,32
2013	7,66	11336,53	17,56	62,45	48,80	30,60	6,90	0,19	24,40
2014	7,34	12185,89	28,44	62,56	47,80	31,40	7,20	0,21	24,25
2015	7,04	13909,69	2,49	62,06	47,10	30,20	7,14	0,22	24,39
2016	6,67	15737,14	-13,13	61,67	46,80	26,20	6,61	0,15	24,46
2017	6,43	18848,88	39,41	61,98	45,20	28,10	7,29	0,22	24,65
2018	6,40	22567,71	40,79	62,75	43,90	27,30	6,79	0,29	24,92
2019	6,11	26213,30	10,30	63,38	43,50	25,80	6,20	0,35	25,21

Ek 7: Değişkenlerin Hakkari iline ait verileri

	OHB	GELİR	YNAH	KENT	COCUK	KDH	KEH	KBH	OIEY
2009	7,90	6103,45	-7,10	55,16	46,50	24,30	6,29	0,14	24,96
2010	7,79	7042,02	-21,49	54,14	46,90	23,90	6,74	0,14	25,01
2011	7,62	7896,48	79,75	56,53	42,80	24,00	6,61	0,11	25,30
2012	7,38	9163,46	28,32	55,76	41,10	22,20	6,67	0,13	25,33
2013	6,79	10394,22	-25,10	54,65	41,50	23,00	7,14	0,14	25,37
2014	6,57	11659,59	11,82	54,57	40,50	23,70	7,24	0,11	25,65
2015	6,36	12845,47	8,96	54,81	39,30	21,50	6,62	0,17	25,74
2016	5,87	15092,69	-40,12	54,72	39,20	20,60	6,54	0,15	25,84
2017	5,69	17859,83	29,25	54,42	37,70	20,60	6,74	0,20	26,10
2018	5,54	22508,90	38,10	58,61	35,70	19,40	6,23	0,16	26,81
2019	5,39	26958,97	-19,31	58,77	35,80	18,80	6,17	0,25	26,75

Ek 8: Değişkenlerin Şanlıurfa iline ait verileri

	OHB	GELİR	YNAH	KENT	COCUK	KDH	KEH	KBH	OIEY
2009	6,60	5106,37	24,79	55,76	49,40	34,10	10,46	0,55	25,02
2010	6,47	6461,84	30,29	55,46	49,10	34,20	9,22	0,48	24,79
2011	6,38	7271,39	31,30	55,47	48,60	33,80	9,74	0,39	24,70
2012	6,31	7965,60	26,35	55,36	48,30	34,10	10,19	0,37	24,60
2013	6,18	8840,96	22,39	55,43*	48,00	33,60	8,87	0,49	24,44
2014	6,08	9773,15	23,95	55,42*	47,80	34,80	8,54	0,62	24,43
2015	5,90	11255,79	24,96	55,40*	47,40	33,60	8,86	0,57	24,35
2016	5,78	12161,23	25,21	55,42*	47,00	33,10	8,74	0,52	24,32
2017	5,67	14108,36	22,99	55,41*	46,70	32,90	8,20	0,47	24,44
2018	5,57	16193,69	24,90	55,41*	46,30	31,40	7,82	0,59	24,45
2019	5,38	18170,34	18,40	55,41*	45,80	29,50	7,24	0,69	24,68

Ek 9: Değişkenlerin Çanakkale iline ait verileri

	OHB	GELİR	YNAH	KENT	COCUK	KDH	KEH	KBH	OIEY
2009	2,90	13981,74	6,18	53,42	21,10	11,00	6,72	1,56	25,25
2010	2,84	17031,66	26,16	54,86	20,60	10,30	6,43	1,66	25,65
2011	2,80	19909,88	-8,09	55,11	20,60	10,70	6,44	1,81	25,67
2012	2,76	21676,90	14,79	56,32	20,20	11,10	6,43	1,66	25,89
2013	2,73	23567,11	17,34	57,49	19,90	10,60	6,27	1,46	25,98
2014	2,70	26633,91	18,66	58,05	19,60	10,80	5,85	1,73	26,11
2015	2,68	29236,28	3,03	58,87	19,60	10,50	6,28	1,88	26,54
2016	2,67	32852,35	12,49	59,28	19,50	10,50	6,44	1,93	26,61
2017	2,65	38633,05	20,23	60,29	19,20	10,50	6,22	1,80	26,80
2018	2,65	45809,23	19,13	60,30	19,00	10,30	6,05	1,76	26,84
2019	2,63	52822,01	2,76	60,63	19,00	9,60	5,89	1,98	26,93

Ek 10: Değişkenlerin Eskişehir iline ait verileri

	OHB	GELİR	YNAH	KENT	COCUK	KDH	KEH	KBH	OIEY
2009	3,20	15070,64	18,29	88,62	23,30	11,80	7,22	2,04	25,73
2010	3,03	16902,87	12,05	89,18	23,10	11,50	7,22	2,10	25,96
2011	2,95	20073,19	21,56	89,65	22,70	11,40	7,41	2,04	26,20
2012	2,89	22464,29	10,83	90,01	22,40	11,80	7,29	2,01	26,26
2013	2,85	26203,43	12,55	89,61*	22,30	11,90	7,52	2,08	26,39
2014	2,81	28823,93	15,63	89,75*	22,20	12,40	7,35	2,15	26,55
2015	2,78	32083,87	17,57	89,79*	22,10	12,20	7,15	2,05	26,72
2016	2,76	35207,32	21,69	89,72*	21,90	11,90	7,00	2,01	26,85
2017	2,73	40543,89	18,50	89,75*	21,80	11,80	6,72	2,17	27,00
2018	2,72	47962,19	12,20	89,75*	21,80	11,30	6,46	2,15	27,03
2019	2,68	55092,15	18,52	89,74*	21,50	10,40	6,20	2,33	27,20

Ek 11: Değişkenlerin Balıkesir iline ait verileri

	OHB	GELİR	YNAH	KENT	COCUK	KDH	KEH	KBH	OIEY
2009	3,10	12865,16	8,64	59,53	23,60	11,00	7,20	1,80	24,84
2010	2,98	14406,85	10,68	60,31	23,10	11,10	7,15	1,91	24,84
2011	2,93	16590,69	1,73	60,75	22,80	11,00	7,15	1,96	25,13
2012	2,88	18113,23	5,54	61,32	22,30	11,20	7,05	1,99	25,38
2013	2,85	19678,93	1,75	60,79*	22,10	11,30	6,97	1,96	25,41
2014	2,81	22197,47	22,36	60,95*	21,50	11,50	6,76	2,00	25,62
2015	2,79	24171,79	-1,99	61,02*	21,30	10,90	6,86	2,04	25,80
2016	2,77	27425,12	7,96	60,92*	21,10	10,80	7,01	1,90	25,87
2017	2,75	32287,98	7,20	60,96*	20,90	10,70	6,66	1,92	26,12
2018	2,73	37490,83	17,89	60,97*	20,50	10,40	6,47	2,19	26,27
2019	2,71	42644,27	1,67	60,95*	20,30	9,60	6,47	2,42	26,32

Ek 12: İller düzeyindeki modeller için tanımlayıcı istatistikler

İl	Değişken	Ortalama	Standart Sapma
İSTANBUL	OHB_IS	3,53	0,14
	GELIR_IS	48456,19	20824,95
	YNAH_IS	18,25	7,90
	KENT_IS	98,97	0,01
	COCUK_IS	27,36	1,01
	KDH_IS	15,95	1,00
	KEH_IS	7,58	0,53
	KBH_IS	1,95	0,08
	OIEY_IS	26,87	0,45
ANKARA	OHB_A	3,22	0,13
	GELIR_A	40688,75	15973,27
	YNAH_A	19,53	4,95
	KENT_A	97,38	0,12
	COCUK_A	26,02	0,66
	KDH_A	14,24	0,80
	KEH_A	7,03	0,47
	KBH_A	2,17	0,11
	OIEY_A	26,44	0,44
İZMİR	OHB_IZ	3,12	0,13
	GELIR_IZ	33747,01	14596,01
	YNAH_IZ	12,75	4,44
	KENT_IZ	91,36	0,08
	COCUK_IZ	23,33	0,76
	KDH_IZ	12,88	0,78
	KEH_IZ	7,61	0,50
	KBH_IZ	2,75	0,10
	OIEY_IZ	26,72	0,47

DÜZCE	OHB_D	3,60	0,20
	GELIR_D	25068,62	10098,58
	YNAH_D	16,07	6,34
	KENT_D	61,13	3,27
	COCUK_D	26,96	1,45
	KDH_D	14,36	0,63
	KEH_D	7,45	0,56
	KBH_D	1,72	0,28
	OIEY_D	25,62	0,49
ŞIRNAK	OHB_S	7,31	0,83
	GELIR_S	13812,63	6492,29
	YNAH_S	19,09	22,23
	KENT_S	62,72	0,70
	COCUK_S	47,79	2,88
	KDH_S	29,49	2,25
	KEH_S	6,959	0,34
	KBH_S	0,21	0,06
	OIEY_S	24,46	0,34
HAKKARİ	OHB_H	6,63	0,94
	GELIR_H	13411,37	6662,16
	YNAH_H	7,55	34,91
	KENT_H	55,65	1,65
	COCUK_H	40,64	3,74
	KDH_H	22,00	1,95
	KEH_H	6,64	0,34
	KBH_H	0,15	0,04
	OIEY_H	25,71	0,63
ŞANLIURFA	OHB_U	6,03	0,40
	GELIR_U	10664,43	4157,30
	YNAH_U	25,05	3,54
	KENT_U	55,45	0,11
	COCUK_U	47,67	1,15
	KDH_U	33,19	1,51
	KEH_U	8,90	0,97
	KBH_U	0,52	0,10
	OIEY_U	24,57	0,21

	OHB_C	2,73	0,09
	GELIR_C	29286,74	12235,15
	YNAH_C	12,06	10,02
	KENT_C	57,69	2,47
ÇANAKKALE	COCUK_C	19,85	0,70
	KDH_C	10,54	0,40
	KEH_C	6,27	0,26
	KBH_C	1,75	0,16
	OIEY_C	26,21	0,57
	OHB_E	2,85	0,16
	GELIR_E	30947,98	12847,37
	YNAH_E	16,31	3,89
	KENT_E	89,60	0,38
ESKİŞEHİR	COCUK_E	22,28	0,56
	KDH_E	11,67	0,53
	KEH_E	7,04	0,42
	KBH_E	2,10	0,09
	OIEY_E	26,54	0,47
	OHB_B	2,85	0,12
	GELIR_B	24352,03	9675,67
	YNAH_B	7,58	7,31
	KENT_B	60,77	0,48
BALIKESİR	COCUK_B	21,77	1,09
	KDH_B	10,86	0,52
	KEH_B	6,89	0,26
	KBH_B	2,01	0,17
	OIEY_B	25,60	0,53

ÖZGEÇMİŞ

Emel PEKUZUN, lisans düzeyine kadar ki eğitimini Karabük'te tamamladı. Lisans eğitimini 2011-2016 yıllarında, Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bölümler Fakültesi Ekonometri Bölümü'nde, yabancı dil hazırlık eğitimini de alarak tamamladı. 2017 yılında, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı.